

# Fra hobby til yrke

Profesjonaliseringen av toppidretten 1971 - 1985

Line Busland

Institutt for arkeologi, konservering og historie

Universitetet i Oslo



Våren 2011



# Forord

For meg har det vært et utfordrende prosjekt å skrive en masteroppgave. Arbeidet har nemlig krevd stor fagkunnskap, gode skriveferdigheter, gjennomføringsvilje og standhaftighet.

Samtidig har prosjektet også gitt meg mye. Jeg har hatt mange morsomme, interessante og ikke minst lærerike dager. Det har vært to fine år ved Universitetet i Oslo. Ved veis ende er jeg både stolt og glad over å ha gjennomført masterstudiet.

Det foreliggende arbeidet er et resultat av forfatterens selvstendige arbeid. Samtidig er det flere personer som har kommet med innspill, kritiske kommentarer og oppmuntrende ord underveis i prosjektet. Professor Gro Hagemann ved Universitetet i Oslo har lest kapitler og kommet med nyttige tilbakemeldinger. Matti Goksøy, Professor ved Norges Idrettshøgskole, har fungert som ekspert i de idrettshistoriske spørsmålene. Videre har «Kollokviegruppa» vært hyggelige samtalepartnere. Sammen har vi lest og kommentert hverandres utkast. For meg har dette vært et kjærkomment avbrekk i arbeidet med egen oppgave. Mari og Axel har lest korrektur og kommet med synspunkter. Hans Gunnar og Mari Mette inspirerer alltid. Tilslutt har Mamma og Pappa lest, kommentert, gitt råd og oppmuntret.

Til dere alle:

TAKK!

Drammen, mai 2011

Line Busland



# Innholdsfortegnelse

Forord.....	3
Innholdsfortegnelse.....	5
Forkortelser .....	9
Profesjonell idrett – problemstilling, presisering og avgrensning .....	11
Idrettshistorisk forskning.....	13
Litteratur og kilder .....	14
Mitt bidrag til den historiske forskningen .....	15
Disposisjon .....	16
Kapittel 2: Presentasjon og bakgrunn .....	18
Norges Idrettsforbund .....	19
Organisering .....	19
Norges Idrettsforbunds organisering fra 1946 - 2011 .....	21
Statsforvaltningen .....	21
Den statlige organiseringen 1973 - 1985.....	22
Idrettens samfunnsnytte.....	24
Amatør og profesjonell .....	25
Avslutning .....	28
Kapittel 3: NIFs behandling av proffspørsmålet fra 1972 til 1973 .....	30
Proffkomiteen .....	30
Et nordisk standpunkt.....	33
Idrettstinget 1973 .....	33
Problemer ved vedtakene – avisenes kommentarer .....	37
Avslutning .....	38
Kapittel 4: To kulturmeldinger – statens syn på toppidrett .....	40
Arbeidet begynner.....	41
Skifte i den politiske ledelsen, men arbeidet fortsetter i departementet .....	43
Den første kulturmeldingen .....	45

Idrett i kulturmeldingen.....	46
Nytt regjeringsskifte og en ny kulturmelding.....	47
Ny kulturpolitikk.....	49
Kirke- og undervisningskomiteens innstilling.....	52
Kulturdebatten.....	53
Diskusjonen om eliteidrett.....	54
Avslutning.....	55
<b>Kapittel 5: Veien videre for norsk toppidrett.....</b>	<b>57</b>
Utenlandske utøvere – amatører eller profesjonelle?.....	57
Statlige toppidrettsstipender.....	59
Non-amatørbegrepet.....	61
En profesjonell organisasjon.....	63
IOC endrer kurs.....	64
Avslutning.....	65
<b>Kapittel 6: To nye kulturmeldinger.....</b>	<b>67</b>
Kulturpolitikk for 1980-åra.....	68
Kulturbegrepet i den tredje meldingen.....	69
Idretten i kulturmeldingen.....	70
Regjeringsskifte – fra en sosialdemokratisk til en borgerlig regjering.....	72
Nye oppgaver i kulturpolitikken.....	72
Idrett i den fjerde kulturmeldingen.....	75
Kirke- og undervisningskomiteens innstilling.....	75
Stortingsdebatten.....	79
Avslutning.....	84
<b>Kapittel 7: Avslutning.....</b>	<b>86</b>
NIF og staten – samstemt eller kontrovers?.....	86
Profesjonaliseringsutviklingen et tegn på den generelle samfunnsutviklingen?.....	87
Nye forskningsoppgaver.....	88

Sluttord.....	89
Vedlegg 1 .....	91
Kilder .....	93
Litteraturliste .....	93
Statlige publikasjoner.....	95
Medier .....	96
Riksarkivet.....	96





## Forkortelser

Bd	Bind
DDR	Den tyske demokratiske republikk (Deutsche Demokratische Republik)
DNA	Det norske Arbeiderparti
EF	De europeiske felleskap
Fig. nr.	Figur nummer
FRP	Fremskrittspartiet
H	Høyre
Innst. S. nr.	Innstilling til Stortinget nummer
IOC	Den internasjonale olympiske komité
ISSL	International Speedskating Leauge
Kap	Kapittel
Krf	Kristelig Folkeparti
KUD	Kirke- og undervisningsdepartementet
NIF	Norges Idrettsforbund
NIH	Norges Idrettshøgskole
Nr	Nummer
NRK	Norsk Rikskringkastning
OL	De olympiske leker
PA	Privat arkiv
RA	Riksarkivet
Sp	Senterpartiet
St. meld. nr.	Stortingsmelding nummer
STUI	Statens Ungdoms- og Idrettskontor
SV	Sosialistisk Venstreparti
V	Venstre
VG	Verdens Gang
VM	Verdens mesterskap



## Kapittel 1: Innledning

Petter Northug, Ole Gunnar Solskjær, Grete Waitz og Bjørn Dæhlie er norske nasjonalhelter. I moderne norsk historie har deres idrettsprestasjoner brakt folket til arenaene eller ført dem til godstolen hvor radioapparatet, datamaskinen eller tvskjermen har formidlet spenning, dramatik, sorg og glede. Toppidrettens helter og syndebukker har skapt avisoverskrifter og blitt samtaleemne rundt mange norske lunsjbord. Fenomenet er blitt en del av den norske hverdagskulturen. Felles for dagens utøvere er at de kan ha idrett som yrke. Fortidens idrettshelter hadde ikke tilsvarende mulighet. I mange år var profesjonell idrettsaktivitet ikke forenlig med medlemskap i klubber eller lag tilknyttet Norges Idrettsforbund<sup>1</sup> (NIF). Denne oppgaven omhandler noen av årene da profesjonell idrett var stridstema i Norge.

### **Profesjonell idrett – problemstilling, presisering og avgrensning**

Profesjonalisering er et vidt begrep. I ulike samfunnssektorer har utviklingen mot profesjonisme hatt forskjellig form, innhold og styrke. I toppidretten bestod utviklingen av flere parallelle prosesser. På den ene siden handlet prosessen om utøvernes mulighet til å motta betaling for sine prestasjoner. Betaling skulle kompensere for tapt arbeidsinntekt slik at utøverne kunne leve av idretten. På den andre siden skjedde det også en teknologisk og administrativ utvikling som bidro til at apparatet rundt idretten ble profesjonalisert. For eksempel skapte opprettelsen av Norges Idrettshøgskole (NIH) i 1968 et eget fagmiljø for idrett. På NIH ble idrett gjenstand for forskning og diskusjon, og som utdanningsinstitusjon bidro skolen til å spre kunnskap til idrettsutøvere, støtteapparatet og andre. Fra 1970-årene ble det mulig å kreve formell utdanning i arbeidet med idrett. At idretten ble profesjonalisert kunne også sees på andre felt. For eksempel økte antall administrative ansatte i Norges Idrettsforbund. Utdanning og ansettelse av profesjonelle trenere, utviklingen av TV-mediet, forbedring av treningsmetoder, utstyr og klær m.m. var også del av prosessen. Disse eksemplene viser at det var flere forhold som bidro til å profesjonalisere toppidretten.

Innenfor rammene av en masteroppgave er det for omfattende å skulle undersøke alle sidene ved profesjonaliseringen av toppidretten. Jeg har derfor valgt å fokusere på diskusjonen om

---

<sup>1</sup> I dag er organisasjonens offisielle navn Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. I 1960-1980-årene het organisasjonen imidlertid Norges Idrettsforbund. Derfor vil den sistnevnte betegnelsen bli benyttet i resten av oppgaven.

utøvernes mulighet til å motta betaling for idrettsprestasjoner. Det vil si prosessen der en utøver går fra å være ulønnet amatør til å bli en profesjonell som ”bedriver en virksomhet som [sitt] yrke”.<sup>2</sup> Problemstillingen er som følger:

- Norges Idrettsforbund og staten diskuterte muligheten for at utøvere kunne ha idrett som yrke i årene mellom 1971 og 1985. Hvilke argumenter preget ordsiftet? Hvilke vedtak ble fattet? Hvilke tiltak ble innført?

Problemstillingen inneholder elementer som må kommenteres nærmere. Begrepet toppidrett er det første. Betegnelsen viser til utøvere som presterer på høyeste nasjonale nivå. Gjennom nasjonale prestasjoner kvalifiseres den aktive til deltagelse i internasjonale konkurranser/landskamper. En toppidrettsutøver skiller seg fra andre fysisk aktive ved for eksempel nivå på prestasjoner, tid anvendt på idrettsaktiviteten, disponibelt utstyr og tilgang til et støtteapparat.

Kommersialisering er et annet begrep som vil være svært sentralt. I denne sammenheng henspeler uttrykket på en situasjon der private aktører viser økonomisk interesse for idretten. En kommersialisert toppidrett har dermed et forretningsmessig preg.

Norges Idrettsforbund og statens roller må også klargjøres. NIF var den eneste paraplyorganisasjonen for idrett i Norge i perioden. Idrettsforbundet var en fellesorganisasjon for ulike særforbund og idrettskretser. Gjennom blant annet lovverk hadde NIF mulighet til å påvirke profesjonaliseringen av toppidretten direkte. NIFs regelverk var likevel bare rådgivende siden det var særforbundene som hadde den avgjørende myndighet. Staten hadde ikke tilsvarende nærhet til utviklingen. Politikerne spilte en mer indirekte rolle fordi de ikke kunne gripe direkte inn for å påvirke prosessen. Likevel hadde det politiske miljøet innflytelse. Som idrettsforbundets største økonomiske bidragsyter kunne staten både påvirke og stille krav. Videre i oppgaven er de to aktørene gitt lik plass. Det er likevel viktig å huske at staten er en indirekte aktør, mens profesjonaliseringen skjedde blant utøvere tilknyttet Norges Idrettsforbund.

---

<sup>2</sup> Marit Ingebjørg Landrø og Boye Wangensteen, *Bokmålsordboka: Definisjons- og rettskrivningsordbok*, 2. utgave, 2. opplag (Oslo: Universitetsforlaget AS, 1994), 11, 407.

Oppgaven dekker tidsrommet mellom 1971 - 1985. Av flere grunner har jeg valgt å starte mine undersøkelser på begynnelsen av 1970-tallet. For det første var temaet profesjonell idrett aktuelt i dette tidsrommet. For det andre begynte statsforvaltningen i 1971 å arbeide med den første kulturmeldingen, st. meld. nr.8 *Om organisering og finansiering av kulturarbeid*, der idretten ble inkludert som del av kulturen. For det tredje oppnevnte Norges Idrettsforbund Proffkomiteen i 1972.

Jeg avslutter undersøkelsen av profesjonaliseringsprosessen i 1985. Dette skyldtes for det første at stortingsdebatten om Kirke- og undervisningskomiteens innstilling<sup>3</sup> foregikk dette året. For det andre opphevet den olympiske komité (IOC) amatørkravet for deltagelse i de olympiske leker (OL) i 1984. For det tredje ble det opprettet en fondsordning for toppidrettsutøvere i 1985. Disse hendelsene gjorde at de største hindrene mot profesjonell idrett var fjernet.

### **Idrettshistorisk forskning**

På mange måter er det bemerkelsesverdig hvor lite plass temaet idrett er gitt i den allmenne historieskrivningen. Som landets desidert største folkebevegelse passerte NIFs medlemstall 1 million i 1976, 1,6 millioner i 1985 og 2,1 millioner i 2009.<sup>4</sup> NIF har dermed vært en organisasjon som har samlet det norske folk på tvers av alder, kjønn og sosiale forskjeller. Idrettsforbundets posisjon i det norske samfunn gjenspeiles derimot ikke i den historiske forskningen. Idrett er ofte, av det vitenskapelige fagmiljøet, blitt betraktet som noe eget, avskåret fra resten av samfunnet og uviktig i en større kontekst. Dette illustreres gjennom historikeren Finn Olstads betraktning om at historikere har oppfattet idrett som ”noe underholdende og spennende for stadig flere, men også noe generelt uviktig i den store sammenhengen”.<sup>5</sup> En slik mentalitet går igjen i flere historiske verker, og forklarer hvorfor idrett ikke er gitt større plass i litteraturen om fortidens samfunn. Situasjonen for idrettshistorisk forskning er likevel ikke bekymringsfull. I takt med de skiftende strømmingene både i historiefaget og andre fagdisipliner er idrett i senere tid blitt gjenstand for mer

---

<sup>3</sup> Innst. S. nr. 132 (1984-85) *Innstilling fra kirke- og undervisningskomiteen om kulturpolitikk i 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken*.

<sup>4</sup> Stein Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, i *Norsk idretts historie*, bd. 2, av Finn Olstad og Stein Tønnesson (Oslo: Aschehoug, 1986), 312; Norges Idrettsforbund, *NIFs historie*, Norges Idrettsforbund, 2009, <http://www.idrett.no/omnif/historikk/Sider/Historikk.aspx>, (21.1.2011).

<sup>5</sup> Finn Olstad, ”Idrett – en del av historien?” i *Valg og vitenskap: Festskrift til Sivert Langholm*, av Knut Kjeldstadli, Jan Eivind Myhre og Tore Pryser (red.), (Oslo: Den Norske Historiske Forening, 1997), 165.

forskning. I dag er miljøet for idrettshistorisk forskning i vekst. Dagens forskning har i stor grad vært rettet mot norsk idretts gullalder på 1990-tallet og de påfølgende glansdagene i det 21. århundre. Denne oppgaven kan også bindes opp mot denne aktiviteten. Ønske om å lære mer om bakgrunnen for dagens toppidrett er en viktig årsak til at jeg valgte profesjonalisering som tema.

### Litteratur og kilder

Denne masteroppgaven bygger på litteratur- og kildestudier. Tidligere er amatørbegrepet og profesjonaliseringen beskrevet av historikere som Finn Olstad, Stein Tønnesson og Matti Goksøyr. Olstad og Tønnessons *Norsk idretts historie* har i lang tid vært hovedverket innen den idrettshistoriske litteraturen. Bøkene ble utgitt i 1986/87. På dette tidspunktet hadde idretten hatt enorm vekst og vært i kontinuerlig forandring siden 1960-tallet. Dette fikk Tønnesson til å omtale endringene i idretten som en revolusjon. Profesjonaliseringen av toppidretten var også en del av idrettsrevolusjonen. Det spesielle med Tønnessons fremstilling er nærheten til hendelsene han beskriver. Dette gjør at historikeren på mange måter blir en primærkilde som beskriver en utvikling han selv har opplevd.

*Historien om norsk idrett* av Matti Goksøyr var det andre oversiktsverket som ble gitt ut om idrettens historie. Boken ble utgitt i 2008 og har et annet tidsforhold til utviklingen enn *Norsk idretts historie*. Goksøyr ser idretten i det 20. århundre som et speilbilde av det moderne samfunn. Han peker på toppidrettens fokus på prestasjonsforbedring, mer rasjonelle forberedelsesmetoder og vinnerinstinkt som tegn på dette. Goksøyr skriver videre om toppidrettens sterke økonomiske stilling i dag.<sup>6</sup> Enkelte toppidrettsutøvere kan tjene millioner av kroner på sine prestasjoner, noe som har ført til at noen av dem har flyttet til verdens skatteparadiser. En kan undres, slik Goksøyr også skriver, om ikke dagens toppidrett dermed også er mer sårbar. I dag er toppidretten avhengig av markedskreftene der kjøp og salg av idrettens produkt er sentralt. Dette forutsetter at det finnes kjøpere, men er de like lojale som fortidens patrioter og klubbmedlemmer?

Mitt mål var å benytte et stort utvalg litteratur. Likevel er det, som litteraturlisten viser, enkelte forfattere som opptrer hyppigere enn andre. En del av litteraturen er også skrevet på oppdrag fra enten Norges Idrettsforbund eller Kulturdepartementet. Forfatterne har alltid stått

---

<sup>6</sup> Matti Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, (Oslo: Abstrakt forlag, 2008), 174 -176.

fritt i sitt arbeid, men i flere tilfeller har historikerne samarbeidet med oppdragsgiverne. Jeg har vært bevisst på disse forholdene, men på grunn av et begrenset utvalg har det likevel vært naturlig å bruke denne litteraturen.

Kildematerialet er i stor grad hentet fra arkivene til Norges Idrettsforbund og Kirke- og undervisningsdepartementet. Materialet fra Norges Idrettsforbund dekker perioden frem til ca. 1975. Store deler av arkivet fra årene rundt 1970 og videre fremover er blitt gjennomgått. Arkivet er lite systematisert og kan betraktes som mangelfullt på noen områder. Jeg hadde forventet å finne mer relevant stoff i dette arkivet.

Arkivet etter Kirke- og undervisningsdepartementet har vært en viktig kildebase for meg. Jeg har benyttet arkivdelene etter Statens Ungdoms- og idrettskontor (STUI) og Kulturavdelingen. Spesielt har Kulturavdelingens arkiv vært viktig. I disse arkivene ligger mye av korrespondansen mellom departementet og NIF. Notater og utkast til den første kulturmeldingen, st. meld. nr. 8 *Om organisering og finansiering av kulturarbeid*, finnes også her.

### **Mitt bidrag til den historiske forskningen**

Det å skrive en masteroppgave innebærer både å finne nye forklaringer, men også å skulle bygge videre på eksisterende forskning. Det er ingen tvil om at denne oppgaven bygger på eksisterende litteratur. Profesjonaliseringen av toppidretten var allerede omtalt i flere bøker. Samtidig har det vært et mål å prøve finne noe nytt eller bringe ukjente forklaringer frem i lyset. Jeg har derfor valgt å se på profesjonaliseringen med to ulike innfallsvinkler. Prosessen blir belyst ut fra både NIF og statens ståsted. Ved å utforske Norges Idrettsforbund og statens arbeid, diskusjoner og tiltak har jeg funnet likheter og forskjeller i de to aktørenes holdning til spørsmålet. I sammenheng med dette har jeg utforsket enkelthendelser og diskusjoner svært detaljert. I forhold til Norges Idrettsforbund har spesielt undersøkelsen av Proffkomiteen, idrettsstipendene og toppidrettsfondene brakt frem nye detaljer. Det nye i forhold til statens tilnærming til profesjonaliseringen er den grundige fremstillingen av Stortingets kulturdebatt i 1976, st. meld. nr. 23 *Kulturpolitikk for 1980-åra* og st. meld. nr. 27 *Nye oppgaver i kulturpolitikken*. Tidligere er meldingene blitt omtalt i korte trekk. En annen teori som jeg også har undersøkt nærmere er den historikeren Wilhelm Karlsens fremsatte i, *Rikskonsertene: Distribusjon og desentralisering: Rikskonsertenes etablering og institusjonens første år*

(1968-1980) i et kulturpolitisk perspektiv fra 1998. Karlsen hevdet at idrett var blitt kultur på grunn av manglende arbeidskapasitet i Kirke- og undervisningsdepartementet. Teorien har nærmest vært ukjent frem til nå, og bryter med den allmenne oppfatningen. Tradisjonelt har idrettens plass i kulturmeldingene blitt forklart med at politikerne var ideologisk overbevist om at idrett var kultur (Se Tønnesson 1986, Goksøyr 2008). Mitt bidrag er at jeg har undersøkt Karlsens teori og funnet andre bekreftende tilleggsopplysninger. Jeg støtter Karlsens påstand om at idrett ble del av st. meld. nr. 8 *Om organisering og finansiering av kulturarbeid* på grunn av manglende arbeidskapasitet i departementet (Se kap. 4).

Forhåpentligvis vil dette bli en supplerende forklaring til den eksisterende teorien om noen år. Historikeren Matti Goksøyr har allerede brakt funnene inn i den nyeste litteraturen på feltet (Goksøyr 2010).

### **Disposisjon**

Oppgaven er bygd opp av 7 kapitler, der kapitlene 3 til 6 utgjør hoveddelen. Kapittel 1 inneholder oppgavens innledning der blant annet tema, problemstilling, avgrensning og bruk av kilder er introdusert. I kapittel 2 vil det bli gitt en presentasjon av hovedaktørene Norges Idrettsforbund og staten. Spesielt vil det bli lagt vekt på den interne organiseringen hos begge aktørene. Videre i kapittelet vil det bli gitt en presentasjon av amatørbegrepet og amatørismens historiske utvikling.

Kapittel 3 fokuserer på NIFs behandling av profesjonaliseringsspørsmålet på begynnelsen av 1970-tallet. Hensikten er å finne ut hvordan NIF stilte seg til en eventuell profesjonalisering i denne perioden. I den sammenheng vil idrettstingets vedtak i 1973 være sentralt.

Kapittel 4 fokuserer på det statlige byråkratiet og det politiske miljøet. I dette kapittelet er målsetningen å finne ut hvilke synspunkter staten hadde på idrett, og spesielt toppidrett, i første halvdel av 1970-årene. I den sammenheng er de to kulturmeldingene, st. meld. nr. 8 *Om organisering og finansiering av kulturarbeid* og st. meld. nr. 27 *Nye oppgaver i kulturpolitikken*, sentrale. Kapittelet innledes derfor med en gjennomgang av byråkatiets arbeid med meldingene. Deretter presenteres de to meldingene inngående, før Kirke- og undervisningskomiteen og Stortingets behandling av saksfeltet blir gjennomgått.



## Kapittel 1: Innledning

I kapittel 5 vil det igjen bli fokusert på situasjonen i NIF. Denne gang vil utviklingen fra andre halvdel av 1970-årene til 1985 bli presentert. Hensikten er å finne ut hvilke vedtak og tiltak fra denne perioden som bidro til at utøverne kunne ha idrett som yrke. Det vil også bli gitt eksempler fra utviklingen i internasjonal idrett.

Oppgavens hoveddel avsluttes med kapittel 6. I dette kapittelet er det politiske miljøet igjen i fokus. Denne gangen er tredje<sup>7</sup> og fjerde<sup>8</sup> kulturmelding tema. Kapittelet innledes med en fremstilling av de to meldingene. Kirke- og undervisningskomiteens innstilling blir deretter gjennomgått, før viktige sider ved Stortingets debatt blir gjengitt. Også i dette kapittelet er målsetningen å finne ut hva det politiske miljøet mente om profesjonaliseringen av toppidretten.

Kapittel 7 avslutter denne oppgaven. I kapittelet vil det bli gitt en kort oppsummering av hovedlinjene i forholdet mellom NIF og staten. Utviklingen i toppidretten vil også bli satt inn i en større historisk sammenheng. Det vil deretter bli gitt forslag til nye forskningsoppgaver, før sluttordet blir satt.

---

<sup>7</sup> St. meld. nr. 23 (1981-82) *Kulturpolitikk for 1980-åra*

<sup>8</sup> St. meld. nr. 27 (1983-84) *Nye oppgaver i kulturpolitikken*

## Kapittel 2: Presentasjon og bakgrunn

1850-årene blir betraktet som startpunktet for den moderne idrettshistorien. I disse årene skjedde det, med historikeren Matti Goksøyr's ord, en "sportifisering" av idretten.<sup>9</sup> "Sportifiseringen" innebar at det blant annet ble utviklet et regelverk med felles standard for banestørrelse, løpslengde og måleutstyr. De nye bestemmelsene skulle sikre likhet og rettferdighet slik at idrettsprestasjoner utført av ulike deltagere kunne sammenlignes og bedømmes. Dette gav mulighet for å registrere rekorder og utrope mestere. Viktige forutsetninger for den moderne konkurranseidretten var dermed på plass.

Samtidig som "sportifiseringen" fant sted vokste det også frem en ny holdning til selve idrettsaktiviteten. Fra andre halvdel av 1800-tallet ble det betraktet som verdifullt for menn å bedrive idrett. Tidligere hadde fysisk aktivitet i stor grad vært knyttet til militær trening eller livsnødvendige oppgaver som å skaffe mat og bolig. Skiftende samfunnsforhold hadde ført til økt urbanisering og skapt en befolkning med nye yrker og en voksende middelklasse som både hadde tid, kunnskap og penger. Denne gruppen hadde overskudd til å betrakte og bedrive idrett som en egen verdifull aktivitet. Dette var nytt. Samtidig som idrettens status ble forbedret, påvirket også foreningstanken dens organisering. Foreninger stod sterkt på 1800-tallet, og det ble blant annet dannet sammenslutninger for kvinnesak, allmenn stemmerett, avhold fra alkohol, misjon og sanitet. Også innen idretten ble det stiftet foreninger.<sup>10</sup> Mange av de nystiftede foreningene hadde som målsetning å bedrive og utbre idrett blant landets borgere. Dermed var grunnlaget for den moderne norske idrettsbevegelsen lagt.

Allerede fra starten var idrettsbevegelsen preget av uenigheter knyttet til premiering av utøvere. Konkurranseidretten utropte seiersherrer, og spørsmålet var om vinnerne kunne motta betaling for sine prestasjoner. I hvilken grad idrettsaktivitet kan være et yrke har dermed vært et gjennomgående diskusjonstema i norsk idrettshistorie. For å gi et fyldigere bakgrunnsbilde for diskusjonene på 1970- og 1980-tallet vil jeg i dette kapittelet fokusere på hovedaktørene i debattene og presentere amatørbegrepets historie før 1970. Først vil jeg introdusere hovedaktørene, Norges Idrettsforbund og staten. Spesielt vil det bli lagt vekt på deres interne organisering fordi jeg i senere kapitler vil vise hvilke deler av henholdsvis NIF

---

<sup>9</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 40.

<sup>10</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 40-41.

og staten som påvirket debatten. Jeg vil også kort presentere den statlige toppidrettspolitikken i årene før 1970. Det vil så bli fokusert på idrettens idealer, før amatørbegrepet og dets historie blir fortalt. Ved å redegjøre for historien kan jeg senere sette profesjonaliseringsdebatten inn i en større sammenheng.

### **Norges Idrettsforbund**

Norges Idrettsforbund er en frivillig interesseorganisasjon for fysisk aktivitet. Idrettsforbundet utløper fra Centralforeningen for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug som ble stiftet i 1861. Centralforeningen ble dannet da foreningstanken stod sterk, og den ble bygget opp rundt borgerlige holdninger der høvisk oppførsel var en sentral idé. I de neste 150 årene skulle foreningen skifte karakter og navn flere ganger. På grunn av skiftende samfunnsforhold, som unionsoppløsningen i 1905, ble for eksempel det militære preget mindre. Forholdet til Sverige ble forholdsvis raskt stabilisert etter unionsoppløsningen, og førte til at behovet for opplæring i våpenbruk opphørte. Senere skulle idrettsbevegelsen bli preget av andre politiske motsetninger. Tilspissede politiske og sosiale uenigheter mellom arbeiderbevegelsen og den offisielle idrettsbevegelsen skapte uro i årene etter 1918. Uroen oppstod fordi arbeiderbevegelsen mente den eksisterende idrettsbevegelsen var preget av nasjonalistisk og militaristisk tenkning.<sup>11</sup> Den sosialistiske fløy dannet derfor egne idrettsklubber i årene rundt 1920. På dette tidspunktet ble dermed norsk idrettsbevegelse splittet i to. Situasjonen skapte gnisninger mellom de to leirene. Uenighetene skulle etter hvert overvinnes. Etter harde diskusjoner på begynnelsen av 1930-tallet kom det en samlende periode i tiden før 1940. I 1946 ble norsk idrett offisielt forent. Dette året gikk Norges landsforbund for Idrett<sup>12</sup> og Arbeidernes Idrettsforbund sammen og dannet Norges Idrettsforbund. Norges Idrettsforbund var på dette tidspunktet den eneste idrettsorganisasjonen i landet, og ble på mange måter synonymt med norsk idrett.

### **Organisering**

Norges Idrettsforbund var en paraplyorganisasjon for ulike idrettsgrener i Norge. NIF bestod av særforbund og idrettskretser. Idrettsforbundet administrerte saker som berørte alle, både kretser og særforbund, samtidig som paraplyorganisasjonen fungerte som kontaktpunkt

---

<sup>11</sup> Rolf Bryhn, "Arbeidernes Idrettsforbund", Store norske leksikon, [http://www.snl.no/Arbeidernes Idrettsforbund](http://www.snl.no/Arbeidernes_Idrettsforbund), (20.04.2011).

<sup>12</sup> Norges landsforbund for Idrett var den borgerlige grenen av idrettsorganisasjonen mellom 1919 og 1940. Foreningen betraktes som en av forløperne til dagens NIF.

mellom idretten og staten. Et særforbund var den enkeltes idrettsgrens høyeste faglige organ.<sup>13</sup> Særforbundene ledet den enkelte idrettsgrens daglige virke. Norges Idrettsforbund var i tillegg delt inn i geografiske soner som ble kalt idrettskretser. Kretsene fulgte stort sett fylkesgrensene. Idrettskretsenes ansvar var blant annet å arbeide mot administrasjonen i fylker og kommuner i idrettspolitiske saker.<sup>14</sup> Delingen mellom særforbund og idrettskrets var en arv fra tiden før sammenslåingen i 1946. Organiseringen av NIF var dermed et kompromiss fra fortidens feider. Særforbundene ble betraktet som spesialistenes organ, mens kretsene stod for samfunnsnytte, allsidighet og geografisk spredning.<sup>15</sup> I mange saker stod særforbund og kretser mot hverandre, men i vedtakene knyttet til profesjonaliseringsproblematikken hersket det bred enighet.

Idrettstinget var Norges Idrettsforbundets høyeste myndighet. På tinget hadde alle særforbund og idrettskretser møte- og stemmerett. Idrettstinget valgte et idrettstyre som fungerte som utøvende organ mellom tingsamlingene.<sup>16</sup> Idrettstyret ble ledet av den valgte formannen for NIF. I tiden mellom 1971 og 1985 hadde Torfinn Bentzen (1967 - 1973), Ole Jacob Bangstad (1973 - 1984) og Hans B. Skaset (1984-1990) vervet. Bentzen var høyesterettsadvokat, Høyrepolitiker og hadde vært formann i Øvre Buskerud idrettskrets. Det var Bentzens rolige og smilende vesen, men også hans markante meninger og effektivitet, som hadde brakt ham inn blant de nye idrettslederne på midten av 1960-tallet.<sup>17</sup> Bangstad tok over ledervervet etter Bentzen. Han arbeidet som generalinspektør i Hæren og hadde vært formann i Utvalget for skiskyting og viseformann i det internasjonale særforbundet for moderne femkamp<sup>18</sup> og skiskyting. Som Bentzen hadde Bangstad evnen til å utjevne motsetninger. Denne ferdigheten var medvirkende årsak til at han ble NIFs lengst sittende formann i det 20. århundre. Hans B. Skaset overtok formannsvervet i 1984. Han skulle bli en av de mest markante idrettslederne i NIFs historie. Da Skaset overtok hadde han allerede bred idrettserfaring. Blant annet kunne han vise til en professortittel fra NIH, et formannsverv i Norges Friidrettsforbund, en

---

<sup>13</sup> Norges idrettsforbund. *Om Særforbund*. Norges idrettsforbund, 2009, <http://www.idrett.no/saerforbund/Sider/omsaerforbund.aspx> (13.12.2010).

<sup>14</sup> Norges idrettsforbund. *Om idrettskretsene*. Norges idrettsforbund, 2009, <http://www.idrett.no/krets/Sider/omkretsene.aspx> (13.12.2010).

<sup>15</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 82.

<sup>16</sup> Norges idrettsforbund. *Organisering*. Norges idrettsforbund, 2009, <http://www.idrett.no/omnif/Sider/organisering.aspx> (26.11.2010).

<sup>17</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, 247, 116.

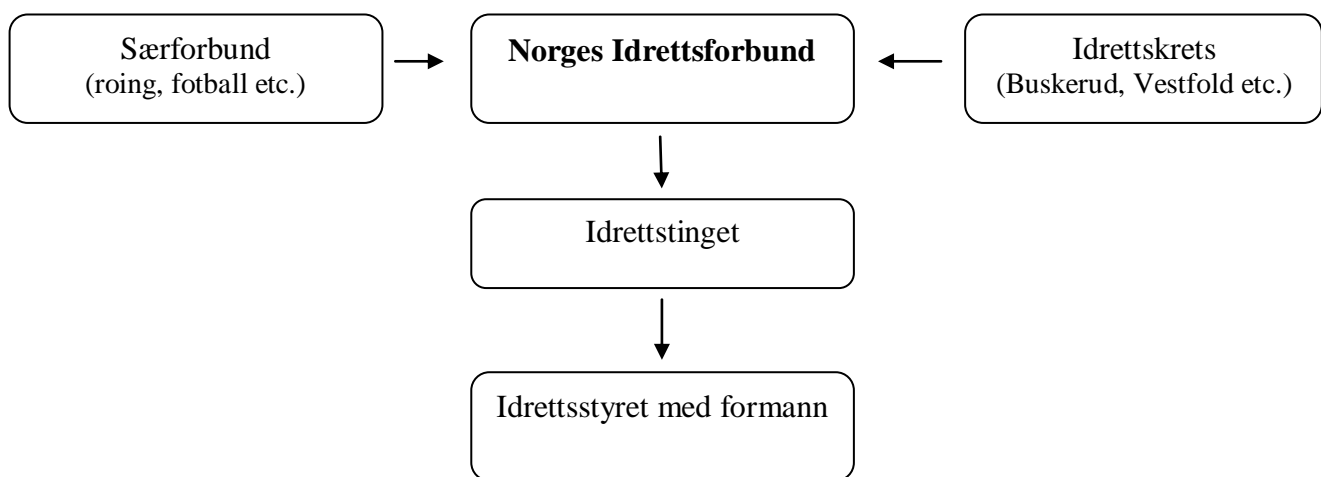
<sup>18</sup> Moderne femkamp består av øvelsene pistolskyting, fekting, 200 meter svømming, ridning og terrengløp.

nestlederposisjon i NIF og tre NM-gull fra friidrettsbanen.<sup>19</sup> Det var en altså en erfaren mann som skulle lede idretten frem mot 1990-tallet.

Norges Idrettsforbund bestod, som sagt, av særforbund og idrettskretser. NIFs høyeste organ var idrettstinget. Tinget valgte et idrettstyre og en formann. De valgte representantene fungerte som utøvende organ i perioden mellom tingene. Dette kan illustreres slik:

### Norges Idrettsforbunds organisering fra 1946 - 2011

(Fig. nr. 1)



Det var altså disse instansene som utgjorde Norges Idrettsforbund. Vi skal senere stifte nærmere bekjentskap med de ulike leddene i idrettsorganisasjonen. Men først skal den andre hovedaktøren i denne oppgaven, staten, presenteres.

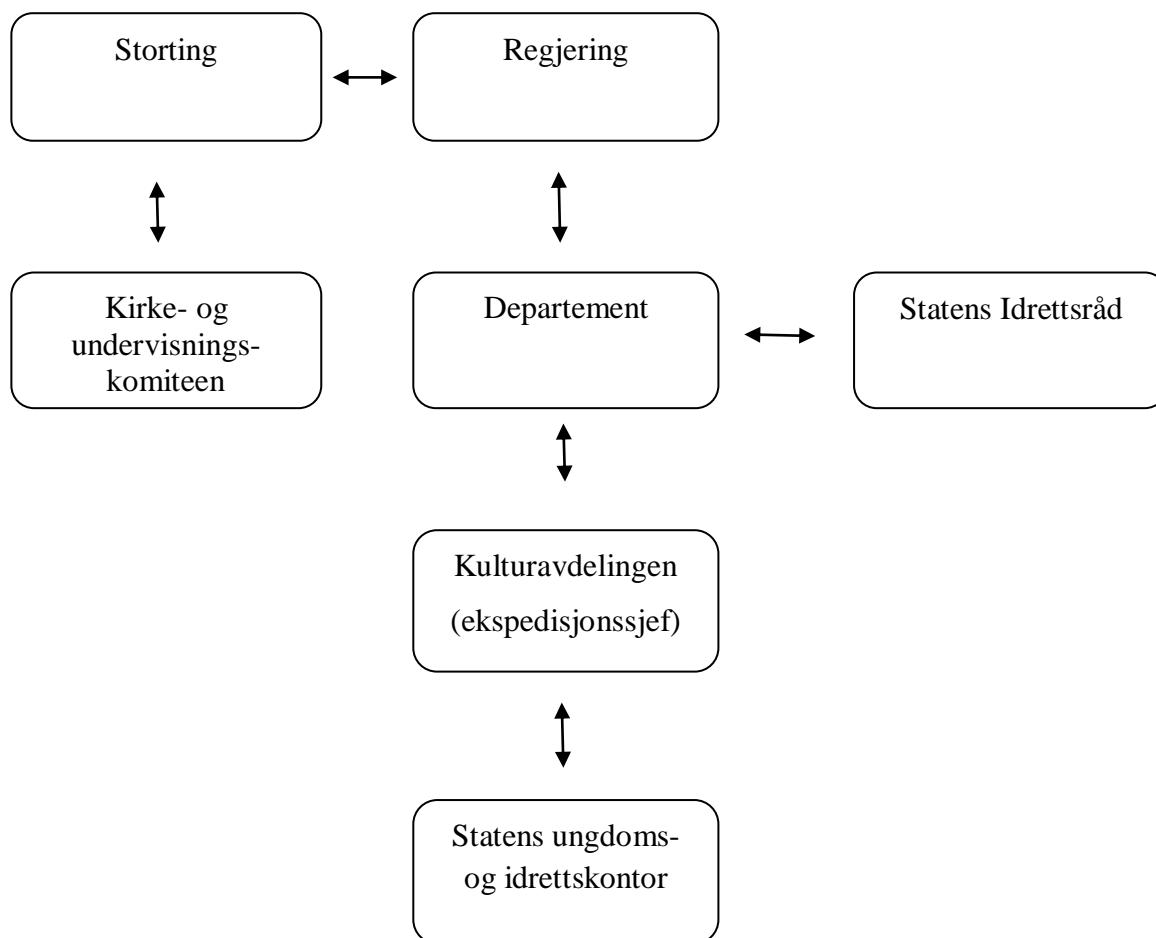
### Statsforvaltningen

Både Regjering, Storting og byråkrati bidro til utformingen av den statlige idrettspolitikken. Under følger en forenklet modell og kort presentasjon av de ulike instansene som arbeidet med idrettsspørsmål i statsforvaltningen.

<sup>19</sup> "Curriculum Vitae" i *Fred er ei det beste: Festskrift: Hans B. Skaset 70 år*, av Dag Vidar Hanstad og Matti Goksøyr (red.), (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2005) 243,244.

### Den statlige organiseringen 1973 - 1985

(Fig. nr. 2)



Kirke- og undervisningsdepartementet var ansvarlig for idrettssakene fra 1971 til 1982. Etter en omorganisering i 1982 skiftet departementet navn til Kultur og Vitenskapsdepartementet. Omorganiseringen fikk liten praktisk betydning for idrettssakene. Av statlige innstanser var det spesielt Statens ungdoms- og idrettskontor<sup>20</sup> (STUI) og Statens Idrettsråd som kom med innspill til Regjeringens idrettspolitikk.

STUI ble opprettet i 1946 og skulle fungere som et mellomledd mellom staten og idretten. Fra 1949 ble kontoret direkte underlagt Kirke- og undervisningsdepartementet og etter en

<sup>20</sup> I begynnelsen het kontoret Statens idrettskontor. Fra 1950 ble ungdomssakene integrert i kontorets virksomhet. Kontoret ble fra dette året hetende Statens Ungdoms- og Idrettskontor.

reorganisering i 1970-årene rapporterte STUI til Kulturavdelingen.<sup>21</sup> Opprinnelig forvaltet kontoret idrettens del av tippemidlene og hadde tradisjonelt prioritert saker knyttet til breddeidretten. Idrett som et helseforebyggende tiltak og anleggsutbygging var kjerneområder i kontorets virksomhet.

Statens Idrettsråd var et korporativt organ som skulle bistå Kirke- og undervisningsdepartementet og senere Kultur og Vitenskapsdepartementet i deres arbeid. Rådet var opprettet på slutten av 1950-tallet for å dempe konfliktnivået mellom STUI og NIF. Konflikten hadde handlet om hvorvidt NIF skulle ha innstillingsrett ovenfor departementet når tippemidlene skulle fordeles. Saken var blitt vanskelig både politisk og pressemessig for departementet. Statens Idrettsråd ble derfor opprettet for å håndtere problemet. Ved å institusjonalisere forumet for debatten var målet at diskusjonene skulle foregå mellom partene istedenfor i pressen. I praksis betydde opprettelsen av Statens Idrettsråd at NIF fikk større påvirkningskraft. STUI ble satt på sidelinjen. Norges Idrettsforbunds påvirkningsmulighet lå i deres rett til å anbefale kandidater til rådet. Av Statens Idrettsråds tolv medlemmer ble fem foreslått av NIF. De resterende syv ble valgt av departementet som dermed var sikret flertall ved eventuelle avstemninger. Opprettelsen av Statens Idrettsråd skapte ro mellom NIF og staten. Rådet tok over den avgjørende myndigheten i spørsmålet om fordelingen av tippemidlene fra STUI.<sup>22</sup> I tillegg bisto rådet embetsverket med uttalelser og innstillinger når departementet ba om innspill.

Det var Statens ungdoms- og idrettskontor, Statens Idrettsråd og Kirke- og undervisningsdepartementet og senere Kultur og Vitenskapsdepartementet som utarbeidet Regjeringens idrettspolitik. Sammen med Stortinget og Kirke- og undervisningskomiteen stod disse aktørene bak den statlige politikken på feltet. I første rekke var det breddeidretten som ble prioritert. Dette betydde at de politiske føringene i mindre grad omhandlet toppidretten. Det kan nærmest påstås at det ikke fantes noen egen toppidrettspolitik før 1970-tallet. Hvis det i det hele tatt eksisterte en politisk målsetning for de beste utøverne, var det at de skulle fungere som brobyggere i en verden preget av konflikt.<sup>23</sup> Sårene etter andre verdenskrig, den kalde krigen og urettferdigheten i apartheidregimet i Sør-Afrika påvirket

---

<sup>21</sup> Matti Goksøyr (red.), Espen Andersen og Kristin Asdal, *Kropp, kultur og tippeskamp; Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946 – 1996*, (Oslo: Universitetsforlaget, 1996), 32.

<sup>22</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 120.

<sup>23</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, 195.

idretten, som resten av storsamfunnet. Det var i denne situasjonen utøverne kunne fungere som ambassadører for norske verdier.

Politikerne så altså idretten som en mulig arena hvor norske verdier kunne bli formidlet. Norges Idrettsforbund ønsket derimot ikke å bli gjenstand for den type politisk interesse. Idretten skulle, ifølge NIF, være en politisk frisone. Selv hadde idretten egne verdier som skulle legitimere og forsvare dens plass i samfunnet.

### **Idrettens samfunnsnytte**

Idrettsbevegelsen ville fremme høye verdier som helseetikk, moral, klassesamhold og nasjonal bevissthet gjennom sine aktiviteter.<sup>24</sup> Dette var en samlende målsetning for en norsk idrettsbevegelse som forsøkte å fremstå som samfunnsnyttig for hele nasjonen. Fokuset på samfunnsnytte skulle bidra til å legitimere idrettens plass i samfunnet. Innholdet i begrepet samfunnsmessig nytte splittet derimot bevegelsen i to leire. De to leirene, hvis ideologiske grunnsyn var opphav til uenighetene, er av Tønnesson blitt kalt folkehelseidealets forkjempere og tilhengerne av det olympiske ideal. Antall deltagere var essensielt for folkehelseidealets forkjempere. Dette har gjort dem til breddeidrettens forsvarene. Denne gruppen mente at idrettens samfunnsmessige nytte var størst når idrettsaktiviteten lignet situasjoner fra dagliglivet. Gjennom aktiviteter som orientering, svømming og langrenn ville den enkeltes (livsnødvendige) ferdigheter forbedres. Ved å mestre disse øvelsene bidro den enkelte også til samfunnets beste. Tett kontakt med staten og en sterk sentralledelse skulle sikre at idretten bidro til å utruste den norske befolkning på best mulig måte.<sup>25</sup> Dette var folkehelseidealets innhold. Tilhengerne av det olympiske idealet hadde en annen tilnæringsform til idrett. De mente at idrettsaktivitet burde dyrkes uten andre formål. Konkurransen mellom utøverne skulle være drivkraften, og gjennom deltagelse ville den enkelte oppleve idrettens positive virkning. Effekten ville være at ungdommen avstod fra fyll og kriminalitet, samtidig som alle fikk riktige holdninger og folkehelsen ble ivaretatt. Dette var i seg selv samfunnsmessig nyttig, og sportslig aktivitet trengte derfor ikke andre utenforliggende målsetninger. I følge det olympiske ideal var sportifiseringen av konkurranseidretten også en naturlig og velkommen konsekvens av idrettens utvikling. Konkurransen var drivkraften til alt det gode. Det olympiske ideals tilhengere var i tillegg

---

<sup>24</sup> Stein Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, i *Norsk idretts historie*, bd. 2, av Finn Olstad og Stein Tønnesson (Oslo: Aschehoug, 1986), 218.

<sup>25</sup> Ibid.



preget av politisk og økonomisk liberalisme. De ønsket verken statlig innblanding eller profesjonelle utøvere. Dette betydde at idretten skulle være en arena for amatørerne.<sup>26</sup>

Amatøridealet ble et prinsipp som forente tilhengerne av folkehelseidealet og det olympiske ideal. For den førstnevnte gruppen ble det et virkemiddel mot toppidrett. De ønsket heller en satsning på breddeidretten. For den andre gruppen var amatøridealet et tiltak mot penger i idretten.<sup>27</sup> Folkehelseidealet og det olympiske ideal skulle etter hvert forandres og forenes. Sammen ville de forsøke å forhindre den pågående profesjonaliseringen av idretten.

### **Amatør og profesjonell**

Begrepene amatør og profesjonell dannet utgangspunktet for diskusjonen på 1970- og 1980-tallet. Amatørbegrepets historie og betydning vil nå bli presentert. Dette for å vise hva amatørdefinisjonen innebar og hvordan begrepet ble forandret. Presentasjonen bygger i stor grad på Finn Olstad og Stein Tønnessons fremstilling i *Norsk idretts historie*. Ved å presentere amatørprinsippets historie vil jeg senere kunne vise at profesjonaliseringsdebatten kan settes inn i en større sammenheng. Blant annet kan forhistorien vise at idrettstingets handlemåte på 1970- og 1980-tallet egentlig bare fulgte tidligere tiders praksis.

Amatørbegrepet har forandret innhold og karakter gjennom den moderne idrettshistorien. Opprinnelig var en amatør en som ikke hadde "been by trade or employment for wages a mechanic, artisan or labourer, or engaged in any menial duty".<sup>28</sup> Definisjonen hadde utspring i den britiske overklassen. For overklassen var det viktig at det britiske samfunns klasseskiller også ble opprettholdt i idretten. I Storbritannia var profesjonell idrett vanlig, og blant de lavere klassene fantes det yrkesutøvere innen flere idrettsgrener. Overklassens ideer slo raskt igjennom, noe som betydde at idretten ble klassesdelt. I tillegg ble en amatørutøver også ensbetydende med britenes definisjon på en gentleman.<sup>29</sup> En gentleman skulle etterleve de borgelige idealene om dannet, redelig og rettførdig oppførsel. Amatørbegrepet ble dermed et statusbegrep som viste sosial overlegenhet, riktige verdier og tilknytning til en bestemt klasse.

---

<sup>26</sup> Ibid., 219 – 220.

<sup>27</sup> Ibid., 220.

<sup>28</sup> Young sitert i Matti Goksøyr, *Idrettsliv i borgerskapets by: En historisk undersøkelse av idrettens utvikling og organisering i Bergen på 1800-tallet*, Dr. scient.avhandling, Norges Idrettshøgskole, (Oslo: 1991), 350.

<sup>29</sup> Ibid., 145.

Disse trekkene kjenner vi igjen fra det olympiske idealet som også kan betraktes som en arv fra overklassen.

Det britiske samfunnet hadde klart definerte sosiale skiller, mens det var mindre tydelige grenser i resten av verden. Dette førte til at amatørbegrepets innhold ble noe forandret etter hvert som ordningen ble spredd internasjonalt. Fokuset på klasse forsvant. Tilbake stod kravet om oppførsel og forbudet mot økonomisk vinning. Ideen om at alle skulle være amatører kom til Norge i 1883, men fikk først fotfeste et tiår senere.<sup>30</sup> Her i landet hadde premiering av idrettsprestasjoner vært vanlig, og både bønder og fiskere hadde tjent penger på gode prestasjoner i konkurranser.<sup>31</sup> I disse gruppene var det lite populært at en mulig inntektskilde forsvant og ble erstattet av diplomer og pokaler. Likevel vant ideen om amatøriddrett også frem i Norge. Mye av dette skyldtes den internasjonale utviklingen hvor amatørstatus var en forutsetning for deltagelse i konkurranser.<sup>32</sup> Skulle norske idrettsutøvere delta utenfor landets grenser måtte de følge de internasjonale reglene som bygde på de britiske idealene.

Amatørkravet skulle bli en kime til konflikt for norsk idrett. Det var liten tvil om at prinsippet rammet sosiale grupper svært ulikt. På 1920-tallet var den voksende arbeiderklassen svært utsatt. Arbeiderne var ofte dags- og timebetalt, og deltagelse i konkurranser førte til tapt arbeidsinntekt. De fleste i denne gruppen hadde dermed ikke råd til å delta. Det ble derfor en viktig kampsak å tillate utbetaling av tapt arbeidsfortjeneste ved deltagelse i idrettskonkurranser. En slik ordning ble lovlig i den borgerlige delen av idretten fra 1925, men i praksis fungerte de nye bestemmelsene kun for et fåtall utøvere. Svært få klubber eller særforbund hadde råd til å utbetale økonomisk kompensasjon. Samtidig var utbetaling av tapt arbeidsfortjeneste forbudt i internasjonal idrett. I første omgang fikk de nye reglene dermed mindre betydning, men på lang sikt fikk de virkning.<sup>33</sup> Betalte utøvere skulle senere bli vanlig.

Utover 1930-tallet fikk norske idrettsledere et mer og mer pragmatisk forhold til amatørreglene. Fremdeles var det ulovlig å motta penger direkte for å drive med idrett, men

---

<sup>30</sup> Finn Olstad, *Forsvar, sport, klassekamp 1861 – 1939*, i *Norsk idretts historie*, bd. 1, av Finn Olstad og Stein Tønnesson (Oslo: Aschehoug, 1987), 86-88.

<sup>31</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 61.

<sup>32</sup> Olstad, *Forsvar, sport, klassekamp 1861 – 1939*, 161.

<sup>33</sup> *Ibid.*, 229-230.

andre indirekte inntektsmuligheter fantes. For eksempel figurerte flere norske utøvere i ulike reklamekampanjer.<sup>34</sup> Noen mottok også penger under bordet for å delta i ulike stevner.<sup>35</sup>

Mellom 1940 og 1945 streiket norsk idrett i protest mot den tyske okkupasjonsmakten. Etter krigen var det en samlet idrettsorganisasjon som tok fatt på det videre arbeidet. Norges Idrettsforbund ble dannet i februar 1946. NIF videreførte regelverket fra 1930-tallet da de opprettholdt kravet om amatørstatus. Samtidig beholdt idrettsforbundet regelen om at utøverne kunne motta økonomisk kompensasjon for tapt arbeidsfortjeneste.

Utover 1950- og 1960-tallet ble amatørprinsippet et viktig tema i norsk idrettsdebatt. Idrettens regler krevde fremdeles at utøverne skulle være amatører. Kravet ga imidlertid idrettslederne nye utfordringer. Utøverne mottok stadig oftere dyre og lett omsettelige premier som kjøleskap, radioer, møbler og skinnkofferter. Det ble også utbetalt kjøregodtgjørelse, kost- og losjipenger samtidig som utøverne kjørte, spiste og bodde gratis. I tillegg herjet bingofeberen Norge på 1960-tallet. Dette ga klubber og særforbund større inntekter som igjen gjorde det mulig å betale idrettsutøvere direkte. Inntektsmulighetene for utøverne var mange. Idrettsledernes strategi hadde vært at ingen skulle tape økonomisk på å være idrettsutøver, men hva betydde egentlig det? Hvor store verdier skulle utøverne kunne motta i premier? Debatten om den økonomiske kompensasjonen preget Norges Idrettsforbund. Resultatet ble at idrettstinget i 1961 vedtok at alle premier skulle ha en øvre beløpsgrense på 250<sup>36</sup> kroner. Dette var en svært lav inntektsgrense. Den lave inntektsgrensen skyldtes at beløpsgrensen bare ble betraktet som en formalitet. I realiteten var det ingen som fulgte bestemmelsene.<sup>37</sup> Likevel ville ikke idrettstinget heve grensen. Dette hadde sammenheng med det internasjonale regelverket om amatørskap.

I 1961 tok idrettstinget også en annen prinsipiell avgjørelse. Idrettsforbundets regelverk skulle fra dette øyeblikket bare være rådgivende. Det ble opp til det enkelte særforbund å fastsette de endelige reglene. Dette betydde at særforbundene hadde ansvaret for amatøridrettens videre utvikling. NIF stilte seg offisielt på sidelinjen.<sup>38</sup>

---

<sup>34</sup> Ibid., 300.

<sup>35</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 90 – 91.

<sup>36</sup> Dette tilsvarer 2706 kr. i 2011. Rune Pedersen for ABC Penger, ”Inflasjonskalkulator”, <http://www.abcnyheter.no/node/82246>, (01.02.11).

<sup>37</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, 201-205.

<sup>38</sup> Ibid., 205.

Utøverne fulgte i stadig mindre grad amatørkravet. Det at NIF overlot ansvaret med å fastsette regelverket til særforbundene motvirket heller ikke situasjonen. Ulike særforbund opererte med svært ulike amatørbestemmelser noe som gav en uoversiktlig situasjon. Norges Fotballforbund var blant dem som praktiserte svært strenge amatørregler. Helt frem til 1969 ble de få spillerne som var gode nok for de profesjonelle ligaene i utlandet, holdt utenfor det norske landslaget. Dette betydde at spillere som Per Bredesen, Roald «Kniksen» Jensen og Harald «Dutte» Berg spilte forholdsvis få landskamper for Norge.<sup>39</sup> For syklistene derimot ble det ansett som naturlig å bli profesjonell. Den norske syklisten Knut Knudsen<sup>40</sup> ble for eksempel profesjonell i 1974. Dette skjedde etter at han hadde vunnet konkurranser både i OL og verdensmesterskapet (VM) som amatør. Særforbundenes ulike praksis førte til at kravet om amatørstatus i prinsippet brøt sammen mot slutten av 1960-årene.<sup>41</sup> Samtidig sluttet idrettstinget å diskutere amatørbestemmelsene. Debattene dreide isteden over mot temaet profesjonell idrett. Dette begrepet skulle dannet utgangspunktet for 1970- og 1980-tallets diskusjoner.

### Avslutning

Profesjonaliseringsdebatten skulle bli en diskusjon som i stor grad handlet om hvordan NIF skulle forholde seg til profesjonaliseringsutviklingen. Debatten eskalerte i 1972 da den profesjonelle ligaen International Speedskating League (ISSL) ble opprettet. Bak ligaen stod Johnny Nilsson, tidligere svensk verdensmester, og amerikanske investorer. Nilsson var inspirert av skøytesportens store popularitet og andre vellykkede forsøk på å organisere profesjonell idrett.<sup>42</sup> Han inviterte derfor de beste skøyteløperne i verden, blant dem flere norske, til å delta i ISSL. Det ble blant annet fristet med åpne pengepremier hvis utøverne valgte å slutte seg til ligaen.<sup>43</sup> Dette var et definitivt brudd med de internasjonale og de nasjonale amatørreglene. Mange av de inviterte skøyteløperne lot seg likevel lokke av

---

<sup>39</sup> Per Bredesen (født: 1930) spilte i det profesjonelle ligasystemet i Italia fra 1952 til 1960. Han fikk totalt 18 kamper for det norske landslaget. Roald «Kniksen» Jensen (1943-1987) var proff i skotske Hearts fra 1965-1971. Jensen spilte 31 landskamper for Norge. Harald «Dutte» Berg (født: 1941) spilte i nederlandske ADO. Han deltok i 43 kamper med flagget på brystet.

<sup>40</sup> Knut Knudsen er født 1950. Han var Norges mest dominerende syklist på 1970-tallet. Knudsen vant både VM- og OL-gull som amatør, før han gikk over til profesjonell sykling. Som profesjonell kan Knudsen blant annet vise til flere seire i ulike proffritt.

<sup>41</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 - 1986*, 211.

<sup>42</sup> Ingen av forsøkene var gjort i Norge.

<sup>43</sup> Matti Goksøy, *Idrett for alle: Norges Idrettsforbund 150 år: 1861-2011*, (Oslo: Aschehoug, 2010), 165.

tilbudet. For eksempel sluttet nærmest alle medaljevinnerne fra OL i 1972 seg til ligaen.<sup>44</sup> For idretts-Norge ble Nilssons fremstøt en kilde til debatt. Dette skyldtes flere ulike faktorer. For det første var ISSL dannet utenfor det internasjonale skøyteforbundets organisasjonsmessige kontroll. For det andre utfordret ligaen idrettsforbundets monopol på å organisere idrettskonkurranser i Norge. For det tredje brøt utøverne amatørreglene.<sup>45</sup> Dette skapte misnøye i idretts-Norge. NIFs idrettstyre utnevnte derfor en komité, Proffkomiteen, som skulle se på den økende profesjonaliseringen i idretten.

I neste kapittel skal vi starte midt i profesjonaliseringsdebatten. Proffkomiteen startet arbeidet med en innstilling som fikk navnet, *Profesjonaliseringen i samfunnet og i idretten: en utredning om profesjonell idrett i Norge*. Sommeren 1973 var innstillingen ferdig og ble overlevert til idrettstyret som la resultatet frem for idrettstinget. Idrettstinget skulle så diskutere om NIF skulle åpne for profesjonell idrett i egen organisasjon.

---

<sup>44</sup> Av medaljevinnerne takket to nei. Det var sovjetiske Valerij Muratov og norske Sten Stensen. Norske utøvere som valgte å delta var blant annet Roar Grønvold, Willy Olsen, Bjørn Tveter og Ivar Eriksen. Da ligaen ble nedlagt sesongen 1973/74 var deltageres karrierer nærmest over. Goksøyr, *Idrett for alle*, 167.

<sup>45</sup> Ibid.

## Kapittel 3: NIFs behandling av proffspørsmålet fra 1972 til 1973

Det var forventet at profesjonalisering ville bli tema på idrettstinget i november 1973.

*Dagbladet* skrev på forhånd at det kom til å bli ”heftig debatt” i saken som handlet om hvorvidt Norges Idrettsforbund skulle tillate profesjonelle utøvere i sin organisasjon.<sup>46</sup>

Grunnen var at idrettstinget skulle behandle Proffkomiteens innstilling. I innstillingen ble det anbefalt at ”Norges Idrettsforbund prinsipielt aksepterer profesjonell idrett, herunder også grader av profesjonell idrett”.<sup>47</sup> Idrettsstyret hadde sluttet seg til anbefalingen og lagt forslaget frem for tinget, men støtte fra idrettens valgte representanter var ikke sikret.

Kapittelets mål er å vise hvor idrettstinget stod i spørsmålet om profesjonelle utøvere i 1973.

Dette vil jeg gjøre ved først å analysere Proffkomiteen og komiteens innstilling. Deretter følger en gjennomgang av idrettstyret og idrettstingets behandling av saken. I tillegg vil jeg sette diskusjonen i Norge i sammenheng med proffdebattene i de andre nordiske landene.

Tilslutt presenteres *Aftenposten*, *Dagbladet*, *Verdens Gang* (VG) og *Arbeiderbladets* kommentarer til idrettstingets vedtak. Dette for å vise hvilke reaksjoner pressen hadde på idrettstingets avgjørelse.

### Proffkomiteen

Proffkomiteen ble nedsatt av idrettstyret den 20. oktober 1972. Dannelsen av ISSL var den direkte foranledningen til opprettelsen av komiteen.<sup>48</sup> Ved siden av hadde interessen fra kommersielle krefter og den økende forskjellen mellom norsk idrett og den internasjonale toppidretten, som var blitt mer profesjonalisert, skapt et behov for mer kunnskap.

Proffkomiteens oppdrag ble derfor å vurdere hvordan norsk idrett skulle forholde seg til den generelle tendensen til økt profesjonalisering i hele samfunnet. Spesielt skulle komiteen undersøke hvordan profesjonaliseringsutviklingen påvirket idretten og hvordan dette skulle håndteres.<sup>49</sup>

---

<sup>46</sup> ”Proff-innstillingen” i *Dagbladet* 15.11.1973, 11.

<sup>47</sup> Proffkomiteen, *Profesjonaliseringen i samfunnet og i idretten: en utredning om profesjonell idrett i Norge*, (Oslo: 1973), 2.

<sup>48</sup> *Ibid.*, 6.

<sup>49</sup> *Ibid.*

I idrettstyrets begrunnelse for opprettelsen av Proffkomiteen ble det fremhevet at komiteen skulle være bredt sammensatt.<sup>50</sup> NIF-formann Torfinn Bentzen ble valgt som leder for utvalget. De øvrige medlemmene kom fra NIF, NIH, særforbund og utøvergruppen. Ivar Nielsen og Hans B. Skaset kom fra idrettstyret. Johan von Koss satt i NIFs valgnevnd og lovutvalg. Utøverne ble representert av Ragnar Larsen, tidligere profesjonell fotballspiller og journalist i Aftenposten, og hopperen Ingolf Mork.<sup>51</sup> Odd Kjørmo hadde bakgrunn fra NIH. De tre særforbundene Norges Fotballforbund, Norges Skøyteforbund og Norges Skiforbund ble representert av henholdsvis generalsekretær Nicolai Johansen, Kjell Trystad og skipresident Andreas Nærstad. Håndballspilleren Rolf Rustad var komiteens sekretær.<sup>52</sup>

På hver sin måte hadde komitémedlemmene vært med å prege norsk idrett både politisk, administrativt og sportslig. Deres fremtredende posisjoner i idretten viste at dette var en viktig komité. Valg av medlemmer kan også sees som et forsøk på å gi gruppen legitimitet. Samtidig kan det hevdes at på grunn av medlemmenes forholdsvis like bakgrunn lyktes det ikke idrettstyret å nå målet om en bredt sammensatt komité. Utnevnelsen av komitémedlemmer ble da også kritisert for dette i samtiden.<sup>53</sup>

Proffkomiteen avsluttet sitt arbeid sommeren i 1973. Det skriftlige kildematerialet gir ingen indikasjon på om det var store interessekonflikter internt i komiteen. Da innstillingen ble presentert var den enstemmig på alle vesentlige punkter.<sup>54</sup> Komiteens viktigste konklusjon var anbefalingen om at Norges Idrettsforbund burde åpne for profesjonell idrett. Det ble pekt på ti ulike faktorer som hadde bidratt til den økende profesjonaliseringen av idretten. Blant dem var politisk interesse for idretten, økonomiske bevilgninger, internasjonalisering, massekommunikasjon, teknologisk utvikling og den økte velstanden i samfunnet for øvrig.<sup>55</sup>

Videre i innstillingen redegjorde komiteen for hvilke konsekvenser opprettholdelsen av nåværende situasjon kunne føre til og konsekvenser av en eventuell oppmykning av regelverket. Som følge av NIFs regelverk pekte komiteen på den uheldige praksisen med

---

<sup>50</sup> Ibid.

<sup>51</sup> Mork var en av Norges beste skihoppere og vant blant annet den tysk-østerriske hoppuken i 1972

<sup>52</sup> Proffkomiteen, *Profesjonaliseringen i samfunnet og i idretten*, 6.

<sup>53</sup> "Proff-innstillingen" i *Dagbladet*, 15.11.1973, 11.

<sup>54</sup> Innstillingen var enstemmig på alle vesentlige punkter. Det ble tatt disens på et av punktene. Dette punktet omhandlet regelverket rundt finansiering av profesjonell idrett fra utenforstående. Proffkomiteen, *Profesjonaliseringen i samfunnet og i idretten*, 42.

<sup>55</sup> Ibid., 11-12.

kompensasjonen utøvere mottok utenfor regelverket fra blant annet arrangører og supportere. De fremhevet at det var stor grunn til å tro at disse overføringene bidro til å øke levestandarden, og dermed kunne det hevdes at utøverne mottok økonomisk godtgjørelse.<sup>56</sup> Økonomisk belønning var, som vi husker, lovlig inntil et gitt beløp som var bestemt av det enkelte særforbund. Bestemmelsen var vedtatt for å sikre at norske utøvere kunne motta økonomisk kompensasjon samtidig som de deltok i internasjonale konkurranser.<sup>57</sup> Et faremoment ved å nekte de profesjonelle utøverne medlemskap i lag og klubber tilknyttet NIF var at de ville danne egne organisasjoner. NIF ville dermed miste kontrollen over denne delen av idretten. Dette kunne på lengre sikt skape andre betydningsfulle idrettsorganisasjoner som ville utfordre NIFs eksisterende monopol. Tønnesson peker på at dette hadde vært tilfelle i Danmark. Spesielt var NIFs økonomiske forhold til staten, gjennom tippenøkkelen<sup>58</sup>, en situasjon idrettslederne arbeidet for å forbedre. En konkurrerende idrettsorganisasjon kunne kanskje bli tildelt penger fra NIFs tippeandel. Den politiske støtten til økte overføringer var blitt bekreftet gjennom blant annet Arbeiderpartiet og Høyres program.<sup>59</sup> Økt økonomisk støtte virket derfor sannsynlig.

Profesjonell idrett ble akseptert av komiteen. Den kanskje viktigste grunnen til dette var at man trodde slik aktivitet ville få liten utbredelse i Norge. Det økonomiske grunnlaget ble ansett som for svakt, og antallet utøvere som hittil hadde gått over fra amatør til profesjonell idrett var lavt.<sup>60</sup> Komiteen trodde derfor at den reelle endringen ville bli svært liten.

Det kan hevdes at hele innstillingen reflekterte den generelle utviklingen i idretten og samfunnet for øvrig. Idretten var i endring og utøvere mottok økonomisk godtgjørelse av ulik art. Proffkomiteens anbefaling kan i så måte ses som fremtidsrettet. En konsekvens kunne bli at komiteens standpunkt ville bidra til å akselerere utviklingen. Men ønsket idrettslederne egentlig å bremse? Idrettsstyret skulle i første omgang behandle spørsmålet.

---

<sup>56</sup> Ibid., 32.

<sup>57</sup> Se kap. 2 side for nærmere presentasjon.

<sup>58</sup> Tippnøkkelen: Den økonomiske fordelingen av Norsk Tippings overskudd. Pengene ble fordelt mellom idretts- og vitenskapsformål. I 1972 fikk idretten 35% av overskuddet. Idrettslederne lyktes i sitt ønske om større andel av overskuddet da Stortinget vedtok å gi idretten 50% av pengene fra 1976.

<sup>59</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 - 1986*, 287.

<sup>60</sup> Proffkomiteen, *Profesjonaliseringen i samfunnet og i idretten*, 22, 28.



Idrettsstyret behandlet Proffkomiteens innstilling i sine møter i juni, september og oktober 1973.<sup>61</sup> Referatene fra møtene nevner ikke hvilke synspunkter som ble fremmet utover at saken ble diskutert. Forslaget som ble oversendt til idrettstinget viser at Proffkomiteens anbefaling i liten grad ble endret.<sup>62</sup> Idrettsstyrets få endringer kan forklares med flere av styrerepresentantenes medlemskap både i idrettsstyret og Proffkomiteen. Tre av idrettsstyrets elleve representanter hadde sittet i komiteen. Styremedlemmens holdning til saken var dermed forholdsvis godt kjent forut for møtene.

### **Et nordisk standpunkt**

Profesjonaliseringstematikken ble også drøftet i noen av de nordiske forumene hvor NIF deltok. Også i Norges naboland ble proffsspørsmålet diskutert. Proffkomiteens innstilling ble blant annet lagt frem for *Den nordiska kommittén för IOK - proffs/amatörfrågorna*. Her presenterte også den svenske idrettsorganisasjonen Riksidrottsförbundet de foreslåtte endringene i sitt regelverk.<sup>63</sup> Holdningene i de nordiske landene var relativt like. Målet var at all idrett skulle drives innen den eksisterende idrettsbevegelsen. Dette inkluderte den profesjoniserte toppidretten. Unntaket var Danmark, hvor Danmarks Idrætsforbund forble en organisasjon for amatører.<sup>64</sup>

Norges Idrettsforbunds deltagelse i de ulike nordiske gruppene ga NIFs valgte representanter muligheten til å drøfte situasjonen i et internasjonalt forum. Erfaringene fra nabolandene kunne bidra til å gjøre håndteringen av profesjonaliseringen lettere for idrettsforbundet. Det var nemlig ingen tvil om at profesjonaliseringen stadig kom tettere på NIF. I neste omgang skulle idrettstinget diskutere problematikken.

### **Idrettstinget 1973**

Det 12. ordinære idrettstinget ble holdt 16. - 18. november 1973. På plass i Oslo var 148<sup>65</sup> stemmeberettigede delegater fra hele idrettsfamilien.<sup>66</sup> Blant gjestene på åpningsdagen var

---

<sup>61</sup> RA. PA. Norges Idrettsforbund. Serie: Dd. Idrettsstyret, protokoll 1972-1973. Boks 0370q.

<sup>62</sup> Av Proffkomiteens forslag valgte idrettsstyret ikke fremme forslagene om at NIFs legerådet skulle behandle nødvendigheten av særnorske dopingregler og muligheten for et felles råd som skulle arbeide for all norsk toppidrett.

<sup>63</sup> RA. PA. Norges Idrettsforbund. Serie: Dd. Idrettsstyret, protokoll 1972-1973 - møte 6. november 1973. Boks 0370q. "*Den nordiska kommittén för IOK – och proffs/amatörfrågorna*", Stockholm 17. oktober 1973.

<sup>64</sup> Hans B. Skaset. "Den nordiske idrettsmodellen". Sportsanalyse & SPORTMEDIA AS, 20.10.2009, <http://www.sportsanalyse.no/wip4/nordiske-idrettsmodellen/d.epl?id=445305>, (05.05.2010)

<sup>65</sup> Totalt var 155 representanter samlet.

statsminister Trygve Bratteli, kirke- og undervisningsminister Bjartmar Gjerde og formann i Kirke- og undervisningskomiteen Lars Roar Langslet. I sin tale til tinget understreket Bratteli at Regjeringen ønsket et godt samarbeid med idrettsforbundet. Idrettens arbeid ble betraktet som et viktig felt ved det lokale kulturarbeidet. Proffdebatten kommenterte statsministeren ikke fordi han mente representantene på tinget hadde mer kompetanse til å uttale seg om spørsmålet enn hva han selv hadde.<sup>67</sup>

Under innkomne forslag var ”Fellesbestemmelser vedrørende forholdet til profesjonell idrett m.v” fremsatt av idrettstyret.<sup>68</sup> Den heftige debatten som var ventet ble allerede dempet på åpningsdagen da Andreas Nærstad, president i Norges Skiforbund og medlem av Proffkomiteen, foreslo at tinget ikke skulle behandle proffinnstillingen.<sup>69</sup> Begrunnelsen var at Norges Idrettsforbund, ifølge skipresidenten, hadde sendt ut innstillingen for sent til kretsene og særforbundene. Det ble argumentert med at et flertall av representantene derfor ikke hadde hatt mulighet til å sette seg inn i saken.<sup>70</sup> Nærstad hadde en personlig grunn for å komme med dette forslaget. Skipresidenten hadde nemlig kommet i en vanskelig posisjon. Norges Skiforbund hadde forut for tinget offentliggjort at de ikke kunne godta idrettsstyrets forslag.<sup>71</sup> Nærstad opplevde da at hans eget forbund ikke ville støtte en innstilling som de selv, ved skipresidenten, hadde vært med å utarbeide. En utsettelse av saken ville dermed skape mindre problemer for Nærstad og skiforbundet. NIFs noe sene utsendelse fungerte i så måte som en ypperlig begrunnelse.

Nærstads påstand om at kretsene og særforbundene hadde hatt for liten tid kan diskuteres. Proffkomiteens innstilling ble sendt fra NIF den 5. oktober. Idrettstinget skulle samles i midten av november.<sup>72</sup> Dette gav NIFs underliggende organer ca. seks uker til å behandle spørsmålet. Med tanke på at profesjonalisering var et svært betent spørsmål, som krevde diskusjon internt i kretsene og særforbundene, kan Nærstads kritikk forstås. På den andre siden kan det argumenteres for at seks uker var tilstrekkelig tid til å sette seg inn i en 42-sider

---

<sup>66</sup> Norges idrettsforbund, ”Protokoll”, *Årbok 1972-1973*, (Oslo:1973), 5.

<sup>67</sup> ”Trygve Bratteli under idrettstingets åpning: Administrasjonsleddene må også gis støtte etter hvert” i *Arbeiderbladet* 17.11.1973, 11.

<sup>68</sup> Norges Idrettsforbund, ”Protokoll”, i *Årbok 1972-1973*, 23.

<sup>69</sup> Isdal kommenterer: akkurat NÅ. ”Fra blå til mørkeblå?” i *Dagbladet* 19.11.73, 9.

<sup>70</sup> Ibid.

<sup>71</sup> *Aftenposten* 19.11.1973, 22.

<sup>72</sup> RA. PA. Norges Idrettsforbund. Serie: Dd. NIF-rundskriv 1972-1974, Boks 0370.o. ”Rundskriv nr. 69/1973”, Oslo 5. oktober 1973.

lang innstilling. Den pågående profesjonaliseringsutviklingen var ikke et ukjent tema. Idrettstingets representanter burde derfor kunne gjøre seg opp en mening på et mer generelt grunnlag.

Hvorfor NIF ikke tidligere sendte ut Proffkomiteens innstilling hadde mest sannsynlig sammenheng med idrettstyrets behandling av saken. Idrettstyret hadde som kjent behandlet proffkomiteens innstilling på sine møter i juni, september og oktober. I hovedsak var det på møtene i september og oktober at idrettstyret avgjorde saken. På møtet i september ble innholdet i innstillingen drøftet, mens presentasjonen for idrettstinget var tema i begynnelsen av oktober. I sammenheng med dette kan det tenkes at NIF ikke ville distribuere innstillingen før idrettstyret hadde vedtatt hvorvidt de ville legge inn et forslag på idrettstinget som bygde på materialet.

Nærstads forslag om å utsette behandlingen ble ikke tatt til følge av idrettstinget. Dette førte til at flere av medlemmer i det øvre sjiktet i NIF gikk mot innstillingen på tinget. Følgene var at idrettstyret, i følge *Dagbladet*, ikke ”våget” å legge frem det opprinnelige forslaget for votering.<sup>73</sup> På denne måten ”slapp man en ubehagelig debatt om all den tvilsomme virksomheten”.<sup>74</sup> Av idrettstyrets medlemmer uttalte Knut Berglia at han ikke ville ta ansvaret hvis det opprinnelige forslaget ble vedtatt.<sup>75</sup> Flere andre representanter påpekte, som nevnt, at komiteen hadde vært for snevert sammensatt.<sup>76</sup> Ole Jacob Bangstad, NIFs påtroppende formann, ønsket heller ikke at forslaget skulle vedtas. Han støttet Nærstads argument og fryktet konsekvensene ved en eventuell aksept.<sup>77</sup>

*Dagbladet* fremhevet i sin omtale av saken Torfinn Bentzen lave profil i debatten. Som proffkomiteens leder og NIF-formann hadde han tidligere uttalt: ”Når sant skal sies er det ikke stor forskjell mellom ren profesjonisme og den tvilsomme amatørismen som man allerede har i flere idrettsgrener, og når man står på vippepunktet, kan man like gjerne ta skrittet fullt ut”.<sup>78</sup> I sitt innlegg til tinget forsvarte han komiteens standpunkt, og argumenterte for at NIF burde organisere profesjonell idrett. Idrettsforbundet ville på denne måten kunne

---

<sup>73</sup> Isdal kommenterer: akkurat NÅ, ”Fra blå til mørkeblå?” i *Dagbladet* 19.11.73, 9.

<sup>74</sup> Ibid.

<sup>75</sup> Ibid.

<sup>76</sup> ”Proff-innstillingen” i *Dagbladet* 15.11.1973, 11.

<sup>77</sup> *Aftenposten* 19.11.73, 22.

<sup>78</sup> Isdal kommenterer: akkurat NÅ, ”Fra blå til mørkeblå?” i *Dagbladet* 19.11.73, 9.

hente et eventuelt økonomisk utbytte av de profesjonelle utøveres suksess. NIF hadde selv bidratt til disse utøvernes utvikling. Ved å stå utenfor ville det økonomiske overskuddet tilfalle de profesjonelle organisasjonene.<sup>79</sup>

Bentzen var avtroppende formann på dette tinget. Etterfølgeren Bangstads synspunkt på profesjonaliseringen var ikke i samsvar med Bentzens meninger. Bangstad var nemlig langt mer skeptisk. De to ledernes standpunkt kan betraktes som atypisk hvis deres erfaring fra idrettsorganisasjonen legges til grunn. Bentzen hadde, som vi husker, erfaring fra idrettskretsen, mens Bangstad kom fra særforbundene. Tradisjonelt hadde kretsene hatt fokus på breddeidretten, mens særforbundene hadde ønsket et sterkere fokus på topputøvere. Det kan derfor hevdes at Bentzen egentlig burde vært motstander av profesjonaliseringen, mens Bangstad burde vært tilhenger. Den reelle situasjonen var derimot motsatt. Bentzen støttet profesjonaliseringen, mens Bangstad var motstander. Det kan derfor hevdes at de to formennenes tidligere tilhørighet spilte en mindre rolle i 1973. Kanskje forsøkte de begge å fungere som ledere for hele organisasjonen, både krets og særforbund, og dermed spilte deres bakgrunn og erfaringer mindre rolle. Uansett konkluderte den avtroppende og den påtroppende formannen svært ulikt, og deres forskjellige standpunkt kan på mange måter stå som symbol for uenighetene på idrettstinget.

Idrettstingets diskusjon viste at idrettsstyrets forslag ikke ville få den nødvendige støtten for å kunne vedtas. Dette hadde i stor grad sammenheng med den internasjonale idrettens regelverk. I presentasjonen av amatørbegrepets historie så vi at det internasjonale regelverket alltid har hatt stor innflytelse over norsk idrett. Spesielt hadde IOC, som arrangerte OL, stor påvirkningskraft. De olympiske konkurransene ble betraktet som de mest prestisjefylte å vinne. IOC krevde at deltagerne i OL var amatører. Et brudd med IOC var uaktuelt for Norges Idrettsforbund. Derfor fortsatte NIF å være en organisasjon for amatører.

Da diskusjonene på idrettstinget gikk mot idrettstyrets forslag fremmet idrettstyrets Hans B. Skaset et alternativt forslag. Forslaget var lite kontroversielt, og ble enstemmig vedtatt.<sup>80</sup> Til forskjell fra det opprinnelige fremlegget var punktene hvor ”Norges Idrettsforbund prinsipielt aksepterer profesjonell idrett, herunder også grader av profesjonell idrett” og ”profesjonelle

---

<sup>79</sup> Proffsaken tas ikke opp til realitetsbehandling” i *Aftenposten* 17.11.1973, 19.

<sup>80</sup> Se vedlegg 1 for endelig forslag.

organisasjoner eller utøvere [kan] være medlem av Norges Idrettsforbund med derav følgende plikter og rettigheter” fjernet.<sup>81</sup> Det vedtatte forslaget gav likevel mulighet for samarbeid med profesjonelle organisasjoner. Forutsetningen var at organisasjonen var godkjent av det enkelte særforbund både nasjonalt og internasjonalt.<sup>82</sup>

Direkte etter vedtaket fremmet Odd Hopp, representant for Oslo idrettskrets, et forslag angående profesjonelle organisasjoners bruk av idrettsanleggene i landet. I mange tilfeller var den enkelte kommune eier av det lokale idrettsanlegget og stod som utleier ved idrettsarrangementer. Hopp ønsket at idrettstinget skulle oppfordre kommunene til ikke å leie ut anleggene til profesjonelle organisasjoner. Forslaget ble enstemmig vedtatt.<sup>83</sup> Tinget fulgte dermed linjen fra forrige vedtak. Dette bidro til å styrke idrettstingets melding til arrangører, investorer, utøvere og andre interessenter som vurderte å delta i noen form for profesjonell idrett. NIFs nei var enstemmig, og et brudd på denne linjen ville ikke bli godt mottatt.

I etterkant av tinget sendte Norges Idrettsforbund ut et brev til alle norske kommuner hvor det ble opplyst om idrettstingets vedtak. I den forbindelse ble kommunene henstilt om å følge idrettstingets vedtak. Henstillingen ble begrunnet med det enstemmige resultatet. Det ble fremhevet at representantene ”kommer fra alle idrettsgrener, fra alle landsdeler – de representerer begge kjønn, ulike aldersgrupper, og ofte dypt forskjellige syn og oppfatninger”.<sup>84</sup> Anmodningen gav klar beskjed om hva ”landets største organisasjon” mente.<sup>85</sup> Profesjonalisering av toppidretten og utleie til profesjonelle organisasjoner var uønsket.

### **Problemer ved vedtakene – avisenes kommentarer**

Idrettstinget hadde gjort sine vedtak. Norges Idrettsforbunds offisielle holdning var tilnærmet den samme som tidligere. Opprettholdelsen av det eksisterende regelverket var likevel ikke uproblematisk. Flere av avisene som fulgte idrettstinget pekte på ulike vanskeligheter bestemmelsene ville møte. Blant dem var problematikken rundt baneutleie og vanskeligheter knyttet til organisering av fremtidige konkurranser. Det ble derfor hevdet at representantene

---

<sup>81</sup> Norges idrettsforbund, ”Protokoll”, i *Årbok 1972-1973*, 24.

<sup>82</sup> Ibid.

<sup>83</sup> Ibid., 23-24.

<sup>84</sup> RA. PA. Norges Idrettsforbund. Serie: Dd. NIF-rundskriv 1972-1974, Boks 0370.o. ”rundskriv til idrettskretsene nr. 88/73”, Oslo 5. desember 1973.

<sup>85</sup> Ibid.

på tinget ”skjøv problemene foran seg”, og at diskusjonene var preget av ”doseringer i stedet for debatt”.<sup>86</sup>

*Dagbladets* kommentator mente at henstillingen til kommunene angående baneutleie var problematisk.<sup>87</sup> Den enkelte kommune stod, som nevnt, fritt som eier til å leie ut anleggene til den de ønsket, men NIFs oppfordring skapte naturlig en form for press. Kommunenes ansvar var å legge til rette for fysisk aktivitet for innbyggerne. Det kunne derfor hevdes at utleie til profesjonelle ikke var en kommunal oppgave. En annen innfallsvinkel for kommunene kunne være at de hadde ansvar for å tilrettelegge slik at innbyggerne fikk et bredest mulig underholdningstilbud. Et profesjonelt stevne ville være underholdning på høyt nivå. Ville det skade tilskuerne å se profesjonelle utøvere konkurrere på kommunens idrettsanlegg? Avisen var ikke bekymret for det, og etterlyste en manglende holdning av ”fair play” i debatten.<sup>88</sup>

Flere aviser som *Dagbladet* og *Aftenposten* fremhevet også at det vedtatte forslaget passet Norges Skøyteforbund perfekt.<sup>89</sup> Idrettstingets standpunkt støttet skøyteforbundets standpunkt i forhold til lignende profesjonelle organisasjonene som ISSL. Det var i skøytemiljøet profesjonelle organisasjoner var mest utbredd. Flere betente saker angående utleie av baner og organisering av konkurranser hadde preget miljøet forut for tinget.

Idrettstinget hadde talt. Anbefalingene fra Proffkomiteen og idrettstyret om å tillate profesjonell idrett ble ikke vedtatt. NIFs valgte ledelse hadde denne gangen vært for radikal i sitt forslag. Norges Idrettsforbund forsatte dermed å være en organisasjon for amatører.

## Avslutning

Ved inngangen av 1970-tallet ble presset om å profesjonalisere idretten stadig sterkere. Spesielt var profesjonalisering av toppidretten i fokus. Ønsket om forandring av NIFs regelverk var både resultat av endringen i utenlandsk idrett, av den indre utviklingen i den norske idrettsfamilien og av at kommersielle krefter i næringslivet hadde vist interesse. Som følge av dette opprettet Norges Idrettsforbund Proffkomiteen som skulle se på de økende

---

<sup>86</sup> *Aftenposten* 19.11.1973, 22; Gunnar Kroge kommenterer: ”Dosering i stedet for debatt” i *Verdens Gang* 17.11.1973, 33.

<sup>87</sup> Isdal kommenterer: akkurat NÅ, ”Fair play” i *Dagbladet* 20.11.1973, 10.

<sup>88</sup> *Ibid.*

<sup>89</sup> *Ibid.*; ”Proffsaken tas ikke opp til realitetsbehandling” i *Aftenposten* 17.11.1973, 19.

profesjonaliseringstendensene. Komiteen leverte sin innstilling, og anbefalte enstemmig at NIF skulle åpne for profesjonell idrett. Idrettstyret videreførte resultatet til idrettstinget som i siste instans skulle behandle spørsmålet. Der toppledelsen i NIF før tinget valgte å si ja, var tingrepresentantene mer skeptiske. Da også flere i toppledelsen i Norges Idrettsforbund gikk mot den tidligere anbefalingen var idrettsstyrets forslag ikke sikret støtte. Dermed ble det lansert et alternativt forslag som ble enstemmig vedtatt. Profesjonelle utøvere kunne fremdeles ikke være medlemmer av Norges Idrettsforbund, men vedtaket gav mulighet for samarbeid med profesjonelle organisasjoner.

Et av Proffkomiteens viktigste argumenter hadde vært at Norges Idrettsforbund forble en samlet organisasjon. Monopolsituasjonen gjorde at idrettsforbundet, sammen med staten, var ansvarlige for å tilrettelegge for fysisk aktivitet for den norske befolkningen. Fysisk aktivitet hadde vært et viktig område i den statlige politikken i mange år. Dette ble ytterligere styrket i første halvdel av 1970-tallet da de to første kulturmeldingene ble presentert. I meldingen ble statens planer for idretten presentert. Innholdet i meldingene vil være ett av temaene i neste kapittel. Spørsmål som vil bli behandlet er: Hvordan ble idrett kultur? Hvilke signaler sendte kulturmeldingene om den økende profesjonaliseringen? Hvilke reaksjoner mottok departementet på kulturmeldingene?

## Kapittel 4: To kulturmeldinger – statens syn på toppidrett

Fra 1945 og frem mot 1970-tallet hadde høykultur og lokal kulturaktivitet vært satsningsområdene i norsk kulturpolitikk. Det hadde vært forholdsvis bred politisk enighet om dette, og flere nye nasjonale institusjoner for kulturaktivitet var blitt opprettet. Blant annet hadde Festspillene i Bergen blitt arrangert for første gang i 1953. Fire år senere var Den Norske Opera blitt stiftet. På disse arenaene kom den såkalte høykulturen til uttrykk. Arrangementene ble som regel besøkt av en snever elite bosatt i sentrale bystrøk. Det var samtidig et politisk mål, spesielt i Arbeiderpartiet, at også resten av befolkningen skulle delta i kulturelle aktiviteter. I den forbindelse var Riksteateret (1948), Riksgalleriet (1952) og Rikskonsertene (1968) blitt opprettet. Gjennom disse institusjonene skulle finkulturen bringes ut til distriktene. Den brede folkelige oppslutningen, som politikerne ventet, kom derimot ikke. Befolkningen nedprioriterte elitekultur til fordel for populærkultur. På politisk nivå måtte man innse at de statlige tiltakene ikke, i tiltrekkelig grad, bidro til å nå målet om større folkelig deltagelse. I sammenheng med dette, og at et bredere kulturbegrep vokste frem i Europa, ble den politiske tilnærmingen til spørsmålet endret.<sup>90</sup> Viljen til å tilrettelegge for en bredere og mer folkelig kultur, der den enkelte deltok som aktør, ble styrket. I den forbindelse ble ”desentralisering”, ”kulturelt demokrati” og ”egenaktivitet” sentrale nøkkelord.<sup>91</sup> I 1973 og 1974 ble den nye politikken presentert i to stortingsmeldinger som skulle legge retningslinjene for den videre kultursatsningen.

I det utvidede norske kulturbegrepet ble idrett inkludert. Hvorfor ble idrett kultur? Hvilket budskap hadde meldingene om profesjonalisering? Hvilke synspunkter hadde Norges Idrettsforbund om innlemmelsen av idrett i kulturbegrepet? Hvilke reaksjoner møtte kulturmeldingenes omtale av eliteidrett? Disse spørsmålene er hovedtema i dette kapittelet. Først vil arbeidet og reaksjonene på den første kulturmeldingen, st. meld. nr. 8 *Om organisering og finansiering av kulturarbeid*, bli gjennomgått. Deretter vil den andre, st. meld. nr. 52 *Ny kulturpolitikk*, bli presentert. Tilslutt vil Stortingets behandling av begge meldingene bli lagt frem.

---

<sup>90</sup> Hans Fredrik Dahl og Tore Helseth, *To knurrende løver: Kulturpolitikens historie 1814-2014*, (Oslo: Universitetsforlaget, 2006), 229-232.

<sup>91</sup> Kyrkje- og undervisningsdepartementet, St. meld. nr. 8 (1973-1974) *Om organisering og finansiering av kulturarbeidet* i *Stortingets forhandlinger: preposisjoner og meldinger*, bd. 3B, (Oslo), 15.



## Arbeidet begynner

Det var bred politisk enighet om at et økt politisk fokus på kulturfeltet var nødvendig. Det var kirke- og undervisningsminister Bjartmar Gjerde i Trygve Brattelis første regjering som fikk oppgaven med å starte arbeidet. Departement begynte å planlegge en ny stortingsmelding høsten 1971, men avdelingen manglet ansatte med tilstrekkelig kompetanse til å skrive en omfattende melding om kultur.<sup>92</sup> I samme tidsrom (september 1971) deltok statsråd Gjerde på et seminar om kultur- og kunstnerpolitikk. Møtet var preget av høy temperatur, og diskusjonene avdekket, ifølge VGs kommentator, at det eksisterte en ”dyp kløft mellom statsråden og kunstnerne” i spørsmålet om innholdet og målsetningene i kulturpolitikken.<sup>93</sup> På seminaret var Johs. Aanderaa, forlagssjef i Det norske Samlaget, ordstyrer. Aanderaa var styremedlem i Sosialistiske kulturarbeideres forening og medlem i DNAs programutvalg for utdanning og kultur. Statsråden merket seg Aanderaa sine lederegenskaper og ikke minst hans store kunnskap om kulturfeltet. Tilbake i Oslo foreslo derfor Gjerde at departementet skulle engasjere Aanderaa slik at forlagssjefen kunne utforme den nye stortingsmeldingen. Aanderaa ble tilbudt et engasjement på tre måneder med oppstart den 1. november 1971. Tilbudet ble akseptert, men det skulle snart vise seg at tidsrammen for prosjektet var for snever. Arbeidet med den nye stortingsmeldingen tok lengre tid enn planlagt. Først ett år og ni måneder senere var meldingen ferdig.<sup>94</sup>

Tilbake i november 1971 begynte Aanderaa sitt arbeid med den nye stortingsmeldingen om kultur. Allerede 13 dager etter oppstarten kom hans kulturpolitiske ideer til uttrykk i et arbeidsnotat til bruk for intern diskusjon i departementet. Notatet var inspirert av Arbeiderpartiets utredning om *Kulturaktivitet i lokalsamfunnet*. I notat stod det blant annet at den kommende meldingen burde bygge på et utvidet kulturbegrep og lokal egenaktivitet.<sup>95</sup> Videre stod det, helt i tråd med DNA-utredningens synspunkter, at man måtte ”forme ein kulturpolitikk som skaper vern mot uheldig kommersialisering av kulturlivet og som [samtidig] sikrar den enkelte reelle val”.<sup>96</sup> For å oppnå dette måtte ”den uheldige

---

<sup>92</sup> Georg Arnestad, ”Frå sinke i Europa til det mest avanserte landet i verda?”, i *Kulturårboka '94*, redigert av Georg Arnestad, (Oslo: Det Norske Samlaget, 1994), 41.

<sup>93</sup> Åsne Kolberg, ”Gjerde i utakt” i *Verdens Gang*, 17.09.1971, 28.

<sup>94</sup> Arnestad, ”Frå sinke i Europa til det mest avanserte landet i verda?”, i *Kulturårboka '94*, 42.

<sup>95</sup> RA: KUD. Kulturavdelingen. Serie: Dc. Klasse 6: kultur og vitenskap. Boks 410. Notat fra Aanderaa. ”Nokre politiske problem i samband med utbygginga av kulturaktiviteten i lokalsamfunnet”. Datert 9.12.71

<sup>96</sup> Aanderaa sitert i Arnestad, ”Frå sinke i Europa til det mest avanserte landet i verda?”, i *Kulturårboka '94*, 44.

kommersialiseringa av kulturlivet [...] motarbeidast med effektive tiltak”.<sup>97</sup> Disse synspunktene skulle prege den endelige meldingens innhold. Aanderaa hadde dermed fastsatt viktige føringer for stortingsmeldingen allerede tidlig i prosessen.

Ved siden av kulturmeldingen var det også to innstillinger, om henholdsvis ungdomssaker og idrett, som Kirke- og undervisningsdepartementet skulle omarbeide til meldinger. *Innstilling om ungdomsarbeidet i Norge* lå til grunn for ungdomsmeldingen. Den planlagte idrettsmeldingen skulle bygge på *Innstilling om behovet for idrett og fysisk fostring*, også kjent som Sandene-komiteens innstilling. Sandene-komiteens innstilling la vekt på idrettens positive betydning, men ble kritisert for ikke å se idretten fra det offentliges side.<sup>98</sup> I de første utkastene til den nye idrettsmeldingen ble det gitt svar på kritikken. I meldingen så Kirke- og undervisningsdepartementet idrettsaktivitet som en mulighet til selvrealisering og som en sosial møteplass. For at flere skulle delta i idrettsaktivitet var det nødvendig med et lokalt tilbud. Staten måtte ta hovedansvaret for den ”helsemotiverte” aktiviteten da Norges Idrettsforbunds hovedfokus var konkurranseidretten.<sup>99</sup>

Departementet arbeidet nå parallelt med å utarbeide meldinger for henholdsvis kultur-, idrett- og ungdomssaker. Allerede tidlig i prosessen så Aanderaa mulighetene for å koordinere arbeidet der det var hensiktsmessig.<sup>100</sup> I Stortingets spørretime den 31. mai 1972 kunne statsråd Gjerde også bekrefte at dette var tilfelle. Samtidig kunne han fortelle at Kirke- og undervisningsdepartementet arbeidet for at idrettsmeldingen skulle legges frem i løpet av 1972.<sup>101</sup>

Departementets initiativ ble godt mottatt av Norges Idrettsforbund. Idrettsforbundet hadde selv kontaktet Kirke- og undervisningsdepartementet med ønske om en egen

---

<sup>97</sup> Aanderaa sitert i Arnestad, ”Frå sinke i Europa til det mest avanserte landet i verda?”, i *Kulturårboka '94*, 44.

<sup>98</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939-1986*, 263-264.

<sup>99</sup> RA. KUD. Kulturavdelingen. Serie Dc. Klasse 6: kultur og vitenskap. Boks 410. Serie Notat på grunnlag av stortingsmeldinga og Sandene-tilrådinga. ”Idrett og fysisk fostring”. Datert 22.12.1971.

<sup>100</sup> RA. KUD. Kulturavdelingen. Serie: Dc. Klasse 6: kultur og vitenskap. Boks 410. Notat til intern diskusjon i kulturavdelinga og planleggingsavdelinga. ”Stortingsmelding om kulturspørsmål”. Datert 15.11.1971. Side: 4.

<sup>101</sup> ”Forhandlinger i Stortinget nr. 392. Spørsmål 3” (31.05.1972) i *Stortingsforhandlinger: Tidende*, bd. 7C. (Oslo: Centraltrykkeriet, 1972), 3128-3129.

idrettsmelding.<sup>102</sup> Denne gangen var derimot departementet i forkant, og NIF kunne bare vente på det ferdige resultatet.

### **Skifte i den politiske ledelsen, men arbeidet fortsetter i departementet**

Politisk var året 1972 preget av EF-saken. Trygve Brattelis Arbeiderpartiregjering ønsket at Norge skulle bli medlem av fellesskapet. Som pressmiddel, for å oppnå det ønskede utfall, stilte Regjeringen kabinettsspørsmål til folket. Da resultatet ble nei gikk Bratteli og hans statsråder av. En ny samarbeidsregjering bestående av Kristelig Folkeparti (Krf), Venstre (V) og Senterpartiet (Sp) med Lars Korvald (Krf) som statsminister ble dannet. Anton Skulberg (Sp) ble øverste politiske sjef i Kirke- og undervisningsdepartementet.

Til tross for de politiske endringene fortsatte arbeidet med de tre meldingene. Aanderaa hadde, som tidligere, hovedansvaret for kulturmeldingen. I regjeringserklæringen av 24.oktober 1972 bekreftet den nye Regjeringen at kollegiet ønsket å legge frem en kulturmelding i løpet av den kommende stortingsperioden.<sup>103</sup> Det ble ikke gitt tilsvarende lovnader om de to andre meldingene. I møter mellom den politiske ledelsen og departementsledelsen ved årsskifte 1972/1973 ble det likevel ytret ønske, fra den politiske ledelsen, om at også ungdomsmeldingen ble ferdigstilt i løpet av vårsesjonen 1973.<sup>104</sup> Problemet med forslaget var at arbeidskapasiteten i Kirke- og undervisningsdepartementet var for liten til å gjennomføre de politiske ønskene.<sup>105</sup> For å bøte på problemet mente Aanderaa, som sommeren 1972 var blitt utnevnt til ekspedisjonssjef i Kulturavdelingen, at ungdoms- og idrettsmeldingen kunne slås sammen.<sup>106</sup> Samtidig ville ekspedisjonssjefen innhente ekstern hjelp til å skrive ungdomsmeldingen.<sup>107</sup> Også innspill fra Statens ungdoms- og idrettskontor, styrket Aanderaas forslag. Kontoret hadde tidligere fremmet forslag om å slå sammen forvaltningsoppgavene lokalt og regionalt for idretts- og ungdomssaker.<sup>108</sup> Kontoret støttet

---

<sup>102</sup> RA. Norges Idrettsforbund. Serie Dd. Boks 0344. Brev fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Norges Idrettsforbund, datert 5.12.72

<sup>103</sup> ”Forhandlinger i Stortinget nr. 10: Erklæring fra Regjeringen” i *Stortingsforhandlinger: Stortingets Tidende*, bd. 7A (Oslo: Centraltrykkeriet, 1973), 74.

<sup>104</sup> Wilhelm Karlsen, ”Rikskonsertene: Distribusjon og desentralisering: Rikskonsertenes etablering og institusjonens første år (1968-1980) i et kulturpolitisk perspektiv”, (Hovedoppgave: Universitetet i Oslo, 1998), 71.

<sup>105</sup> Ibid., 72.

<sup>106</sup> Audun Heskestad, ”Johannes Aanderaa – utdypning (NBL-artikkel)”, Store norske leksikon, [http://www.snl.no/nbl\\_biografi/Johannes\\_Aanderaa/utdypning](http://www.snl.no/nbl_biografi/Johannes_Aanderaa/utdypning), (15.04.2011).

<sup>107</sup> Karlsen, ”Rikskonsertene: Distribusjon og desentralisering”, 71.

<sup>108</sup> Ibid., 72.

derfor forslaget om en felles melding for disse feltene. Etter diskusjoner mellom departementsledelsen og den politiske ledelsen ble sammenslåing godkjent i januar 1973.<sup>109</sup>

Departementet hentet inn ekstern kompetanse både på kultur-, idretts- og ungdomsfeltet. Aanderaa var opprinnelig hentet inn for å skrive kulturmeldingen, mens Hans B. Skaset ble engasjert for å skrive om idrettsspørsmålene. Departementet manglet et fagmiljø for idrettssaker, og ved å engasjere Skaset startet man arbeidet med å bygge opp et slikt miljø. Statens ungdoms- og idrettskontor var departementets fagorgan, men kontoret hadde tradisjonelt arbeidet med spørsmål knyttet til utbygging av idrettsanlegg og fordeling av tippemidler. STUIs kompetanse dekket dermed ikke politikernes nye satsningsområder.

En felles melding for idrett og ungdomsfeltet var realitet, men saksfeltene var enda ikke blitt en del av kulturmeldingen. Den 10. mars arbeidet departementet fremdeles med en disposisjon som kun inkluderte idrett og ungdomsarbeid.<sup>110</sup> Ved regjeringskonferansen 13 dager senere var dette forandret. Statsråd Skulberg begrunnet omgjøringen med at det var ønskelig å vise ”sammenhengen i alt kulturarbeidet”.<sup>111</sup> Det ble også påpekt at uten sammenslåing ville ingen av meldingene bli ferdig våren 1973 slik Regjeringen ønsket.<sup>112</sup> Manglende arbeidskapasitet i Kirke- og undervisningsdepartementet var, som forrige gang, årsak til sammenslåingen. I tillegg var Regjeringens ønske om å presentere en melding sterkere enn tålmodigheten til å vente på tre ulike meldinger. Idrett var blitt kultur.

Aanderaa forklarte senere avgjørelsene i ulike foredrag. Han hevdet at det lå ideologisk overbevisning bak inkluderingen av idrett i kulturbegrepet. Helt fra antikkens dager hadde idrett blitt betraktet som likeverdig med åndelige aktiviteter. Aanderaa fremhevet at det likevel var praktiske årsaker som var den viktigste grunnen til at idrett var blitt kultur. For å gjøre det administrative arbeidet lettere var det nødvendig å samle hele ”samfunnskaka” i en melding.<sup>113</sup> Denne forklaringen var nærmest identisk med Skulbergs begrunnelse på regjeringskonferansen.

---

<sup>109</sup> RA. KUD. Kulturavdelingen. Serie: Dc. Klasse 6: kultur og vitenskap. Boks: 410. Notat fra Aanderaa til Skulberg og Stålsett. ”Stortingsmeldingar om idrett og ungdomsarbeid”. Datert 8.1.73.

<sup>110</sup> RA. KUD. Kulturavdelingen. Serie: Dc. Klasse 6: kultur og vitenskap. Boks: 410. Utkast (2) av Hans B. Skaset. ”Dispensasjonsplan for stortingsmelding om idretts- og ungdomsarbeidet i Norge”. Datert 10.3.1973.

<sup>111</sup> Skulberg sitert i Karlsen, ”Rikskonsertene: Distribusjon og desentralisering”, 73.

<sup>112</sup> Ibid.

<sup>113</sup> Johs. Aanderaa, ”Femten år med «ny kulturpolitikk» i *Kulturårboka '94*, redigert av Georg Arnestad, (Oslo: Det Norske Samlaget, 1994), 66.

Idrett som en del av kulturen var ikke en ny idé. Allerede på 1930-tallet hadde Rolf Hofmo<sup>114</sup>, arbeidet for å inkludere idrett i det allmenne kulturliv.<sup>115</sup> Hans bestrebelser hadde derimot ikke ført til noen offisiell holdningsendring. Det skjedde først i 1973 da den første kulturmeldingen ble presentert.

### Den første kulturmeldingen

Den 3. august 1973 ble st. meld. nr. 8 *Om organisering og finansiering av kulturarbeidet* lagt frem for Stortinget. Allerede fra arbeidets begynnelse hadde kulturbegrepet blitt definert bredere enn hva som tradisjonelt var vanlig. Dette var i samsvar med de nye internasjonale tankene i kulturpolitikken. Likevel var det uvanlig at idrett ble en del av det nye kulturbegrepet. Verken i Sverige eller Danmark skjedde det en tilsvarende inkludering.<sup>116</sup>

Norges Idrettsforbunds ledere var i utgangspunktet positive til at idrett var blitt kultur. Sidestillingen med andre kulturgrener som opera, teater og litteratur kunne gi idretten høyere anseelse og lettere tilgang til de økonomiske midlene som staten hvert år bevilget over kulturbudsjettet. I tillegg var tilhengerne av toppidrett fornøyd.<sup>117</sup> I kulturlivet var det en selvfølge at sangerne, skuespillerne eller forfatterne perfektionerte sine ferdigheter til det ytterste. Til dette formålet bevilget staten penger til egne stipender og støtteordninger. Kanskje kunne det opprettes tilsvarende ordninger for idrettens beste utøvere? Noen år senere skulle det bli tilfelle.

De motforestillinger enkelte innenfor idretten hadde mot en inkludering i kulturbegrepet var knyttet til økonomi. I økonomisk vanskelige tider var det ofte kulturen som måtte lide ved innstramninger i budsjettene.<sup>118</sup> Dette kunne slå negativt ut for de økonomiske overføringene til NIF. NIFs sterke posisjon i fordelingen av tippenøkkelen ville kanskje også svekkes hvis

---

<sup>114</sup> Rolf Hofmo (1898-1966) var blant 1900-tallets mest betydningsfulle, men også omdiskuterte idrettsledere. Han arbeidet både i idrettsorganisasjonen og i statsforvaltningen. Blant annet hadde Hofmo vært sekretær og daglig leder i Arbeidernes Idrettsforbund mellom 1931 og 1940. Han var nestformann i NIF fra 1946 til 1947, og satt i idrettsforbundets styre frem til 1952. Samtidig (1946- 1966) var Hofmo også kontorsjef for Statens Idrettskontor (Fra 1950 Statens ungdoms- og idrettskontor). Matti Goksøyr, ”Rolf Hofmo – utdypning (NBL- artikkel)”, Store norske leksikon, [http://www.sn1.no/nbl\\_biografi/Rolf\\_Hofmo/utdypning](http://www.sn1.no/nbl_biografi/Rolf_Hofmo/utdypning), (05.04.2011).

<sup>115</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 98, 119, 134.

<sup>116</sup> Carl-Johan Kleberg, ”Johs. Aanderaas rolle i ett grannelandsperspektiv”. i *Kulturårboka '94*, redigert av Georg Arnestad. Oslo: Det Norske Samlaget, 1994.

<sup>117</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939-1986*, 282.

<sup>118</sup> Ibid.

idretten i tillegg fikk midler fra kulturbudsjettene. En slik situasjon var ikke ønskelig. Hva skrev så departementet om idrett i kulturmeldingen?

### **Idrett i kulturmeldingen**

Hovedbudskapet i idrettskapittelet var at staten ønsket «idrett for alle». Dette var en målsetning som også andre land i Europa arbeidet for å oppnå. I Sverige ble begrepet ”idrott åt alla” brukt i offentlige utredninger om temaet.<sup>119</sup> Også blant de europeiske ministrene, som deltok på møter i Council of Europe, var ”Sport for all” et av hovedbudskapene.<sup>120</sup>

«Idrett for alle» betydde, ifølge departementet, at alle, uavhengig av bosted, økonomi eller sosial bakgrunn, skulle kunne delta i idrettsaktiviteter. Gjennom sportslig aktivitet skulle den enkeltes livskvalitet styrkes. Målsetningen skulle nås ved at staten åpnet og tilrettela for flere friluftsområder, samt at det ble bevilget penger til utbygging av flere idrettsanlegg.

Befolkningen ville dermed få større tilgang til områder hvor de kunne utfolde seg i ulike fysiske aktiviteter. Samtidig som dette arbeidet foregikk måtte befolkningen også stimuleres slik at idrettsaktivitet ble en prioritert fritidssyssele.<sup>121</sup> Fysisk aktivitet skulle være en naturlig del av folkets hverdag. Bare på denne måten kunne man nå målet om større folkelig deltagelse.

Departementet redegjorde også for sine synspunkter på eliteidrett i kulturmeldingen. I hadde departementet en positiv holdning overfor toppidretten. Man erkjente, innenfor målsetningen om like vilkår for alle, at enkelte skulle kunne utviklet sine talenter til det ytterste. Dette var vanlig praksis innen andre kulturgrener, og idretten kunne ikke behandles annerledes.

Departementet ville derimot ikke bidra til å finansiere at flere kunne prestere på et høyt nivå. Det ville heller ikke bli prioritert å bygge idrettsanlegg tilpasset toppidretten. Den manglende støtten ble begrunnet med at man måtte prioritere å tilrettelegge for bredden. En slik prioritering ville, i større grad enn offentlig støtte til eliteidretten, bidra til å nå målet om «idrett for alle».

---

<sup>119</sup> RA. KUD. STUI. Serie: D. Klasse: Organisasjon og administrasjon. Boks: 0008.

<sup>120</sup> RA. KUD. STUI. Serie: D. Klasse 6: kultur og vitenskap. Boks 0189. Council of Europe. ”Ad Hoc Conference of European Ministers responsible for Sport”. Datert 28.6.1974. Side 4.

<sup>121</sup> Kyrkje- og undervisningsdepartementet, St. meld. nr. 8 (1973-1974) *Om organisering og finansiering av kulturarbeidet i Stortingets forhandlinger: preposisjoner og meldinger*, bd. 3B, (Oslo), 78.

Videre i meldingen kritiserte departementet utviklingen i eliteidretten. Det ble nemlig gitt uttrykk for at utviklingen mot en hel eller delvis profesjonell toppidrett utfordret den statlige målsetningen om større folkelig aktivitet. De profesjonelle tendensene styrket toppidretten som underholdningsfenomen, og i den forbindelse ble befolkningen en passiv tilskuerskare. NIF ble i den sammenheng kritisert. Departementet påstod nemlig at ”sentrale organ innanfor idrettsorganisasjonane syntest vere sterkt opptekne av toppidrettskulturen”.<sup>122</sup> Et slikt fokus kunne føre til at Norge fikk ”ein sentraldirigert idrettskultur som hovudsakeleg legg vekt på ein-dimensjonale, ekstreme prestasjonsnormer”.<sup>123</sup> Sammen med medias påståtte ensidige dekning av de beste utøverne kunne dette føre til en uheldig situasjon. Bare hvis forholdet mellom elite og bredde ble bedre balansert kunne toppidretten være en positiv og naturlig del av det norske kulturbildet.<sup>124</sup>

Oppsummert betydde dette at departementet var positive til toppidrett, men bare hvis den ikke utfordret oppslutning om breddeidretten. Breddeidretten var statens hovedprioritet, og på grunn av dette ville det ikke bli tilrettelagt for spesielle ordninger for toppidrettsutøvere. Dette gjaldt både ved anleggsutbygging og ved tildeling av finansielle tilskudd.

### **Nytt regjeringsskifte og en ny kulturmelding**

På den politiske arena var det igjen tid for maktskifte. Korvald-regjeringen søkte avskjed etter at sosialdemokratene hadde vunnet valget høsten 1973. Trygve Bratteli ble igjen statsminister, mens Bjartmar Gjerde var tilbake som statsråd i Kirke- og undervisningsdepartementet. Blant sakene han overtok, var oppfølgingen av kulturmeldingen. Det ble tidlig klart at Bratteli-regjeringen ikke ville trekke tilbake Korvald-regjeringens kulturmelding. Isteden ville den nye Regjeringen fremme en tilleggs melding som skulle presenteres i januar/februar 1974. Det ble samtidig bestemt å utsette behandlingen av den første meldingen slik at Stortinget kunne behandle begge meldingene samtidig.

I forbindelse med arbeidet med den nye meldingen annonserte statsråd Gjerde at han ønsket innspill fra de berørte parter.<sup>125</sup> Av skriftelige innspill angående temaet eliteidrett mottok

---

<sup>122</sup> Ibid.

<sup>123</sup> Ibid.

<sup>124</sup> Ibid.

<sup>125</sup> RA. KUD. STUI. Serie: D. Klasse 6 Kultur og vitenskap. Boks. 0192. ”Om idrettsrådets behandling av ”kulturmeldingen” (St. meld. nr. 8 (73/74) ”Om finansiering og organisering av kulturarbeidet””.

departementet uttalelser fra Norges Idrettsforbund, Norges Orienteringsforbund og Statens Idrettsråd.<sup>126</sup>

På vegne av Norges Idrettsforbund kommenterte idrettsstyret kulturmeldingen. I hovedtrekk var NIF positive til innholdet i meldingen. Statens syn på toppidretten og viljen til å støtte denne delen av idretten ble etterlyst. NIF antok at eliteidrett var lite omtalt fordi meldingen i stor grad fokuserte på regional og lokal kulturaktivitet. Idrettsforbundet ønsket likevel en nærmere avklaring på det offentliges syn i saken.<sup>127</sup>

Idrettsforbundets uttalelse kan betraktes som litt passiv. Det kan spekuleres i om dette skyldtes Hans B. Skasets dobbeltrolle. Skaset, som hadde skrevet idrettskapittelet i kulturmeldingen, hadde vært medlem i idrettstyret samtidig som arbeidet pågikk. I november 1973 var han i tillegg blitt nestformann i Norges Idrettsforbund.<sup>128</sup> Det var dermed en av idrettens egne som hadde bidratt til å advare mot prioriteringen av eliteutøverne på bekostning av breddeidretten. Om dette var et resultat av politisk press, pålegg fra departementsledelsen eller egen overbevisning skal være usagt. I denne sammenheng er det likevel verdt å merke seg Skasets rolle. Det kan nemlig settes spørsmålsteget ved idrettsstyrets vilje til å kritisere nestformannens arbeid offentlig. Muligens kan dette være én forklaring på idrettsforbundets ukritiske uttalelse.

I tillegg til Norges Idrettsforbund sendte også Norges Orienteringsforbund inn sine synspunkter på den første kulturmeldingen. Orienteringsforbundet hevdet at for å nå meldingens hovedmål om økt fysisk aktivitet måtte kommersialisering og byråkratisering unngås. Videre påpekte forbundet at det ikke var prestasjonsnivået, men trivsel og aktivitet som var målet. Medias ensidige fokus på eliteidretten var heller ikke heldig. Da spørsmålet

---

<sup>126</sup> Etter undersøkelser i Kirke- og undervisningsdepartementets arkiv og omtalen i St. meld. nr. 52 virker det som det kun er disse tre som gav skriftlige innspill.

<sup>127</sup> RA. KUD. Kulturavdelingen. Serie: Dc. Klasse 6: kultur og vitenskap. Boks 413. Uttalelse fra Norges Idrettsforbund. ”Stortingsmelding nr. 8 (1973-74). Uttalelse fra Norges Idrettsforbund” Datert 20. 12.1973.

<sup>128</sup> Skaset var ikke nestformann i Norges Idrettsforbund da han skrev St. meld. Nr. 8 *Om organisering og finansiering av kulturarbeidet* slik Tønnesson hevder på side 282 i *Folkehelse, trim, stjerner 1939-1986*. Meldingen ble presentert 3.8.1973, mens Skaset først ble valgt til NIFs nestformann på idrettstinget i november 1973.



om toppidrettens stilling ikke var avklart i meldingen, etterlyste Orienteringsforbundet en debatt om spørsmålet.<sup>129</sup>

Den tøffeste kritikken av kulturmeldingen kom fra Statens Idrettsråd. Rådet støttet meldingens grunnholdning om «idrett for alle». Men omtalen av eliteidrett ble sterkt kritisert. I rådets uttalelse stod det blant annet at de stilte seg ”uforstående til” og ”måtte ta avstand fra” påstander om ”en sentraldirigert idrettskultur som hovedsakelig legger vekt på en-dimensjonale, ekstreme prestasjonsnormer”.<sup>130</sup> I tillegg var de uenig i departementets avvisende holdning til halv- eller helprofesjonell idrett. Rådet mente tvert i mot at staten burde legge til rette for slik aktivitet. Tilslutt påpekte Statens Idrettsråd at de ønsket en bred drøfting av meldingens innhold, og fremhevet spesielt at dette burde skje innen idrettens egne organer.<sup>131</sup>

Statens Idrettsråds kommentarer var kritiske. De kjente seg ikke igjen i kulturmeldingens fremstilling av eliteidretten. Norges Idrettsforbunds kommentarer var mer beskjedne. Som Statens Idrettsråd etterlyste de en bredere diskusjon. Samtidig var det først og fremst andre saker som økonomisk støtte og desentralisering idrettsforbundet mente var viktigere. Idrettstyret ville derfor ikke forsøke å endre departementets synspunkt på eliteidrett. I tillegg hadde Bratteli-regjeringen allerede gitt uttrykk for en mindre kritisk holdning til eliteidrett.<sup>132</sup>

## Ny kulturpolitikk

I Kirke- og undervisningsdepartementet startet arbeidet med å skrive en ny melding. Som forrige gang var Johs. Aanderaa hovedansvarlig for innholdet, men hans politiske sjef var ny. Bjartmar Gjerde var tilbake som statsråd. Hans B. Skasets engasjement var derimot avsluttet, og denne gangen var Svein-Erik Jensen sentral i arbeidet med idrettskapittelet.<sup>133</sup> Underveis i arbeidet hadde departementet kontakt med Arbeiderpartiets eget idrettsutvalg. I idrettsutvalgets kommentar til den nye kulturmeldingen ble ikke eliteidretten fremhevet blant

---

<sup>129</sup> RA. KUD. Kulturavdelingen. Serie: Dc. Klasse 6: kultur og vitenskap. Boks 413. Brev fra Norges Orienteringsforbund. ”Stortingsmelding om kulturarbeidet”. Dateret 10.12.1973.

<sup>130</sup> RA. KUD. STUI. Serie: D. Boks 004. Uttalelse fra Statens Idrettsråd. ”Stortingets melding nr. 8 (1973/74) Om organisering og finansiering av kulturarbeidet”. Side 3.

<sup>131</sup> Ibid., 4.

<sup>132</sup> Ole Jacob Bangstad. ”To alen av samme stykke”, i *Norsk idrett: Kvinne i front og andre frontlinjer nå og før*. Redigert av Per Hauge Mo (Oslo: 74), 73.

<sup>133</sup> Goksøy (red.), Andersen og Asdal, *Kropp, kultur og tippekamp*, 260.

de viktigste ”ønskemålene” for den nye meldingen.<sup>134</sup> Innføring av profesjonell idrett ble heller ikke et mål i den andre kulturmeldingen, men eliteidretten fikk større aksept enn tidligere.

Den 29. mars 1974 ble St. meld. nr. 52 *Ny kulturpolitikk* lagt frem av statsråd Bjartmar Gjerde. *Ny kulturpolitikk* var et tillegg til meldingen som hadde kommet året før. I den nye meldingen fremhevet departementet kulturens viktige plass i samfunnet, og presiserte at kulturpolitikk i større grad måtte bli del av den allmenne politikken. Både ved å tilrettelegge for norske kulturelle tradisjoner og ved å øke kontakten med det internasjonale samfunn ville meldingen styrke det samlede kulturtilbudet. Departementet mente at den viktigste målsetning var å tilrettelegge for at hele Norge hadde mulighet til å delta i kulturelle aktiviteter.<sup>135</sup> Dette var i samsvar med den første meldingens hovedbudskap, noe som også ble presisert i den nye meldingen.

Ved siden av målet om å integrere flere i kulturlivet var kommersialisering et av de viktigste temaene i den nye meldingen. Departementet mente at visse former for kommersialisering var et kulturpolitisk problem. Effektene av kommersialisering var nemlig mer truende for kulturlivet enn for mange andre samfunnsområder. Dette skyldtes, ifølge departementet, at kulturen bygde på kvalitative ideer.<sup>136</sup> Økonomisk lønnsomhet skulle i den forbindelse ikke være det avgjørende målet for kulturaktivitetens verdi. Kulturlivet måtte drives med andre formål enn økonomisk fortjeneste. Ifølge departementet ville det bli en utfordrende oppgave fordi kravene om økonomisk lønnsomhet stadig ble større. Dette vil skape utfordringer både for norsk kulturpolitikk og kulturlivet selv.

Kommersialisering altså et av de viktigste punktene i departementets argumentasjon mot toppidrettens utvikling. Den statlige argumentasjonen tok dermed en ny vending. Fokus ble flyttet fra profesjonalisering til kommersialisering. I forhold til profesjonaliseringsprosessen var kommersialiseringen en avgjørende brikke for toppidrettens utvikling. Ved at det private

---

<sup>134</sup> RA. KUD. Kulturavdelingen. Serie Dc. Boks 413. Notat til Aanderaa fra John Sundhagen (idrettsutvalget, DNA).” Kulturmeldinga Ønskemål til og presseserier i kulturmeldinga”.

<sup>135</sup> Kyrkje- og undervisningsdepartementet, St. meld. nr. 52 (1973-74) *Ny kulturpolitikk: Tillegg til St. meld. nr. 8 for 1973-74 Om organisering og finansiering av kulturarbeid i Stortingets forhandlinger: preposisjoner og meldinger*, bd. 3D, (Oslo), 5-6.

<sup>136</sup> *Ibid.*, 40.

næringsliv var villig til å sponse toppidretten hadde man et økonomisk grunnlag til å finansiere profesjonell idrett. Hva skrev så departementet om idretten i kulturmeldingen?

I idrettskapittelet viste departementet til den forrige meldingens hovedmål om «idrett for alle». Det ble fremhevet at dette fremdeles var hovedmålet for den statlige politikken. Departementet hadde videre merket seg kommentarene fra Statens Idrettsråd, Norges Idrettsforbund og Norges Orienteringsforbund angående toppidrettens utvikling.<sup>137</sup>

I den nye meldingen unnlot departementet å kommentere påstandene om et overdrevet fokus på eliteidrett. Man nøyde seg isteden med å advare mot at dette kunne skje i fremtiden. Departementet unngikk dermed åpenlyst å kritisere den forrige meldingens synspunkter. Samtidig viste man en mer forsonlig holdning overfor idretten. Videre kommenterte departementet kritikken om den manglende støtten til toppidretten. Denne gang ble det understreket at også ”einarane” var en del av den statlige idrettspolitikken. Dette ble begrunnet med at også toppidrettsutøvere kunne inkluderes i målet om «idrett for alle».<sup>138</sup>

Til tross for at toppidretten nå ble anerkjent som del av den statlige idrettspolitikken fikk denne gruppen heller ikke denne gangen tildelt egne økonomiske ressurser. Som i den forrige meldingen ble det presisert at breddeidretten måtte prioriteres foran eliteidretten. Igjen var begrunnelsen manglende økonomiske midler. Denne gang presisert man isteden at eliten også skulle kunne benytte nybygde idrettsanlegg. Også medias intense dekning av eliteidretten ble anerkjent. I den forrige meldingen hadde det blitt hevdet at toppidretten fikk medieomtale på bekostning av lokalidretten. Denne gangen var disse påstandene borte. Isteden ble det fremhevet at breddeidretten fikk bred omtale i lokalpressen. Gjennom videre utbygging av NRKs distriktskontorer ville breddeidretten få enda større mulighet for presseomtale.<sup>139</sup> Den andre meldingen så dermed ikke mediernes fokus på eliteidretten som noen trussel slik den første meldingen hadde gjort.

Sammenlignes de to meldingenes innhold om eliteidrett kan det sies at den andre meldingen var mer moderat i sin omtale av toppidretten. Dette skyldtes blant annet at de mest kritiske påstandene var fjernet. I tillegg var utydeligheter som hadde skapt diskusjon forklart bedre. I

---

<sup>137</sup> Ibid., 43-44.

<sup>138</sup> Ibid., 44.

<sup>139</sup> Ibid., 44-45.

neste omgang skulle Kirke- og undervisningskomiteen behandle meldingene. Hvilke syn hadde komiteen på norsk kulturpolitikk?

### **Kirke- og undervisningskomiteens innstilling**

Den 17. oktober 1974 presenterte Kirke- og undervisningskomiteen Innst. S. nr. 23 *Om kulturarbeid og kulturpolitikk*. Innstillingen bekreftet idrettens viktige funksjon i samfunnet.<sup>140</sup> Kirke- og undervisningskomiteen støttet de to kulturmeldingenes holdning om at staten i første rekke burde prioritere tiltak som ville stimulere til økt deltagelse i idrettslige aktiviteter. Samtidig var komiteen ikke avvisende til eliteidrett. Flertallet ønsket å tone ned motsetningene mellom topp og bredde. Det ble videre hevdet at det burde være et statlig mål å tilrettelegge for et best mulig samspill.<sup>141</sup> Gjennom toppidrett kunne både amatører og eliten stimuleres til større deltagelse. I tillegg kunne fremragende prestasjoner på elitenivå bidra til å øke lysten til å forbedre egne prestasjoner. Kirke- og undervisningskomiteen så dermed toppidretten som en viktig motivasjonsfaktor for bredden. Samtidig forutsatte komiteen at idretten arbeidet for ”å motvirke uheldige tendenser til rendyrking av prestasjons- og konkurranseholdninger”.<sup>142</sup> Komiteen mente at uten slike tiltak ville færre rekrutteres til idretten.

Kirke- og undervisningskomiteens uttalelse støttet i stor grad Bratteli-regjeringens tilleggsmelding hvor det ble presisert at også de beste utøverne var en del av begrepet «idrett for alle». Komiteen advarte også mot den økende kommersialiseringen. I innstillingen gav de idretten ansvaret for å innføre tiltak, og å arbeide med holdninger mot en slik utvikling. Komiteen gav med dette idretten større ansvar for den videre utviklingen enn hva tilleggsmeldingen hadde gjort. I meldingen hadde det blitt gitt uttrykk for at et større statlig engasjement var nødvendig.

---

<sup>140</sup> Kirke- og undervisningskomiteen, Innst. S. nr. 23 (1974-75) *Innstilling fra kirke- og undervisningskomiteen om kulturarbeid og kulturpolitikk i Stortingets forhandlinger: Innstillinger*, bd. 6A, (Oslo: A/S O. Fredr. Arnesen Bok- og Akcidentrykkeri, 1975), 14.

<sup>141</sup> Otto Hauglin (SV) støttet ikke denne målsetningen. Han mente at det ikke var mulig med et positivt samspill mellom elite- og masseidretten med mål om ytterligere rekruttering. Ifølge Hauglin skyldtes dette utviklingen i eliteidretten nasjonalt og internasjonalt.

<sup>142</sup> Kirke- og undervisningskomiteen, *Innstilling fra kirke- og undervisningskomiteen om kulturarbeid og kulturpolitikk*, 15.

## Kulturdebatten

Den 9. januar 1975 ble Kirke- og undervisningskomiteens innstilling *Om kulturarbeid og kulturpolitikk* behandlet i Stortinget. Diskusjonen fikk tilnavnet Kulturdebatten og varte over ti timer. I sin innledning påpekte Kirke- og undervisningskomiteens leder, Lars Roar Langslet, at debatten var ”det første forsøket i norsk politikk på å vurdere kulturpolitiske oppgaver som en helhet og se dem i sammenheng med målsetningene for vår samfunnsutvikling overhodet”.<sup>143</sup> Ordsiftet var preget av at partiene i stor grad var samstemte om innholdet i kulturpolitikken. I den forbindelse var det utvidede kulturbegrep, desentralisering og egenaktivitet viktige nøkkelord.

Temaet idrett var ikke det mest fremtredende i Kulturdebatten. I de ulike innleggene som var relatert til idrett var tippeskakene, idrett som kultur og eliteidrett hovedtemaer. I de ulike representantenes innlegg ble det gitt støtte til at idrett var blitt kultur. Før stortingsdebatten hadde høyresiden fremmet enkelte kritiske kommentarer om innlemmelsen. Kritikerne hadde fryktet at et utvidet kulturbegrep ville føre til at finkulturen mistet sin posisjon.<sup>144</sup> Under meningsutvekslingen den 9. januar var det svært få som fremmet disse synspunktene. Representanter, både på høyre- og venstresiden, hevdet at idretten ”fortjener sin plass under kulturbegrepet”.<sup>145</sup> Gjennom Norges Idrettsforbunds målrettede arbeid som landets største organisasjon hadde idrettsfamilien kontakt med store deler av den norske befolkningen. Med et utvidet kulturbegrep ville den nye definisjonen ta utgangspunkt i nordmenns hverdagsliv.<sup>146</sup> Det kulturpolitiske hovedmålet var å stimulere store deler av befolkningen til deltagelse i ulike kulturelle aktiviteter. Det ble hevdet at den såkalte finkulturen bare inkluderte små grupper i sentrale strøk. Idretten derimot var spredd i hele landet og preget det norske fritidsbildet. De politiske hovedideene var desentralisering og egenaktivitet. Idretten fylte disse kravene, og hvorfor skulle man da holde idretten utenfor? Da Lars Roar Langslet definerte kultur, og sitt syn på idrett hadde han støtte i flere politiske leire. For Langslet var kultur alle de ”verdier som gav livet mening og løftning utover hverdagens nærsynte gjøremål, og åpner sinnet for nye perspektiver, nye horisonter”.<sup>147</sup> Idretten, hevdet han, gjorde nettopp dette fordi den formidlet verdier som ga ”livet mening og løftning utover

---

<sup>143</sup> Forhandlinger i Stortinget nr. 317 ”Kulturdebatten” (09.01.1975), i *Stortingets forhandlinger: Stortingstidende*, bd. 7B, (Oslo: Centraltrykkeriet, 1975), 2423.

<sup>144</sup> *Ibid.*, 2441.

<sup>145</sup> *Ibid.*, 2440.

<sup>146</sup> *Ibid.*, 2446.

<sup>147</sup> *Ibid.*, 2424.

hverdagens gjøremål”.<sup>148</sup> For Langslet, og mange med ham, var idrett kultur. Men det var også de, som Sosialistisk Venstreparti (SV) Torhild Skard, som ønsket en mer kritisk debatt om hva idretten egentlig representerte i kulturlivet.<sup>149</sup> Ses meningsutvekslingen om kulturbegrepet samlet, kan det påstås at Stortinget i stor grad var samstemt om den nye definisjonen. En tilsvarende enighet eksisterte i diskusjonene om kulturmeldingenes omtale av eliteidretten.

### **Diskusjonen om eliteidrett**

I diskusjonen om eliteidrett var det kommersialisering og motsetningene mellom bredde og elite som preget meningsutvekslingen. I stor grad var representantene positive til eliteidrett. Rettferdig konkurranse mellom utøverne ble ønsket velkommen. Den økende profesjonaliseringen og kommersialiseringen var derimot ikke ønsket.

I debatten understreket Arbeiderpartiets representant Odd Lien at kommersialiseringen måtte bekjempes.<sup>150</sup> Dette var en mer konsekvent holdning enn Bratteli-regjeringen hadde fremmet i den andre kulturmeldingen. Meldingen hadde sett med uro på kommersialiseringen, men påpekt at på noen kulturområder var det umulig å se for seg en situasjon uten kommersielle krefter. I meldingen hadde det også blitt presisert at man trengte en grundigere utredning før man eventuelt ville gripe inn. Om dette skyldtes mangel på kunnskap eller en mulighet til å utsette saken skal være usagt. Med unntak av Odd Liens noe skarpere tone stod Arbeiderpartirepresentantene samlet under Kulturdebatten og støttet de standpunktene som var fremmet i den andre meldingen.

Sosialistisk Venstreparti hevdet at eliteidretten var i ferd med å bli overtatt av private, økonomiske interesser. Partiet kunne ikke forstå hvordan eliteidrett basert på økonomisk vinning kunne ha rekrutterende virkning på bredden i det norske folk.<sup>151</sup> Eliteidretten kunne gi negativ effekt på statens målsetning om «idrett for alle». I sammenheng med dette hevdet partiet at kommersialiseringen bidro til å skape et større press om å utvikle enere innad i

---

<sup>148</sup> Ibid., 2427.

<sup>149</sup> Ibid., 2462.

<sup>150</sup> Ibid., 2477.

<sup>151</sup> Ibid., 2448.

idretten. De som ikke nådde opp ble derimot tapere.<sup>152</sup> Partiet spurte derfor om Stortinget ønsket en slik utvikling?

I Kulturdebatten påstod Kristelig Folkeparti at Norges Idrettsforbund, gjennom særforbundene, i stor grad brukte de offentlige bevilgningene på eliteutøvere. Partiet hevdet at dette skyldtes den manglende statlige støtten. Norge var, ifølge partiet, et av landene i verden hvor staten overførte færrest offentlige kroner til idretten. Samtidig krevde publikum og massemediene at norske utøvere presterte i internasjonale konkurranser. Krf oppfordret derfor Stortinget til å drøfte om også staten ønsket norske prestasjoner på toppnivå. Hvis så var tilfelle foreslo partiet at det ble innført ordninger som sikret eliten økonomiske støtte. Med et større offentlig engasjement rundt toppidretten ville også breddeidretten få de ressurser de i utgangspunktet var tiltenkt.<sup>153</sup>

Høyre støttet forslaget om å øke de statlige overføringene til idretten. Partiet fremhevet idrettens sentrale plass i den norske hverdagen. Totalt hadde idretten, ifølge Høyre, mottatt svært lite økonomisk støtte fra det offentlige. Derfor mente partiet at den offentlige støtten burde økes.<sup>154</sup>

Kulturdebatten viste at Stortinget var bekymret for utviklingen i toppidretten. Uroen var spesielt knyttet til hvilken effekt kommersialiseringen av eliteidretten hadde på idrettens bredde. Dette skulle bli et av politikernes mest fremtredende motargumenter mot toppidrettens utvikling i de kommende årene.

## Avslutning

Med den første og den andre kulturmeldingen ble idrett gjenstand for politisk interesse. Det viktigste målet for politikerne ble at man skulle tilrettelegge for «idrett for alle». Det brede lag av folket skulle stimuleres og motiveres til fysisk aktivitet. I tillegg ønsket politikerne at enkelte skulle kunne utvikle sine talenter til det ytterste. Man erkjente dermed at toppidretten var en del av idretten. Likevel ble det ikke bevilget penger eller tilrettelagt for anleggsutbygging slik at flere kunne bli toppidrettsutøvere. Toppidrettens videre utvikling ble dermed i stor grad overlatt til idrettsorganisasjonen.

---

<sup>152</sup> Ibid., 2508.

<sup>153</sup> Ibid., 2515.

<sup>154</sup> Ibid., 2485.

#### Kapittel 4: To kulturmeldinger – statens syn på eliteidretten

I det påfølgende kapitlet er toppidrettens videre utvikling tema. Denne gangen skal se på hvilke tiltak og prosjekter som ble gjennomført i perioden mellom 1976 og 1985.



## **Kapittel 5: Veien videre for norsk toppidrett**

I Norges Idrettsforbund ble profesjonalisering av toppidretten diskutert i årene mellom 1976 og 1985. Temaet var aktuelt fordi det ikke var samsvar mellom regelverket i NIF og den virkelige situasjonen blant utøverne. Utøverne trengte inntekter. Nivået i internasjonale konkurranser var høyt, og for å kunne hevde seg måtte de aktive bruke mer og mer tid på trening, hvile og andre forberedende tiltak. Dette var ikke forenlig med en fulltidsjobb. Å innføre profesjonell idrett kunne vært en løsning, men idrettstinget hadde i 1973 stanset et slikt forslag. Tinget hadde heller ikke endret 1960-tallets beløpsgrense. Beløpsgrensen regulerte den økonomiske kompensasjonen utøverne kunne motta. Det påfølgende idrettstinget i 1976 endret ikke 1973-tingets vedtak. Dermed var situasjonen like fastlåst som tidligere. Profesjonell idrett var fortsatt uforenlig med medlemskap i NIF. Samtidig mottok utøvere tilknyttet idrettsforbundet økonomiske overføringer som ikke ble registrert. Utøverne ble regelbrytere, ikke bare overfor NIF, men også overfor skattemyndighetene. Ryktene om svarte penger var også uheldig for idrettens renommé. På lengre sikt var situasjonen uholdbar. I de kommende årene ble det derfor innført ulike tiltak som skulle bedre utøvernes inntektsmuligheter samtidig som de beholdt statusen som amatører.

I dette kapittelet vil jeg diskutere hvilke vedtak NIF fattet og hvilke tiltak idrettsforbundet innførte i forhold til profesjonaliseringsspørsmålet i perioden fra 1976 til 1985. Hensikten er å vise hvordan NIF innførte ordninger som førte til at toppidretten ble profesjonalisert. I tillegg vil jeg se på situasjonen i utenlandsk idrett. Situasjonen internasjonalt hadde stor innflytelse på utviklingen i Norge. Kapittelet starter derfor med noen eksempler på hvordan amatørreglene ble praktisert i andre land og i enkelte idrettsgrener. Deretter følger en gjennomgang om utviklingen i Norge.

### **Utenlandske utøvere – amatører eller profesjonelle?**

Internasjonale toppprestasjoner var en målsetning for både utøverne og NIF. I konkurranser møtte norske toppidrettsutøvere utenlandske konkurrenter som også hadde amatørstatus. I utgangspunktet skulle dette bety at alle hadde like forutsetninger. Likevel var et av

hovedargumentene i Norge at konkurrentene nærmest trente som profesjonelle. Hvordan kunne internasjonale utøvere trene som profesjonelle og samtidig beholde amatørstatusen?<sup>155</sup>

I Øst-Europa hadde land som Sovjetunionen og DDR utøvere som ble kalt statsamatører. Statsamatørene skulle vise landenes storhet gjennom sine idrettsprestasjoner. For Sovjet var dette viktig i en tid da den kalde krigen skilte øst og vest. På grunn av krigen var den økonomiske støtten fra statslederne nærmest ubegrenset. I Sovjet ble unge talenter tidlig plukket ut og gjennomgikk harde treningsprogrammer på veien mot seniornivå.<sup>156</sup> Etter fullført skolegang fortsatte utøverne med idrett på heltid. For å omgå amatørkravet ble utøverne ansatt i det militæret eller gitt studentstatus.<sup>157</sup> Dermed hadde utøverne offisielt en annen hovedbeskjeftigelse enn idrett. I Sovjet ga også prestasjoner internasjonalt fordeler som fortrinnsrett i boligkøer, rett til å kjøpe biler og mulighet til å reise utenlands. I et strengt regulert samfunn med stor knapphet var dette populære goder. Premieringen var ikke i strid med amatørreglene som bare forbød direkte betaling. Situasjonen var likevel svært kontroversiell. Spesielt mange i vesten oppfattet statsamatørenes fordeler som svært urettferdige.<sup>158</sup> Likevel beholdt østeuropeerne amatørstatusen.

Også i andre land fikk utøvere status som student eller arbeider. For eksempel ble utøvere ansatt hos ulike utstysrleverandører.<sup>159</sup> Dermed hadde utøverne arbeid og overholdt kravet om at idretten kun skulle være en fritidssyssele. Virkeligheten var derimot annerledes. I praksis var utøverne profesjonelle fordi arbeidsdagen gikk med til trening, test av utstyr og utvikling av nye produkter. For arbeidsgiverne var det også attraktivt å ha kjente idrettsfolk blant de ansatte. Blant annet kunne reklameeffekten påvirke salgstallene positivt.

I England, amatøridrettens hjemland, eksisterte det amatør- og profesjonell idrett side om side. Som vi husker var overklassens amatørkrav fastsatt for å markere et skille mot arbeiderklassen. For den engelske arbeiderklassen var profesjonell idrett et mulig levebrød. Fordi amatørbestemmelsen var rettet mot arbeiderklassen fikk bestemmelsen aldri

---

<sup>155</sup> Den videre fremstillingen gir noen eksempler fra enkelte idrettsgrener og land. Fremstillingen gir ingen fullgod oversikt, men har som intensjon å gi et bilde på hvordan utøvere beholdt amatørstatusen.

<sup>156</sup> Åge Dalby, Jan Greve og Per Jorsett, *Olympiske vinterleker 1924-2006*, (Oslo: Akilles Forlag, 2006), 219.

<sup>157</sup> James Riordan, "Soviet Sport and Soviet Foreign Policy" i *Soviet Studies*, bd. 26, nr. 3, (1974), 326.

<http://www.jstor.org/stable/150858>, (lest 18.03.2011).

<sup>158</sup> Dalby, Greve og Jorsett, *Olympiske vinterleker 1924-2006*, 219-220.

<sup>159</sup> NRK, *Skispor fra 1952 – 1982: Finner og russere i sporet*, program 2:10, (sendt 20.02.2011).

gjennomslag i arbeideridretten. Fotball var arbeidernes fremste idrettsgren, og dermed forble denne aktiviteten en arena for de profesjonelle. Dette har preget fotballens utvikling internasjonalt. Blant annet kan hvilke konkurranser som var og er gjevest å vinne ses som et tegn på dette. I fotballmiljøet var og er OL-tittelen ikke like verdsatt som i andre idrettsgrener. Isteden ble andre konkurranser videreutviklet og nye opprettet. For eksempel fikk VM stor betydning. Vi ser dermed at fotballen ikke bare omgikk amatørreglene, men de ignorerte dem også.

Det var altså flere mulige måter å omgå amatørreglene. En kunne for eksempel få hjelp av det private næringslivet eller staten. Også i Norge var staten idrettens viktigste økonomiske bidragsyter. Her i landet hadde toppidretten derimot ikke mottatt øremerkede tilskudd. Dette skulle endres på 1970-tallet da statlige toppidrettstipender kom på statsbudsjettet.

### **Statlige toppidrettsstipender**

Statlige toppidrettstipender var ingen ny ide. Da idrett ble del av kulturbegrepet i 1973, hadde stipender blitt foreslått både internt i idretten og blant politikerne. Tidligere hadde manglende økonomisk finansiering stanset forslagene, men i 1976 var situasjonen en annen. Den politiske velviljen var blitt betraktelig større. Det kan virke som dette hadde sammenheng med den økte satsningen på kulturpolitikk. Kulturpolitikken var i stor grad statsfinansiert. Andre kulturarbeidere som malere, musikere og forfattere mottok stipender. Det hadde blitt bekreftet fra politisk hold at idretten ville få tilsvarende støtte som resten av kulturen. Norges Idrettsforbund ønsket derfor at staten skulle opprette tilsvarende (kultur-)stipender for toppidrettsutøvere. Den 27. oktober 1976 sendte NIF en søknad til Kirke- og undervisningsdepartementet hvor de foreslo at staten opprettet et kombinert trenings-, arbeids- og utdanningsstipend.<sup>160</sup> NIF så for seg en ordning med 35 stipender av 15 000<sup>161</sup> kroner. Pengene skulle gi større økonomisk sikkerhet og frigi arbeids- eller utdanningstimer slik at utøvere kunne bruke mer tid på trening.

Norges Idrettsforbund viste til de to fremlagte kulturmeldingene for å begrunne sitt forslag. For det første hadde den andre kulturmeldingen slått fast toppidrettens plass i kulturbegrepet.

---

<sup>160</sup> RA. KUD. Statens ungdoms og idrettskontor I, Serie D, Klasse 6: kultur og vitenskap, Boks 0174, "Søknad om stipend til toppidrettsutøvere", Datert 27.10.1976.

<sup>161</sup> 15 000 kroner tilsvarer 55 838 kroner i 2011. Rune Pedersen for ABC Penger, "Inflasjonskalkulator", <http://www.abcnyheter.no/node/82246>, (27.01.11).

Idrettsforbundet pekte på at en slik holdning hadde hatt bred politisk støtte. Det brede kulturbegrepet vektla nettopp ideen om den enkeltes rett til å utvikle sitt potensial til det ytterste. Gjennom utdeling av stipender ville staten kunne bekrefte utøvernes plass i det norske kulturliv. I tillegg ville ordningen være en viktig inspirasjonskilde i treningsarbeidet. Idrettsforbundet påpekte også at en stipendordning ville gi utøverne større økonomisk trygghet. En stipendordning kunne dermed både fungere som inspirasjon og inntektskilde for landets beste utøvere.<sup>162</sup>

I ettertid virker det påfallende hvordan Norges Idrettsforbund brukte kulturdefinisjonen for å argumentere for stipendordningen. Det ser ut som idrettslederne anså kulturbegrepet som en begrunnelse for ønsket om nye økonomiske overføringer. Dette hadde, som vi husker, også vært en av de viktigste årsakene til at idretten umiddelbart aksepterte å bli inkludert i kulturbegrepet. Samtidig er det også slående at tendensene mot en profesjonalisert toppidrett ikke nevnes. Det kunne nemlig hevdes at stipendene ville bidra til økt profesjonalisering. Et tema NIF visste var et følsomt politisk spørsmål. Profesjonalisering ble da også tema i svarbrevet fra Kirke- og undervisningsdepartementet.

I brevet fra Kirke- og undervisningsdepartementet ble stipender og profesjonalisering tatt opp. Før en ny ordning kunne tre i kraft, ville departementet at NIF skulle overveie om stipendordningen kunne føre til uønsket profesjonisme.<sup>163</sup> I Norges Idrettsforbund diskuterte idrettstyret departementets bekymring. Idrettstyret konkluderte med at en stipendordning ikke ville bidra til utvikling av profesjonell idrett. Tvert imot ble det hevdet at profesjonaliseringstendensene ville begrenses fordi utøverne ikke ville behøve å se etter andre inntektskilder.<sup>164</sup> Idrettstyrets konklusjon var ikke så overraskende. Forespørselen fra departementet tydeliggjorde nemlig to forhold. For det første at det hersket tvil, blant departementets medarbeidere, om stipendene ville bidra til å profesjonalisere toppidretten. For det andre viste svarbrevet at departementet ikke ville støtte en stipendordning hvis den bidro til å profesjonalisere toppidretten. Dette var en videreføring av den politiske linjen som var

---

<sup>162</sup> RA. KUD. Statens ungdoms og idrettskontor I, Serie D, Klasse 6: kultur og vitenskap, Boks 0174, "Søknad om stipend til toppidrettsutøvere", Datert 27.10.1976, 3.

<sup>163</sup> RA. KUD. Statens ungdoms og idrettskontor I, Serie D, Klasse 6: kultur og vitenskap, Boks 0189, Brev fra Kirke- og undervisningsdepartementet, "Stipend til toppidrettsutøvere", Datert 27.6.1977, 2.

<sup>164</sup> RA. KUD. Statens ungdoms og idrettskontor I, Serie D, Klasse 6: kultur og vitenskap, Boks 0174, Brev fra Norges Idrettsforbund, Brev fra Norges Idrettsforbund, "Søknad om stipend til toppidrettsutøvere", Datert 3.8.1977.

befestet i de to kulturmeldingene. Det kan dermed virke som idrettstyret, som skulle besvare departementets henvendelse, egentlig hadde få valgmuligheter. Enten kunne styret konkludere med at stipendene kanskje ville føre til profesjonisme. Et slikt standpunkt ville mest sannsynlig føre til at søknaden ble avslått. Den andre muligheten var å stadfeste at stipendene ikke ville lede til profesjonell idrett, noe som trolig ville bety at stipendordningen ble innført.

Om stipendene egentlig bidro til å stanse profesjonaliseringsutviklingen, slik idrettstyret hevdet, kan diskuteres. I ettertid har historikere ansett ordningen som et viktig skritt på veien mot en profesjonalisert toppidrett.<sup>165</sup> Kirke- og undervisningsdepartementet hadde vært usikre, men byråkratene hadde latt seg overbevise av idrettstyrets konklusjon. Stipender for toppidrettsutøvere kom på statsbudsjettet fra 1978. Dette året ble det bevilget 300 000<sup>166</sup> kroner til 20 like stipender. Størrelsen på ordningen var noe redusert fra NIFs opprinnelige ønske, men i de kommende årene ble ordningen utvidet flere ganger.

Statsstipendene ble en ekstra inntektskilde for utvalgte utøvere. Samtidig kan ordningen betraktes som det offentliges aksept av toppidretten.<sup>167</sup> Det kan hevdes at stipendene var den første direkte økonomiske støtten toppidretten hadde fått av politikerne. I den sammenheng kan ordningen forstås som den økonomiske bekreftelsen på den andre kulturmeldingens påstand om at ”også einarane hører med til «alle»”.<sup>168</sup> Samtidig viser korespondansen mellom NIF og departementet at staten ikke ville støtte en profesjonalisert toppidrett. I 1977 var betalte idrettsutøvere fremdeles for kontroversielt for byråkratiet og politikerne. I NIF var derimot holdningene i ferd med å snu. Samtidig som departementet arbeidet med stipendordningen diskuterte idrettsforbundet på nytt toppidrettens utvikling.

### **Non-amatørbegrepet**

På idrettstinget i 1978 var profesjonisme og amatøriddrett igjen tema. Bakgrunnen for diskusjonene var nye beskyldninger, blant annet i media, om at det eksisterte en lovlig og en ulovlig økonomi i idretten. Det var en ubekreftet sannhet at utøvere hadde mottatt penger for blant annet å ha skiftet klubb eller vunnet konkurranser. Pengene ble overført utenfor de

---

<sup>165</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, 346.

<sup>166</sup> 300 000 kr. i 1978 tilsvarer 1 124 566 kr i 2011. Rune Pedersen for ABC Penger, ”Inflasjonskalkulator”, <http://www.abcnyheter.no/node/82246> (besøkt 02.03.11).

<sup>167</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, 345.

<sup>168</sup> Kyrkje- og undervisningsdepartementet, *Ny kulturpolitikk*, 44.

offisielle kanalene, noe som var et brudd med NIFs regelverk. De påståtte pengeoverføringene var også ulovlige etter norsk lov. For eksempel unnlot utøvere å registrere pengene som inntekt. Skatt på inntekt var lovfestet, og skattedirektøren var kritisk til den noe uoversiktlige praksisen i toppidretten. Også idrettslederne var betenkte. Temaet ble derfor diskutert på idrettstinget i 1978. Hva ble resultatet av diskusjonene?

Resultatet ble at en ny utøverstatus, non-amatør, ble innført.<sup>169</sup> En non-amatør var en utøver som kunne tjene inntil et gitt beløp på idretten, men han/hun måtte fremdeles ha en annen ”hovedbeskjeftigelse”.<sup>170</sup> Begrepet kom fra Norges Fotballforbund som, i 1976, hadde diskutert betegnelsen uten å innføre bestemmelsen.<sup>171</sup> NIFs non-amatør-ordning lignet på den eksisterende praksisen fra 1960-tallet der utøverne også kunne tjene inntil et gitt beløp på sine prestasjoner.<sup>172</sup> Det nye i 1978 var at alle forventet at særforbundene, som regulerte beløpsgrensen, ville heve summen i takt med utviklingen. I realiteten kunne en utøver tjene inntil halvparten av sin samlede inntekt på idrett. Nå hevet ikke særforbundene beløpsgrensen til det maksimale umiddelbart, men den nye ordningen viste at holdningene til profesjonell idrett var i ferd med å snu. Idrettslederne var mer positive enn før. Bare fem år tidligere hadde idrettstinget vedtatt å opprettholde kravet om at alle medlemmer måtte være amatører. Non-amatør-vedtaket kan derfor betraktes som et gjennombrudd for tilhengerne av profesjonell idrett. Den nye ordningen åpnet i realiteten veien mot slik aktivitet.<sup>173</sup>

Non-amatør-vedtaket kan sees som forsøk på å balansere mellom det internasjonale kravet om at utøverne skulle være amatører og den virkelige situasjonen i toppidretten. Vedtaket kan også betraktes som et første skritt på veien mot de store endringene som skulle komme. Det var nemlig et mer offensivt NIF som tok fatt på 1980-årene. Flere nye komiteer ble opprettet og nye prosjekter satt i gang, alle med et overordnet mål om å innhente ny kunnskap og bedre forholdene for toppidrettsutøverne.

---

<sup>169</sup> Unntaket var hvis det internasjonale regelverket forbød slik aktivitet.

<sup>170</sup> Matti Goksøy og Finn Olstad, *Fotball! Norges Fotballforbund 100 år*, (Oslo: Norges Fotballforbund, 2002), 296-297.

<sup>171</sup> Jarle Eivind Reinertsen, ”*Sendingen blir presentert av...*”: *Kommersialiseringen av norsk fotball ved hjelp av TV-mediet i perioden 1969- 1999*, Hovedoppgave i historie, (Universitetet i Oslo, 2001), 38.

<sup>172</sup> Se kap. 2 for nærmere presentasjon.

<sup>173</sup> Goksøy, *Historien om norsk idrett*, 150.

## En profesjonell organisasjon

Toppidrettskomiteen var den første gruppen som så på situasjonen i toppidretten. Idrettstyret hadde utnevnt komiteen som bestod av både idrettsledere, trenere og utøvere tilknyttet NIF.<sup>174</sup> Komiteens oppgave var å registrere vilkårene for engasjementet i norsk toppidrett. Gjennom dette arbeidet skulle NIF få kunnskap om hvilke ”krav som [måtte] oppfylles om utøverne [skulle] gis en ”fair” sjanse til å kjempe om de fremste plassene i internasjonale mesterskap”.<sup>175</sup> I komiteens innstilling ble det argumentert for at forholdene måtte legges til rette, både økonomisk, administrativt og organisatorisk, slik at norske utøvere kunne prestere på høyt internasjonalt nivå. Et eksempel på dette kunne være å styrke satsningen på treningssamlinger og stimulere til hyppigere og mer regelmessig deltagelse i internasjonale konkurranser.<sup>176</sup> På denne måten ville utøverne, så vel som NIF, politikere og resten av den norske befolkning, få oppleve ønskedrømmen om gode prestasjoner i internasjonale mesterskap. For å oppnå denne målsetningen var det nødvendig å anerkjenne at toppidretten hadde spesielle behov. En måtte skape forståelse for at noen hundretalls utøvere ble prioritert og gitt særytelser.<sup>177</sup>

Toppidrettskomiteens ideer ble videreført i NIFs «Program for 80-årene». Programmet la retningslinjene for NIFs videre arbeid, og ble vedtatt på idrettstinget i 1980. Blant annet ville idrettstinget at NIF skulle arbeide for å gi talentfulle utøvere ”mulighet til å hevde seg i internasjonale konkurranser”.<sup>178</sup> På tinget ble det også vedtatt et regelverk som skulle regulere forholdet mellom idretten og næringslivet. Regelverket skulle sikre at idretten beholdt sin frie posisjon. Ikke under noen omstendigheter måtte idretten la næringslivet styre den videre utviklingen.<sup>179</sup>

I de kommende årene ble det lansert flere prosjekter som skulle sikre norske prestasjoner. Blant dem var Prosjekt -88 som ble startet i 1984. Prosjektet bygde på ideene fra både Proffkomiteen og Toppidrettskomiteen om at en måtte tilrettelegge for norske toppidrettsutøvere. Prosjektets målsetning var gode prestasjoner under OL i Calgary og i

---

<sup>174</sup> Toppidrettskomiteens medlemmer var Jan Guldbrandsen, Arne Myhrvold, Karen Fladset, Per Bjørang og Thor O. Rimejorde.

<sup>175</sup> RA. KUD. Statens Ungdoms og Idrettskontor I, Serie D, Klasse 6: kultur og vitenskap, Boks 0174, *Toppidrettskomiteens innstilling*, 1.

<sup>176</sup> *Ibid.*, 4.

<sup>177</sup> *Ibid.*, 1.

<sup>178</sup> Norges Idrettsforbund, *Årbok 1980-81*, (Oslo, 1983), 23.

<sup>179</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 - 1986*, 276.

Seoul i 1988.<sup>180</sup> Nå ble OL i Calgary Norges svakeste vinter-OL gjennom tidene, men Prosjekt -88 førte likevel til varige endringer. Prosjektet skulle danne utgangspunktet for NIFs toppidrettsorgan, Olympiatoppen.<sup>181</sup>

En ser altså konturene av en mer bevisst og helhetlig satsning på toppidrett i første halvdel av 1980-årene. Det kom ordninger som gjorde at utøvere både kunne ha idretten som yrke og prosjekter som bidro til å profesjonalisere forholdene rundt utøverne. På mange måter hadde det skjedd en holdningsendring. Idretten kjempet ikke lengre mot profesjonalisering og kommersialisering av toppidretten. En erkjente at amatøridealets dager var forbi. Isteden arbeidet NIF for å få kontroll over utviklingen. Den nye offensiven skulle sikre at idrettsforbundet beholdt råderetten over konkurranseidretten og pengene som fløt gjennom toppidretten.<sup>182</sup>

Samtidig som NIF styrket sin toppidrettssatsning skjedde det også endringer i utlandet. Også internasjonalt var holdningene i ferd med å endres. Dette skulle få stor betydning for amatørkravets videre skjebne.

### **IOC endrer kurs**

I 1984 opphevet IOC kravet om at deltagerne i OL måtte være amatører.<sup>183</sup> Endringene hadde blant annet sammenheng med presidentskiftet i 1980. Dette året tok Juan Antonio Samaranch over ledervervet fra Lord Killanin. Med Samaranch som leder skulle IOC forandres. Blant annet ble OL kommersialisert og profesjonelle utøvere ble ønsket velkommen. Dette skjedde fordi IOC erkjente at de ikke kunne ”tjene penge, hvis man ikke også har de beste varer”. Regelverket ble derfor forandret slik at profesjonelle kunne delta i de olympiske leker.<sup>184</sup> Lekene i Los Angeles i 1984 ble dermed de første helkommersielle lekene i den olympiske bevegelses historie.

---

<sup>180</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939- 1986*, 347.

<sup>181</sup> Olympiatoppen er NIFs toppidrettsorgan. Organet har ansvaret for utviklingen og resultatene i norsk toppidrett.

<sup>182</sup> Goksøyr, *Idrett for alle*, 235-236.

<sup>183</sup> Goksøyr, *Historien om norsk idrett*, 140.

<sup>184</sup> Jørn Hansen, *Ringene Samles: En fortelling om den olympiske bevægelse*, (Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2004), 117.



For norsk idrett betydde endringene i IOC's regelverk at et av de viktigste argumentene mot profesjonell idrett forsvant. Likevel skulle det gå enda seks år før NIF endret sine retningslinjer. Ventetiden betød derimot ikke at sentrale ledere i idrettsforbundet motsatte seg utviklingen. Bare ett år etter IOC's oppmykning ble det innført en fondsordning for toppidrettsutøvere. Ordningen kan betraktes som det siste steget på vei mot profesjonell idrett.

### **Fond for toppidrettsutøvere**

En fondsordning for toppidrettsutøvere ble lansert i 1985 og kom som et resultat av et samarbeid mellom NIF og Finansdepartementet. Bakgrunnen for samarbeidet om avtalen var en erkjennelse av at norske utøvere ofte satt "ribbet og fattige" igjen når idrettskarrieren var over.<sup>185</sup> Uten noen form for utdanning eller yrkeserfaring kunne de pensjonerte utøverne gå vanskelige tider i møte. Dette skulle fondene bidra til å motvirke. Underveis i idrettskarrieren kunne utøverne sette pengepremier eller reklameinntekter inn i fondene. Utøverne kunne da motta pengepremier for sine prestasjoner, uten at dette ble ansett som inntekt. Dermed hadde en omgått amatørreglene. Med gunstige skatteregler var dette også en god spareordning. Når idrettskarrieren var over kunne utøverne igjen ta pengene ut av fondene.<sup>186</sup> Dermed var utøverne økonomisk rustet til å møte livet etter idrettskarrieren.

Med fondsordningen kom den siste bekreftelsen på at toppidrett kunne være et yrke. Utøvere kunne tjene penger på sine prestasjoner. NIF hadde dermed tatt det siste steget mot en profesjonalisert toppidrett. I 1990 kom den offisielle regelendringen. Dette året ble profesjonell idrett tillatt i Norge. Yrkestittelen idrettsutøver, med de rettighetene dette medførte, var dermed en realitet.

### **Avslutning**

Årene mellom 1976 og 1985 var en tid hvor gamle holdninger forsvant og nye ideer vant frem. Fra non-amatør-vedtaket i 1978 til fondsordningen i 1985 gikk det bare en vei. Toppidretten blir gradvis mer profesjonalisert. Både situasjonen i toppidretten og utviklingen i utlandet bidro til å skape disse endringene. For NIF var det viktig å tilpasse seg den nye situasjonen slik at idrettsforbundet kunne kontrollere den videre utviklingen. Blant annet ble det innført tiltak som skulle bedre den økonomiske situasjonen for utøvere. Det ble også satset

---

<sup>185</sup>"Gullet har sin pris" i *Aftenposten Aften*, (21.1.1985), 4.

<sup>186</sup> Pengene måtte tas ut i etapper. For eksempel kunne en utøver med 100 000 kr. i fondet ta ut 25 000 kr. i løpet av et år. "Ny skatteavtale for eliteidretten" i *Aftenposten Aften*, (28.2.1985), 20.

## Kapittel 5: Veien videre for norsk toppidrett

mer bevisst på å profesjonalisere forholdene rundt de aktive. Nye prosjekter hentet inn kunnskap og la retningslinjer for den videre utviklingen. En gradvis overgang til profesjonell idrett hadde dermed funnet sted.

På begynnelsen av 1980-tallet var holdningene i NIF i ferd med å endres. Skjedde det samme i staten? I neste kapittel skal vi tilbake til byråkratiet og politikerne. Vi begynner i 1981 da den tredje kulturmeldingen ble presentert av kirke- og kulturminister Einar Førde (DNA). Meldingens intensjon var å legge retningslinjene for den statlige kulturpolitikken på 1980-tallet.

## Kapittel 6: To nye kulturmeldinger

Den 25. september 1981 ble den tredje kulturmeldingen, st. meld. nr. 23 *Kulturpolitikk for 1980-åra*, presentert av regjeringen Brundtland. Det var da gått åtte år siden DNA hadde lagt frem den forrige kulturmeldingen og lagt retningslinjene for landets kulturpolitikk. I mellomtiden hadde det norske samfunnet gjennomgått flere forandringer. En internasjonal økonomisk krise hadde rammet Norge og resten av Europa. Her i landet hadde den økonomiske veksten likevel fortsatt på grunn av oljeinntekter og en aktiv motkonjunkturpolitikk. Dette hadde, sammen med veksten i tertiærnæringene, gitt forholdsvis lav arbeidsledighet. En kunne likevel se visse endringer i arbeidsmarkedet, noe som hadde sammenheng med forholdene i industrien og landbruket. Politiske tiltak hadde skapt grobunn for aktivitet også i distriktene. Dette bremsset fraflytting og minsket presset mot de største byene. Bosetningsmønsteret stabilitet skyldtes også at det var opprettet flere utdanningsinstitusjoner i distriktene. Norsk ungdom strømmet til landets universiteter og høyskoler. Samtidig var samfunnet preget av nye bevegelser som kjempet for miljø, likestilling, sosial likhet og naturvern. Oppsummert utgjorde alle disse faktorene noen av de mest karakteristiske trekkene ved 1970-tallet.<sup>187</sup> Ved inngangen til 1980-årene var 1970-tallets optimisme blitt redusert. Den økonomiske veksten var i stor grad stanset og arbeidsledigheten hadde blitt større. Fødselstallene var samtidig rekordlave og skilsmisseraten på vei opp. Norge var på mange måter blitt et annerledes samfunn ved inngangen til 1980-årene.<sup>188</sup> Som et resultat av denne utviklingen var det behov for å utforme en ny kulturpolitikk. Den tredje kulturmeldingen skulle danne utgangspunktet for det videre arbeidet.

I dette kapittelet vil den tredje og den fjerde kulturmeldingen bli analysert. Jeg vil drøfte hvordan kultur ble definert og hvilke synspunkter de to meldingene hadde på bredde- og toppidrett. Etter diskusjonen vil jeg ta for meg Kirke- og undervisningskomiteens innstilling. Også dette dokumentets definisjon på kultur og syn på idretten vil bli gjennomgått. Tilslutt vil stortingsdebatten om innstillingen bli gjennomgått.

---

<sup>187</sup> Kyrkje- og undervisningsdepartementet, St. meld. nr. 23 (1981-82) *Kulturpolitikk for 1980-åra* i *Stortingsforhandlinger: proposisjoner og meldinger*, bd. 3C, (Oslo), 19.

<sup>188</sup> *Ibid.*, 32.

### **Kulturpolitikk for 1980-åra**

Den tredje kulturmeldingen ble presentert av statsråd Einar Førde i 1981. I meldingen ble det pekt på tre hovedgrunner som direkte hadde utløst behovet for en ny melding. Den ene grunnen var at befolkningen hadde fått mer fritid siden 1970-tallet. Blant annet hadde antall arbeidstimer blitt redusert. For eksempel hadde industriarbeideren inngått avtaler om 40-timers-uker i 1976. Arbeidstagere over 60 år hadde også fått rett til en ekstra ferieuke. Samtidig hadde oppgavene knyttet til hjem og familie blitt endret. Teknologiske hjelpemidler reduserte antall timer som ble brukt til husarbeidet, mens den daglige omsorgen for barn og eldre delvis var flyttet fra familien til offentlige institusjoner. Departementet så for seg at befolkningen ville få enda mer fritid fremover. For eksempel skulle det innføres en ekstra feriedag fra 1982. Ifølge kulturmeldingen ville den ekstra fritiden skape større etterspørsel etter meningsfylte aktiviteter. Ved å styrke kulturpolitikken kunne staten imøtekomme dette behovet.<sup>189</sup>

Den andre grunnen for en ny kulturmelding var at massemedia gjennomgikk en teknologisk utvikling. For eksempel ville kabel- og satelittfjernsyn mest sannsynlig kunne tilby flere konkurrerende programmer i de kommende årene.<sup>190</sup> Dette kunne føre til at den internasjonale medie- og fritidsindustrien ville prege befolkningens fritid på en annen måte en tidligere.<sup>191</sup> Kulturmeldingen ville derfor tilrettelegge for at også kulturfeltet kunne ta i bruk den nyeste teknologien.

Den tredje begrunnelsen for at det ble presentert en ny melding var knyttet til bevaring av det norske kulturtrykket. I meldingen ble det vist til at internasjonal kulturindustri stadig ble mer pågående og preget befolkningens fritid i stadig større grad. Dette utfordret selve grunnlaget for den norske kulturen. En styrket kulturpolitikk skulle svare på disse utfordringene. Dette ga kulturfeltet nye dimensjoner. Fra nå måtte kulturpolitikken, ifølge meldingen, verne om ”norske kulturytringer og de verdiene vi kjenner som våre”.<sup>192</sup> På denne måten kunne kulturpolitikken stimulere til kvalitetstilbud, og forhindre at fritiden ble fylt av internasjonale kommersielle aktiviteter.

---

<sup>189</sup> Ibid., 33.

<sup>190</sup> Ibid., 32.

<sup>191</sup> Ibid., 16.

<sup>192</sup> Ibid., 16.

Den tredje kulturmeldingen ville fylle den utvidede fritid med kulturelle aktiviteter. Dette skulle sikre befolkningen et meningsfylt liv og forhindre at internasjonale kommersielle medie- og fritidstilbud ble dominerende. På denne måten ville den norske kulturen også bevares. Slik jeg ser det ønsket departementet å bruke kulturen som et redskap til å styrke det norske samfunnet som helhet. Men hva mente man egentlig med begrepet kultur?

### **Kulturbegrepet i den tredje meldingen**

I større grad enn tidligere syntes departementet å være villige til å definere begrepet kultur. I 1973 og 1974 hadde man avstått fra å gi en klar definisjon.<sup>193</sup> Begrunnelsen hadde vært at kulturen ikke var fornet en gang for alle, og at innholdet kunne skifte fra samfunn til samfunn. En eventuell definisjon ville derfor enten bli for rund eller for statisk. Dette kunne føre til at den kulturelle aktivitet ble begrenset. Meldingene fra 1973 og 1974 hadde derfor ikke sett det ønskelig eller naturlig å definere kulturbegrepet. I 1981 viste den nye meldingen forståelse for synspunktet fra de to forrige meldingene. Heller ikke denne gangen ble det avgitt en definisjon som ville begrense det kulturelle uttrykk. Likevel så den tredje meldingen behovet for å klargjøre innholdet i begrepet nærmere. Det ble derfor pekt på at kulturbegrepet måtte ses i sammenheng med meningsinnhold og verdier. Spesielt var verdien av ”skapende egenaktivitet” avgjørende i denne sammenheng.<sup>194</sup> Skapende egenaktivitet betydde at alle, både profesjonelle og amatører, skulle kunne delta i kulturelle aktiviteter. På denne måten fikk befolkningen en meningsfylt fritid, samtidig som de kom i kontakt med riktige kulturelle verdiene. Enkelte hadde fryktet at amatørernes inntreden ville forringe kvaliteten på det kulturelle uttrykk. Den tredje kulturmeldingen avviste denne påstanden ved å vise til at profesjonell kulturaktivitet og amatørkultur hadde ulikt meningsinnhold. For en profesjonell kulturaktør var det ferdigstilte produktet selve målet for aktiviteten. Hos en amatør hadde derimot kvaliteten på selve produktet mindre betydning. I følge kulturmeldingen var det selve aktiviteten som var det viktige for amatøren.<sup>195</sup>

Kulturen skulle altså inkludere både den profesjonelle og amatøreren. Bare på denne måten kunne det overordnede målet for norsk politikk nås. Departementet ønsket nemlig å skape et mer menneskelig, tryggere og solidarisk samfunn.<sup>196</sup> Slik jeg ser det videreførte man dermed politikken fra 1970-tallet. Man forstsatte også praksisen med å inkludere idrett i

---

<sup>193</sup> Ibid., 34.

<sup>194</sup> Ibid.

<sup>195</sup> Ibid., 20.

<sup>196</sup> Ibid., 33.

kulturbegrepet. Kulturmeldingen begrunnet valget ved å vise til at idrett som kultur var allment godtatt. Hvilke synspunkter ble fremmet om idrett i kulturmeldingen?

### **Idretten i kulturmeldingen**

Det tradisjonelle hovedmålet om «idrett for alle» ble videreført i kulturmeldingen.

Målsetningen avspeilet den samfunnsmessige verdien idretten hadde.<sup>197</sup> Deltagelse i idrettslig aktivitet skulle bidra til å utvikle personlige egenskaper hos den enkelte. Idrettsaktivitet ga grunnlag for sosial trening og erfaring fra sosiale fellesskap. Samtidig fikk deltagerne kunnskap om demokratisk tenkning og organisering. Slik jeg forstår kulturmeldingen skulle disse ferdighetene og utførelsen av dem bidra til å nå målet om et mer menneskelig, tryggere og sosialt integrerende fellesskap. I tillegg hadde idretten en helsemessig effekt som ikke måtte undervurderes. Departementet mente å kunne påvise en sammenheng mellom fysisk aktivitet og allmenn helsetilstand. Ved å stimulere til økt fysisk aktivitet kunne en forhindre skader og sykdommer. Dette ville gi en generell helsegevinst både for den enkelte og for samfunnet som helhet. Departementet ville derfor anbefale Stortinget å støtte idretten økonomisk. På denne måten kunne man tilrettelegge for at flere kunne drive med slik aktivitet.<sup>198</sup> I forhold til innholdet i de forrige meldingene var fokuset på de helsemessige effektene blitt forsterket. I den første meldingen hadde det blitt påpekt at tiltak som skulle forbygge helseproblemer ikke hørte hjemme i en kulturmelding.<sup>199</sup>

Kulturmeldingen tegner i stor grad et svært positivt bilde av idretten og dens betydning. Sportslig aktivitet ble fremhevet som en viktig arena for kulturell deltagelse. Ved å vektlegge disse standpunktene fulgte departementet opp synspunktene fra de tidligere meldingene. Samtidig ble det, i sterkere grad enn før, fremhevet at det også fantes uheldige trekk ved idrettens utvikling. Dette var en svært urovekkende tendens. Var argumentene mot toppidrettens utvikling de samme som på 1970-tallet?

Fortsatt var det utviklingen mot en kommersialisert og profesjonalisert toppidrett som skapte mest bekymring. Dette skyldtes at tendensen ikke var i samsvar med de idrettspolitiske og kulturpolitiske verdiene som kulturmeldingen ville fremme. Som tidligere mente man at ensidig, spesialisert og overdreven trening over mange år kunne gi varige fysiske og psykiske

---

<sup>197</sup> Ibid., 115.

<sup>198</sup> Ibid.

<sup>199</sup> Kyrkje- og undervisningsdepartementet, *Om organisering og finansiering av kulturarbeidet*, 73

belastningsskader. I den forbindelse ble det denne gangen brakt inn et nytt moment i kulturmeldingen. Det ble pekt på at bruken av stimulerende midler (doping) var økende. Departementet var urolig for hvilke negative helsemessige konsekvenser dopingbruk kunne føre til. Norges Idrettsforbunds arbeid for å stanse denne utviklingen både nasjonalt og internasjonalt ble applaudert, men likevel mente departementet det var grunn til å være bekymret.<sup>200</sup>

I enda sterkere grad en tidligere så departementet også med bekymring på den økende kommersialiseringen. Reklamepreget var blitt mer fremtredende, og forretningsinteresser var blitt viktigere i driften av toppidretten. Departementet mente det burde være rom for privat innsats, men det måtte samtidig utvikles nasjonale og internasjonale kontrollorganer som kunne overvåke forholdet mellom næringslivet og idretten. Hvis slike organ ikke eksisterte risikerte man at idretten ble en ”kommersiell marknad med kjøp og sal knyttet til prestasjoner og underholdningsverdi”.<sup>201</sup> Man kunne allerede se slike tendenser i arrangementer som OL, VM og World-Cup. Å arrangere slike konkurranser var allerede så kostnadskrevenende at staten ikke kunne påta seg ansvaret som arrangør. Heller ikke idretten kunne være arrangør uten privat finansiering. Dette var en uheldig situasjon.

Videre fremhevet kulturmeldingen at det kom til å bli en utfordrende oppgave å begrense de kommersielle kreftene. Departementet var i tvil om idrettsorganisasjonene kunne klare dette alene. Kulturmeldingen ga derfor uttrykk for at en burde innlede et tettere samarbeid mellom det offentlige og idretten. Viljen til større statlig inngripen var mer enda mer fremtredende i den tredje kulturmeldingen enn tidligere. De forrige meldingene hadde i større grad overlatt ansvaret med å styre utviklingen til idretten selv. I den tredje meldingen ble det pekt på at politiske virkemidler ikke alene kunne stanse profesjonaliseringen og kommersialiseringen. Likevel fremhevet den nye kulturmeldingen at det offentlige var innstilt på å bidra til å arbeide mot de uheldige tendensene. Blant annet ville stipendordningen bli ytterligere utvidet. På denne måten kunne flere utøvere kombinere arbeid/utdanning og idrett.<sup>202</sup>

Den tredje kulturmeldingen formidlet en sterk uro for utviklingen i toppidretten. En profesjonalisert og kommersialisert eliteidrett var ikke i samsvar med de kulturpolitiske

---

<sup>200</sup> Kyrkje- og undervisningsdepartementet, *Kulturpolitikk for 1980-åra*, 116.

<sup>201</sup> Ibid.

<sup>202</sup> Ibid.

verdiene departementet ønsket å fremme. Situasjonen var så alvorlig at kulturmeldingen betegnet den som toppidrettens største utfordring. I den forbindelse varslet kulturmeldingen at staten ville styrke sitt engasjement.

Brundtland-regjeringens intensjoner var klare, men kollegiet skulle ikke få mulighet til å gjennomføre sin politikk. Da Stortinget vedtok å utsette behandlingen av *Kulturpolitikk i 1980-åra* 2. juni 1982 hadde kollegiet mistet regjeringsmakten.<sup>203</sup>

### **Regjeringsskifte – fra en sosialdemokratisk til en borgerlig regjering**

Det var en avtroppende DNA-regjering som hadde lagt frem den tredje kulturmeldingen den 25. september 1981. Bare 11 dager tidligere hadde resultatet av stortingsvalget vist et solid borgerlig flertall.<sup>204</sup> Den 14. oktober 1981 overtok Høyre ved Kåre Willoch makten. Willoch utnevnte sine statsråder, og Lars Roar Langslet ble politisk leder for idrettssakene. Langslet husker vi blant annet fra Kulturdebatten i 1976. På grunn av administrative forhold og statsrådets personlige tro, han var katolikk, ble Kirke- og undervisningsdepartementet omorganisert. Dette førte til at idrettssakene ble overført til det nyopprettede Kultur og Vitenskapsdepartementet, ledet av Langslet. Ved å legge idrettssakene under Kultur og Vitenskapsdepartementet kom den definitive bekreftelsen på at staten anså idrett som kultur. Ideen som hadde vært diskutert allerede på Hofmos tid i STUI, og gjort til offisiell politikk i kulturmeldingen av 1973, var i 1982 også blitt bekreftet i departementsstrukturen.

Langslet var statsråd for kulturfeltet. Denne posisjonen beholdt han også da det ble endringer i Regjeringen i 1983. Den 8. juni ble Regjeringen utvidet med Senterpartiet og Kristelig Folkeparti. Regjeringen var nå blitt en flertallsregjering. Koalisjonsregjeringen skulle presentere en ny kulturmelding.

### **Nye oppgaver i kulturpolitikken**

Den fjerde kulturmeldingen, St. meld. nr. 27 *Nye oppgaver i kulturpolitikken*, ble presentert den 11. november 1983. Arbeidet var et tillegg til den tredje meldingen, og understreket at den videre kulturpolitikken i stor grad ville bygge på hovedlinjene som allerede var lagt i den

---

<sup>203</sup> ”Forhandlinger i Stortinget nr. 249. Sak 1” i *Stortingstidende (1981-82)*, bd. 7C, (Oslo: Centraltrykkeriet, 1982), 3729.

<sup>204</sup> Arbeiderpartiet var fremdeles landets største parti med 66 representanter, mens Høyre okkuperte 53 seter i Stortinget. Totalt hadde Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Høyre 79 av 155 mulige mandater.



forrige meldingen.<sup>205</sup> I kulturmeldingen stod det likevel at det var naturlig å presentere enda en melding. Avgjørelsen ble begrunnet med at Willoch-regjeringen hadde flere supplerende synspunkter. I tillegg var det kommet nye problemstillinger på enkelte områder. Spesielt var den økonomiske situasjonen og mediepolitikken bidratt til dette. I samfunnsøkonomien var det fremdeles problemer etter at den økonomiske veksten hadde stanset på slutten av 1970-tallet. Også mediebildet var forandret. Opphevelsen av kringkastningsmonopolet i desember 1981 hadde ført til et mer variert tilbud både på TV og i radio. Disse faktorene var medvirkende årsaker til at det ble utarbeidet en ny kulturmelding. Hvilke synspunkter hadde den fjerde meldingen på innholdet i kulturbegrepet?

Den fjerde kulturmeldingen la, som den forrige, vekt på at kultur måtte ses i forbindelse med verdier.<sup>206</sup> Gjennom deltagelse i kulturelle aktiviteter skulle den enkelte komme i kontakt med et positivt verdigrunnlag. Dette ville føre til menneskelig utvikling som både ga livet videre horisonter og dypere mening. Videre pekte kulturmeldingen på at en moderne og bevisst holdning til verdier var avgjørende for hele samfunnet. Dette fordi kulturmeldingen betraktet verdier som det viktigste kjennetegnet på identitet. Identitetsperspektivet var en ny faktor som ikke var fremmet i den forrige meldingen. Dette bidro til at den fjerde meldingen definerte kultur mer presist enn tidligere. Det nye identitetsperspektiv var et resultat av at Norge var blitt et mer pluralistisk samfunn.<sup>207</sup> Et større mangfold hadde brakt nye internasjonale impulser og verdier til landet. Dette kunne gi økt toleranse og flere valgmuligheter. Samtidig utfordret de nye impulsene det eksisterende norske verdigrunnlaget. Det ville derfor være en viktig oppgave, ifølge den fjerde kulturmeldingen, å verne om tradisjonelle verdier samtidig som nye impulser fikk spillerom.<sup>208</sup> Også den tredje kulturmeldingen hadde kommentert de internasjonale impulsene. Den forrige meldingen hadde imidlertid lagt større vekt på å verne om det norske. Sammenligner man den tredje og den fjerde kulturmeldingen kan det virke som at den siste var mer positiv til internasjonale impulser.

Den fjerde kulturmeldingen kommenterte også inngående hvordan kulturlivet ble finansiert. Temaet var aktuelt fordi den økonomiske situasjonen krevde moderasjon. For kulturlivet betydde dette at de offentlige tilskuddene, i form av direkte overføringer, penger til drift av

---

<sup>205</sup> Kultur- og vitenskapsdepartementet, St. meld. nr. 27 (1983-84) *Nye oppgaver i kulturpolitikken i Stortingsforhandlinger: proposisjoner og meldinger*, bd. 3C, (Oslo), 8.

<sup>206</sup> *Ibid.*, 9.

<sup>207</sup> *Ibid.*, 14.

<sup>208</sup> *Ibid.*

kulturbygg og statsstipender, ikke ville følge den reelle realveksten.<sup>209</sup> I den nye meldingen ble derfor kulturlivet oppfordret til å finne alternative inntektskilder slik at man kunne opprettholde eksisterende aktivitet. I den forbindelse ble det pekt på ulike områder hvor kulturen kunne tjene penger. Inntekter fra publikum var en av disse. For eksempel kunne billetter, medlemskontingenter og solgt kunst gi kulturen fortjeneste. I tillegg hadde kulturlivet også flere ganger fått penger fra private bidragsytere. Tradisjonelt hadde rike enkeltpersoner donert større pengesummer til kulturbygg og institusjoner. I 1983 var privatpersonene i stor grad erstattet av næringslivet.<sup>210</sup>

Den fjerde kulturmeldingen uttrykte dermed en langt større grad av velvilje overfor alternative inntektskilder enn hva de tre tidligere kulturmeldingene hadde gjort. Samtidig presiserte den fjerde meldingen at staten fortsatt ville være den største økonomiske bidragsyteren. Dette gjaldt spesielt på de områdene hvor det private næringslivet ikke viste interesse. I den forbindelsen så departementet for seg at staten skulle redusere overføringene til de kulturgrenene hvor private aktører investerte eller donerte penger. Samtidig skulle de mindre populære kulturgrener få økt statlig støtte.<sup>211</sup> Fordelen med et slikt system var at kulturen som helhet fikk flere finansieringskilder. Dette ville gjøre kulturlivet mer uavhengig av det offentlige. Samtidig kunne man også generere til høyere inntekter og dermed få større aktivitet. I følge kulturmeldingen hadde dette allerede skjedd i idretten, der ekstern finansiering hadde bidratt til økt vekst.<sup>212</sup>

Formålet med kulturpolitikken var altså å sikre at den norske befolkning beholdt et solid verdigrunnlag. Dette skulle oppnås gjennom kulturell aktivitet. Private aktører måtte i den forbindelse inviteres til å investere i kulturen. På denne måten kunne aktivitetsnivået opprettholdes. Idretten var blant de kulturgrenene hvor aktiviteten hadde økt betraktelig de siste 10 til 15 årene. Hvilke synspunkter hadde den fjerde meldingen på idrett?

---

<sup>209</sup> Ibid., 20.

<sup>210</sup> I tillegg til de overnevnte punktene hadde kulturlivet, og spesielt idretten, også stor økonomisk gevinst av det frivillige arbeidet medlemmene utførte. Den fjerde kulturmeldingen kommenterer ikke dette forholdet, men det er grunn til å anta at dagnadsinnsatsen sparte idretten for store økonomiske utgifter.

<sup>211</sup> Kultur- og vitenskapsdepartementet, *Nye oppgaver i kulturpolitikken*, 23.

<sup>212</sup> Ibid., 20.

### **Idrett i den fjerde kulturmeldingen**

I den fjerde kulturmeldingen ble hovedmålet om «idrett for alle» videreført.<sup>213</sup> Dette inkluderte både topp- og breddeidrett. Det ble understreket at man ville arbeide for å bedre forholdene for begge gruppene. Ifølge kulturmeldingen var formålet med breddeidretten å stimulere til fysisk aktivitet. På denne måten skulle befolkningens helse styrkes. Disse synspunktene var i samsvar med de argumentene som var presentert i den tredje meldingen. Til forskjell fra den forrige meldingen ble toppidretten trukket inn som et argument i denne sammenhengen. Det ble nemlig fremhevet at prestasjoner på elitenivå kunne fungere som inspirasjonskilde for resten av befolkningen.<sup>214</sup> Det betydde at toppidretten ble ansett som et positiv tilskudd i arbeidet med å aktivisere befolkningen. Dette var nye tendenser. Hvilke andre synspunkter hadde meldingen på toppidrett?

Meldingen bekreftet at toppidretten spilte en legitim og vesentlig funksjon i det norske samfunn. På grunn av dette ville man fortsette ordningen med utdeling av toppidrettstipender. Stipendene var departementets økonomiske bekreftelse på toppidrettens viktige funksjon. I tillegg til stipendordningen tok departementet også opp et annet idrettspolitisk spørsmål. Dopingspørsmålet, som også hadde vært tema i den forrige meldingen, ble igjen brakt på bane. Også denne gangen så departementet med bekymring på den økende bruken av medikamenter. Likevel ville departementet verken bidra økonomisk eller praktisk for å stanse bruken av dopingmidler. Det ble isteden fremhevet at man hadde tillitt til at Norges Idrettsforbund selv ville finne en løsning på problemet.<sup>215</sup>

Sammenlignes den fjerde kulturmeldingens omtale av toppidretten med de andre meldingene er det påtagende hvor liten oppmerksomhet denne delen av idretten fikk. Verken profesjonalisering eller kommersialisering ble diskutert i forbindelse med idrettsspørsmålet. I neste omgang skulle spørsmålene diskuteres i forbindelse med Kirke- og undervisningskomiteens behandling av den tredje og den fjerde meldingen.

### **Kirke- og undervisningskomiteens innstilling**

Kirke- og undervisningskomiteens synspunkter ble presentert den 1. mars 1985 da Innst. S. nr. 132 (1984-85) *Innstilling fra kirke og undervisningskomiteen om kulturpolitikk i 1980-åra og nye*

---

<sup>213</sup> Ibid., 26.

<sup>214</sup> Ibid., 26, 28.

<sup>215</sup> Ibid., 27.

*oppgaver i kulturpolitikken* ble lagt frem. Komiteen hadde vært sammensatt av seks representanter fra Arbeiderpartiet, fem representanter fra Høyre, en representant fra Kristelig Folkeparti og en representant fra Senterpartiet. Regjeringspartiene hadde dermed flertall i komiteen.

Det var en samstemt komité som bekreftet at kulturpolitikken var forankret i verdier som nestekjærlighet, solidaritet og enkeltmenneskets ukrenkelighet.<sup>216</sup> Det kristne syn om enkeltmenneskets ubegrensede verdi og dets rett til videreutvikling på eget grunnlag burde, ifølge komiteen, danne utgangspunktet for kulturpolitikken. På denne måten kunne alle også ”utvide sin erkjennelse og sin innsikt”.<sup>217</sup> Identitetsfølelsen måtte samtidig styrkes slik at den enkelte følte trygghet, selvspekt, sosialt medansvar og tilhørighet til fellesskapet. Dermed kunne det politiske mål om et mer menneskelig samfunn nås. Innstillingen bekreftet dermed den tredje og den fjerde meldingens syn på kultur. Dette var ikke så overraskende. Begge meldingene hadde hatt et forholdsvis likt syn på kulturbegrepets betydning. Meldingene hadde derimot gitt uttrykk for større uenighet om den pågående kommersialiseringen. Hvilke synspunkter hadde Kirke- og undervisningskomiteen på dette punktet?

Komiteen påpekte at den internasjonale kulturindustrien allerede hadde skaffet seg en dominerende plass på flere områder i det norske kulturmiljøet. Dette skapte et formidabelt press mot norsk kultur. Spesielt utsatt var ”den kulturen som selve språket var bærer av”.<sup>218</sup> I følge komiteen burde man derfor satse på å etablere og videreutvikle miljøer i Norge slik at norsk kulturell identitet ble bevart. Samtidig skulle man også være åpne for kvalitetstilbud fra utlandet. Også internasjonalt ble det skapt kulturelle produkter som den norske befolkning burde få oppleve. Komiteen videreførte dermed synspunktene som var fremmet i begge meldingene. En skulle sikre den norske kulturen, men samtidig være åpen for seriøs kulturproduksjon fra utlandet. Idretten var et av kulturområdene hvor den internasjonale industrien stadig fikk større innflytelse. Hvilke synspunkter hadde Kirke- og undervisningskomiteen på idretten?

---

<sup>216</sup> Kirke- og undervisningskomiteen, Innst. S. nr. 132 (1984-85) *Innstilling fra kirke og undervisningskomiteen om kulturpolitikk i 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken i Stortingsforhandlinger: innstillinger*, bd. 6A, (Oslo: A/S Fredr. Arnesen Bok- og Akcidenstrykkeri, 1985), 21.

<sup>217</sup> Ibid.

<sup>218</sup> Ibid., 23.

Kirke- og undervisningskomiteen støttet det politiske målet om «idrett for alle».<sup>219</sup> Ifølge komiteen reflekterte målet idrettens verdi. Deltagelse i idrettsaktiviteter bidro blant annet til å bedre den enkeltes helse. Samtidig kunne den enkelte videreutvikle personlige egenskaper gjennom det sosiale fellesskapet. I tillegg ga arbeid i idrettslag og klubber lærdom i demokratisk tenkning og organisering. Dette var en viktig erfaring som også kunne benyttes i andre sammenhenger. I stor grad videreførte dermed Kirke- og undervisningskomiteens innstilling de synspunktene som både den tredje og den fjerde meldingen hadde fremmet. Likevel påpekte komiteen at «idrett for alle» var et svært ambisiøst mål. Målsetningen indikerte nemlig at alle skulle gis tilnærmet like muligheter til aktivt å kunne delta i idrettsaktiviteter. En burde derfor, ifølge komiteen, diskutere hva like muligheter betydde og hvilke økonomiske ressurser dette ville kreve.<sup>220</sup>

Det var enighet i komiteen om at toppidretten hadde en naturlig plass i idretten. Disse synspunktene var i samsvar med både den tredje og den fjerde meldingens holdning til toppidrett. I innstillingen stod det samtidig at det sterke fokuset på eliteidretten, spesielt i media, ga et urettmessig bilde av toppidrettens betydning.<sup>221</sup> Det virker dermed som komitémedlemmene syntes at eliteidretten overskygget andre viktigere saksefelt. Et slikt synspunkt hadde også blitt fremmet i den første kulturmeldingen og hadde sånn sett vært på agendaen i over ti år. Så langt hadde komiteen vært samstemt. I neste del av innstillingen skulle profesjonaliseringen og kommersialiseringen behandles.

Den økende profesjonaliseringen og kommersialiseringen i idretten og hvordan man skulle håndtere situasjonen splittet komiteen. På den ene siden stod Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Disse partene hadde samlet flertall i komiteen. Partiene mente at profesjonalisering og spesielt kommersialisering var svært uheldig.<sup>222</sup> Partiene hevdet at profesjonaliseringen og kommersialiseringen var en trussel mot de idretts- og kulturpolitiske verdiene idretten skulle representere. Spesielt var toppidretten i ferd med å bryte med de ønskede verdiene. Det mest alvorlige i denne situasjonen var at toppidrettens utvikling i stor grad påvirket forholdene i breddeidretten. Dette gjorde at det profesjonaliserte og kommersialiserte preget også ville bli fremtredene i denne delen av idretten. Dette kunne

---

<sup>219</sup> Ibid., 35.

<sup>220</sup> Ibid.

<sup>221</sup> Ibid.

<sup>222</sup> Ibid., 36.

ekskudere enkelte grupper fra å ta del i idrettlig samkvem. Dette var svært alvorlig fordi en slik situasjon brøt med hovedmålet om større folkelig deltagelse.

I tillegg til den negative påvirkning på breddeidretten påvirket profesjonaliseringen og kommersialiseringen også selve toppidretten. Allerede hadde utviklingen ført til at amatørreglene ikke lengre ble etterfulgt. Slik flertallet oppfattet situasjonen hadde amatørreglene blant annet beskyttet utøverne mot kravene fra omverdenen. Når disse reglene ikke lengre ble etterfulgt kunne presset mot den enkelte utøver øke. For eksempel ville kravene til mer spesialisert og ekstrem trening bli større. Ved siden av å være en helsemessig utfordring, skapte dette også et større behov for materielt utstyr. Bedre utstyr ville igjen føre til økte utgifter for utøverne. En slik situasjon kunne lede til at toppidrettsutøverne stadig trengte mer penger. På denne måten kom en inn i en negativ sirkel. Man kunne tilslutt risikere at toppidretten ble en arena for ”kjøp og salg knyttet til prestasjoner og underholdningsverd”.<sup>223</sup> En slik situasjon måtte unngås. Flertallet ville derfor ha kontrollorganer som overvåket situasjonen. I tillegg ville de knytte idretten nærmere de offentlige finansieringskildene. Bare på denne måten kunne staten få større innvirkning på idrettsarbeidets form og utvikling. I den forbindelse fremmet Arbeiderpartirepresentantene et eget forslag. Partiet ønsket at 100 % av tippemidlene ble overført til idretten.<sup>224</sup> Senterpartiet og Kristelig Folkeparti ville også øke idrettens andel av tippemidlene, men partiene ville ikke fastsette en bestemt prosentsats.<sup>225</sup>

Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkepartis syn på toppidretten i Kirke- og undervisningskomiteens innstilling reflekterte i stor grad den tredje kulturmeldingen. Både uroen for næringslivet innflytelse og viljen til et større offentlig engasjement var presentert i den tredje meldingen. Det som er overraskende i denne sammenheng, er at Senterpartiet og Kristelig Folkeparti støttet disse synspunktene. De to partiene var medlem av koalisjonsregjeringen som hadde presentert den fjerde meldingen. Den fjerde meldingen hadde, i motsetning til den tredje, vært positiv til næringslivets innflytelse. Det kan dermed virke som det enten hadde vært uenighet innad i Regjeringen om dette punktet eller at det hadde vært intern uenighet i de to respektive partiene.

---

<sup>223</sup> Kirke- og undervisningskomiteen, Innst. S. nr. 132 (1984-85) *Innstilling fra kirke og undervisningskomiteen om kulturpolitikk i 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken i Stortingsforhandlingene: innstillinger*, bd. 6A, (Oslo), 37.

<sup>224</sup> 37.

<sup>225</sup> 37.

Høyre var det eneste partiet i komiteen som støttet synspunktene fra den fjerde kulturmeldingen. I Kirke- og undervisningskomiteen påpekte partiets representanter at pengene fra næringslivet hadde bedret treningsmulighetene for eliteutøverne. Det ser ut som partiet mente at dette hadde stimulert til større aktivitet, noe som kunne betraktes som positivt.<sup>226</sup> Samtidig var Høyrerepresentantene oppmerksomme på uheldige utviklingstrekk i toppidretten, og støttet initiativet om et tettere samarbeid mellom idretten og det offentlige.<sup>227</sup> I den forbindelse presiserte partiets representanter at også de støttet forslaget om å øke idrettens andel av tippemidlene, men liksom Sp og Krf ville ikke partiet fastsette en spesiell prosentandel.

Kirke- og undervisningskomiteens medlemmer fremsto dermed som delvis splittet i synet på situasjonen i toppidretten. Saken ville i neste omgang bli diskutert i forbindelse med Stortingets behandling av Kirke- og undervisningskomiteens innstilling.

### **Stortingsdebatten**

Stortinget diskuterte Kirke- og undervisningskomiteens innstilling den 28. mars 1985.

Debatten begynte svært rolig på formiddagen, men skulle få en mer dramatisk slutt senere på kvelden. Debatten begynte med en ordveksling om kulturbegrepets innhold. Dette var et tema hvor den politiske enighet var stor. Alle bekreftet kulturens viktige betydning for nasjonen. Fra talerstolen kunne man blant annet høre at kulturen var ”selve fundamentet for vårt samfunn og vår utvikling”.<sup>228</sup> Det ble også fremhevet at et felles kulturgrunnlag var avgjørende for en befolknings selvrespekt og felleskapsfølelse. Det var politisk enighet om at disse forholdene måtte være fastlagt for å utvikle og opprettholde den nasjonale identiteten.<sup>229</sup> Stortingsdebatten bekreftet dermed at kulturpolitikken var en del av den allmenne politikken. Videre i diskusjonen kom politiske meningsforskjeller mer til syne. Spesielt var finansiering av kulturlivet et tema som skapte diskusjon. Toppidretten ble i den forbindelse diskutert. Hvilke synspunkter hadde de politiske partiene?

Sosialistisk Venstreparti omtalte ikke toppidretten direkte, men kommenterte den pågående kommersialiseringen av hele kulturfeltet. Partiet mente at politikerne burde motarbeide

---

<sup>226</sup> Ibid., 36.

<sup>227</sup> Ibid., 38.

<sup>228</sup> ”Kulturpolitikk for 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken” (28.03.1985) i *Stortingsforhandlinger: Stortingets Tidende*, bd. 7B, (Oslo: Centraltrykkeriet Østerås A/S, 1985), 3022.

<sup>229</sup> Ibid., 3023.

næringslivets forsøk på å sponse kulturlivet. SV ville at staten skulle skattlegge næringslivets økonomiske overskudd kraftigere. De ville øke skatteinntektene. SV ville så at skatteinntektene så skulle fordeles mellom de ulike kulturgrenene. En slik ordning ville, ifølge partiet, skape en mer rettferdig og hensiktsmessig fordeling.<sup>230</sup> Denne var et nytt synspunkt som verken var fremmet i de to kulturmeldingene eller i Kirke- og undervisningskomiteens innstilling.

Arbeiderpartiet kommenterte situasjonen i toppidretten. Det var ingen nye synspunkter i partiets argumentasjon. Som tidligere bekreftet representantene at de hadde en positiv holdning til eliteidretten. Norske toppprestasjoner internasjonalt ble ansett som en viktig inspirasjonskilde og underholdningsfenomen for befolkningen.<sup>231</sup> Samtidig påpekte DNAs representanter at den pågående kommersialiseringen var uheldig. Ifølge partiet var toppidretten blitt et ”enormt forretningsforetak”. En kunne se til internasjonal idrett hvis man ønsket å se hva som kunne og ville skje i Norge. I utlandet hadde konkurranser som New York Marathon og London Marathon blitt arrangementer hvor kapitalinteressene hadde betydelig innflytelse. I følge partiet var deltagerne ikke lengre idrettsfolk, men ”reklamesøyler” for ulike internasjonale selskaper.<sup>232</sup> DNA fryktet at dette ville føre til at kommersielle interesser ville overstyre de sportslige hensyn. For eksempel fryktet partiet for utøvernes helse. Fra Stortingets talerstol ble det derfor spurt om situasjonen i toppidretten var i samsvar med idrettens målsetning om å skape en sunn sjel i et sunt legeme. Det retoriske spørsmålet viste at DNA var skeptiske til situasjonen i utenlandsk idrett. DNA-representantenes uttalelser ga inntrykk av at en lignende utvikling i norsk toppidrett måtte forhindres. Ved å vise til splittelsen i Kirke- og undervisningskomiteens innstilling fremhevet partiet samtidig at det var politisk flertall for et slikt syn.

Senterpartiet kommenterte heller ikke kommersialiseringen av toppidretten spesielt. I likhet med SV kommenterte de isteden de generelle tendensene til kommersialiseringen av hele kulturlivet. I hovedsak bekreftet debatten at Sp ønsket et statlig finansiert kulturliv. Et lignende synspunkt hadde partiet også fremmet i Kirke- og undervisningskomiteens innstilling. Sp stod dermed nærmere Arbeiderpartiet enn regjeringspartner Høyre under debatten. Dette bekreftet da også en av partiets representanter. På Stortingets talerstol uttalte

---

<sup>230</sup> Ibid., 3044-3045.

<sup>231</sup> Ibid., 3057.

<sup>232</sup> Ibid., 3030.



Ragnhild Q. Haarstad at andre regjeringskollegaer ville vært mer ”naturlige” hvis kulturpolitikken alene hadde dannet utgangspunkt for et regjerings samarbeid.<sup>233</sup>

Kulturmeldingen hadde dermed splittet koalisjonsregjeringen. Hvilke synspunkter hadde regjeringskollega Krf på situasjonen?

Kristelig Folkeparti argumenterte for at det offentlige burde tilrettelegge for både bredde- og eliteidrett. Spesielt fremhevet partiet hvor viktig den helsemessige effekt av fysisk aktivitet var. Angående finansieringen av idretten mente Krf det var avgjørende å finne et fornuftig balansepunkt mellom de økonomiske bidragene fra det private næringsliv og fra det offentlige. Hovedsakelig, argumenterte partiet, burde det offentlige finansiere store deler av idrettens utgifter, mens det private kunne stille med økonomiske tilskudd. På denne måten kunne en forhindre at idretten ble avhengig av næringslivet. Partiet mente også at idrettens kommersielle preg ville bli mindre hvis det offentlige økte sine bevilgninger.<sup>234</sup> Det kan virke som om Krf i større grad en Sp var positivt innstilt overfor privat finansiering. Likevel må partiets synspunkter kunne betraktes som delvis i konflikt med den fjerde kulturmeldingen. Det betydde at regjeringspartner Høyre var blitt isolert i Regjeringen. Hvilke synspunkter fremmet Høyre i stortingsdebatten?

Høyre avviste påstandene fra Arbeiderpartiet, og etterlyste dokumentasjon på sosialdemokratenes påstander. Partiet mente at motstanden mot kommersialisering var foreldet. Idretten og spesielt eliteidretten var, ifølge partiet, allerede kommersialisert. DNAs referanser til New York Marathon og London Marathon var også dårlige eksempler. Konkurransene hadde blitt massemenstringer som hadde inspirert til økt fysisk aktivitet. Dette var i samsvar med de norske idrettspolitiske målsetningene om økt fysisk aktivitet. Høyre hevdet også at privat finansiering hadde gjort det mulig å arrangere store konkurranser for eliteutøverne. Samtidig stimulerte privat sponing til lokalt engasjement.<sup>235</sup> Dette måtte ansees som positivt. Hvis noen fryktet at samarbeidet idrett/næringsliv utfordret idrettens verdier ville Høyre avkrefte dette. Partiet viste til at idretten stadig inngikk nye avtaler med private aktører. Regjeringspartiet påstod at idretten ikke ville videreført et slikt samarbeid hvis deres virksomhet hadde blitt krenket. Høyre var dermed uenig i Aps påstander og sto i tillegg alene i Regjeringen. Var det andre partier som støttet Høyres synspunkter?

---

<sup>233</sup> Ibid., 3025.

<sup>234</sup> Ibid., 3039.

<sup>235</sup> Ibid., 3056.

Fremskrittspartiet mente at toppidrett var en forutsetning for breddeidrett. Dette kan virke som Frps holdning til toppidrett var et resultat av at partiet anså konkurransefokuset i eliteidretten som viktig. Frp mente at toppidretten stimulerte befolkningens konkurransementalitet. Gjennom eliteutøvernes konkurranse kunne ungdom lære å tape og vinne. Slik lærdom var ifølge partiet positivt. Angående finansieringen av idretten var Frp positivt til privat finansiering ved siden av de økonomiske overføringene fra staten. Partiet tok samtidig avstand fra Arbeiderpartiets synspunkter om at næringslivets overføringer ikke var heldige.<sup>236</sup> Det ser dermed ut som om Fremskrittspartiet langt på vei var enig med Høyre.

Venstre var det siste partiet som deltok i stortingsdebatten. Heller ikke dette partiet kommenterte toppidretten direkte. Representantenes uttalelser bekreftet likevel at partiet mente at profesjonell kulturvirksomhet og amatøraktiviteter måtte eksistere side om side. Ved å tilrettelegge for en sterk offentlig kulturøkonomi ville Venstre stimulere til profesjonell aktivitet. For eksempel kunne statsstipender, garantiinntekter og fond sikre profesjonelle kulturarbeidere inntekter.<sup>237</sup> Det kan derfor virke som Venstre i hovedsak ønsket et statlig finansiert kulturliv. Om dette også betydde at partiet ønsket statslønnede idrettsfolk er ikke like sikkert.

Stortingsdebatten viste at det var bred enighet om målsetningen i kulturpolitikken. Kulturelle aktiviteter skulle berike det norske folks liv. Et aktivisert folk ville bidra til å skape det overordnede målet for politikken: et mer menneskelig samfunn. Hvordan kulturen, inkludert toppidretten, skulle finansieres var det større uenighet om. På den ene siden stod Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Partiene ville i størst mulig grad stanse den pågående kommersialiseringen. På den andre siden stod Fremskrittspartiet og Høyre som mente at privat finansiering var et positivt tillegg til de offentlige overføringene.

Etter en rolig opptakt tok stortingsdebatten en overraskende vending utover kvelden. Temaet var finansiering av idrett gjennom tippemidlene. Arbeiderpartiet hadde, som vi husker, foreslått å endre tippeneøkkel slik at idretten fikk 100 % av tippeneoverskuddet.<sup>238</sup> Fordelingen av tippemidlene, den såkalte tippeneøkkel, var ingen ny sak. Allerede da Norsk Tipping ble

---

<sup>236</sup> Ibid., 3046.

<sup>237</sup> Ibid., 3048.

<sup>238</sup> Kirke- og undervisningskomiteen, *Innstilling fra kirke og undervisningskomiteen om kulturpolitikk i 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken*, 36-37.

opprettet i 1946 var det diskusjon om hvem som skulle få overskuddet. Den gang var det vedtatt at pengene skulle fordeles mellom Norges Idrettsforbund og ulike vitenskapsformål. Likevel hadde diskusjonene fortsatt. Vi husker blant annet at Statens Idrettsråd var blitt opprettet for å dempe konfliktnivået mellom idretten og STUI i spørsmålet om tippemidlene. I 1985 var fordelingen av tippemidlene igjen brakt på bane. Dette skyldtes i hovedsak at tippeomsetningen var gått ned, at tippenøkkelen vitenskap/idrett ikke lengre favoriserte idretten og at et nytt spill, LOTTO, skulle innføres. Flere partier hadde programfestet å endre tippenøkkelen slik at idretten skulle få større økonomiske overføringer. Tønnesson hevder at dette hadde sammenheng med at 1985 var valgår og at NIF-formann og Senterpartimedlem Skaset hadde gode kontakter i det politiske miljø.<sup>239</sup> Spesielt hadde Skaset tette bånd til representanter i eget parti og til flere i Arbeiderpartiet. Den tette kontakten kan for eksempel demonstreres ved at Skaset var tilstede på Sps gruppemøte i Stortinget den 27. mars.<sup>240</sup> NIF-formannen hadde også arbeidet aktivt ovenfor de andre partiene. Han hadde hatt møter med alle partilederne før partienes respektive landsmøter. Dette arbeidet bar frukter da både DNA, Sp og V vedtok å programfeste at tippenøkkelen skulle endres slik at idretten fikk 100 % av overskuddet. I SV ble det også stemt over tippenøkkelen, men der falt forslaget. Vedtaket fikk likevel ingen betydning for partiets politikk på Stortinget. Også Krf vedtok å endre tippenøkkelen til idrettens fordel, men det ble ikke bestemt hvor stor andel idretten skulle få. Et lignende standpunkt fantes også i Høyre. Frp på sin side hadde allerede i flere år argumentert for å gi idretten hele tippeoverskuddet. Det var altså forholdsvis bred politisk enighet om at tippenøkkelen måtte endres i idrettens favør. Spørsmålet var bare hvor mye.

Endring av tippenøkkelen ble tema i stortingsdebatten den 28. mars. Flere partier foreslo å endre tippenøkkelen, men ordlyd og fremgangsmåte var noe ulik. I hovedsak gikk de fleste forslagene ut på at idretten skulle tildeles hele tippeoverskuddet. Til syvende og sist var det DNAs forslag, fremsatt av SVs Hanna Kvanmo, som ble gjeldende.<sup>241</sup> I forslaget påla Stortinget Regjeringen å fremme et forslag om å endre tippeloven slik at ”Tippemidlene [...] i

---

<sup>239</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, 289.

<sup>240</sup> *Ibid.*, 290.

<sup>241</sup> DNA hadde tidligere frafalt sitt forslag. Grunnen var at partiet isteden ville støtte Sps forslag. DNAs forslag hadde gått ut på å gi idretten 100% av tippemidlene. Partiet hadde ikke foreslått noen form for kompensasjon til vitenskapen som ville miste sin andel av tippemidlene. Sps fremlegg hadde i motsetning til DNAs inneholdt forslag om en alternativ inntekt som kunne kompensere for vitenskapens tap. Partiet ville innføre spillet LOTTO, og gi vitenskapen overskuddet fra dette spillet. Problemet med Sps forslag var at Krf ikke ville stemme for forslaget. Dette skyldes at partiet var imot pengespill (LOTTO). Forslaget splittet dermed de politiske partiene. Kvanmo foreslo derfor DNAs opprinnelige forslag på nytt for å øke presset mot Høyre. Fordelen med dette fremlegget var nemlig at alle partiene, med unntak av Høyre, kunne stemme for forslaget. Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939-1986*, 290.

sin helhet [ville bli overført] til idretten”.<sup>242</sup> Da statsminister Willoch uttrykte at spørsmålet om endring av tippenøkkelen måtte drøftes i neste storting, det var valg høsten 1985, ble det uro i salen. Arbeiderpartiet, som betraktet omgjøringen av tippenøkkelen som en lovsak, mente at statsministerens uttalelser brøt med grunnleggende parlamentariske prinsipper. Willoch på sin side betraktet spørsmålet om tippemidlene som en budsjettsak. Han argumenterte for at saken skulle behandles som en del av det nye statsbudsjettet. Willochs politiske motstandere var ikke enige. Debatten raste. Willoch var nå satt i en vanskelig situasjon. Dette skyldtes Sps landstyrevedtak om at idretten skulle få 100% av tippeoverskuddet. Hvis tre av Sp-representantene stemte for Kvanmos forslag, ville forslaget bli vedtatt.<sup>243</sup> Det hele resulterte i at statsministeren på Stortingets talerstol offentliggjorde at: ”hvis dette forslaget blir vedtatt [må jeg] innlevere Regjeringens avskjedssøknad”.<sup>244</sup> Kabinettspørsmålet var et faktum. Regjeringen gikk likevel ikke av. Sp-representantene ignorerte landstyrevedtaket. Samtidig skiftet Fremskrittspartiet side. Frp så seg nemlig ikke tjent med å felle Willoch-regjeringen til fordel for Arbeiderpartiet og Gro Harlem Brundtland.<sup>245</sup> Dermed kunne koalisjonsregjeringen med Kåre Willoch i spissen fortsette arbeidet.

Idretten hadde for første gang preget en kulturdebatt i Stortinget. Det skulle ikke bli siste gang. Neste gang tippemidlene ble diskutert, den 10. desember 1985, måtte regjeringen-Willoch igjen stille kabinettspørsmål.<sup>246</sup> Grunnen var at DNA, Frp og SV på nytt foreslo å øke idrettens andel av tippemidlene til 100 %. Til sammen kontrollerte de tre partiene 79 av Stortingets 157 seter. Dette gav dem mulighet til å avsette Regjeringen med en stemmes overvekt. Likevel beholdt Willoch-regjeringen makten. Også den gang stemte Frp mot sitt eget forslag. Regjeringen var igjen reddet.

## Avslutning

En tredje og en fjerde kulturmelding ble presentert av henholdsvis DNA og Krf/Sp/H. De to meldingene hadde forholdsvis likt syn på kultur. Kulturelle aktiviteter måtte settes i sammenheng med verdier. Begge meldingene videreførte også målsetningen om «idrett for alle». Idrettslig aktivitet ga både bedre fysisk helse, men også lærdom i sosialt samvær og

---

<sup>242</sup> ”Kulturpolitikk for 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken”, 3104.

<sup>243</sup> Stortinget hadde følgende sammensetning i mars 1985: Høyre 53, Frp 4, SV 4, DNA 66, V 2, Sp 11 og Krf 15.

<sup>244</sup> ”Kulturpolitikk for 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken”, 3101.

<sup>245</sup> Ibid., 3094.

<sup>246</sup> Tønnesson, *Folkehelse, trim, stjerner 1939-1986*, 291.

organisering. De to meldingene var derimot uenig i synet på situasjonen i toppidretten. Den tredje meldingen fryktet den pågående kommersialiseringen, mens den fjerde var positiv til alternative inntektskilder. Denne uenigheten kom også til syne i Kirke- og undervisningskomiteens innstilling og stortingsdebatten angående temaet. På den ene siden stod DNA, Sp, SV, V og Krf som støttet den tredje meldingens synspunkt. På den andre siden var Høyre og Frp som ville videreføre retningslinjene fra den fjerde meldingen.

Slik endte altså Stortingets kulturdebatt om idretten. Neste gang det ble presentert en kulturmelding var idretten ikke lengre tema.<sup>247</sup> Den femte kulturmeldingen, St. meld. nr. 61 *Kultur i tiden*, mente nemlig at idrett var blitt så omfattende som sektor og stod ovenfor så betydelige utfordringer at det var behov for en egen idrettsmelding.<sup>248</sup> Presentasjonen av st. meld. nr. 41 *Idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse* i 1992 var derfor et historisk øyeblikk. For første gang ble det presentert en egen idrettsmelding. Et nytt kapittel i norsk idrettshistorie tok dermed fatt, men det er en annen historie.

---

<sup>247</sup> Idretten ble likevel betraktet som del av kulturbegrepet. Kulturdepartementet, St. meld. nr. 41 (1991-92) *Idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse* i *Stortingsforhandlinger: proposisjoner og meldinger*, bd 3C, (Oslo), 10.

<sup>248</sup> Kulturdepartementet, St. meld. nr. 61 (1991-92) *Kultur i tiden* i *Stortingsforhandlinger: proposisjoner og meldinger*, bd. 3D, (Oslo), 27.

## Kapittel 7: Avslutning

I perioden mellom 1970 og frem mot 1990-tallet ble toppidretten profesjonalisert. I denne oppgaven har jeg belyst og drøftet utvikling med et idrettspolitisk og et kulturpolitisk perspektiv. Fremstillingen er bygd opp kronologisk, men kapitlene kan også sidestilles tematisk (3-5) og (4-6). Et slikt grep har jeg funnet nyttig for å vise hvilken tilnærming henholdsvis Norges Idrettsforbund og det offentlige hadde til spørsmålet.

I dette kapittelet vil jeg sammenfatte NIF og statens tilnærming til profesjonaliseringsspørsmålet. Utviklingen innenfor idretten vil så bli satt inn i en større historisk sammenheng. Deretter vil det bli foreslått ny forskningsoppgaver, punktum blir satt med et generelt sluttord.

### **NIF og staten – samstemt eller kontrovers?**

Både Norges Idrettsforbund og statens synspunkter på profesjonaliseringsspørsmålet ble endret i tidsrommet 1970 til 1985. Begge aktører var skeptiske til en profesjonalisert toppidrett på begynnelsen av 1970-tallet. I NIF fantes det dog krefter (Proffkomiteen/idrettstyret) som ønsket å tillate profesjonell idrett, men forslaget ble nedstemt av idrettstinget i 1973. I en historisk sammenheng er denne avgjørelsen ikke overraskende. Som regel endret idrettstinget først regelverket etter at utviklingen hadde funnet sted. Representantene ville ha brutt med en historisk tradisjon hvis profesjonell idrett hadde blitt tillatt i NIF dette året. I staten fantes det heller ingen progressive krefter som arbeidet for profesjonell idrett. Isteden ble idrettsaktivitet inkludert i det utvidede kulturbegrep. Dette var ny praksis, og kan betraktes som et brudd med den vanlige tilnærmingen til spørsmålet. I den første kulturmeldingen ble det advart mot en utvikling der toppidretten fokuserte for mye på spesialisert og ensidig trening. I den andre meldingen var kritikken tonet ned, men heller ikke denne gang åpnet kulturmeldingen for spesialstøtte til de beste utøverne. Det betydde at staten ikke ville bidra til en situasjon der norsk toppidrett var delvis eller helt profesjonalisert. Dermed kan det konkluderes med at NIF og staten var forholdsvis samstemte i sin motstand mot en profesjonalisert toppidrett på begynnelsen av 1970-tallet, selv om det allerede var krefter i gang i NIF som ønsket endring.

I løpet av de neste årene ble holdningene gradvis endret i NIF. Dette førte til at avstanden mellom idrettsforbundets og statens holdninger økte. Holdningsendringen i NIF skyldtes i stor

grad utviklingen i utlandet, men også en økende avstand mellom NIFs regelverk og situasjonen blant utøverne. Idrettsforbundet foretok den første regelendringen i 1978 da non-amatørvedtaket ble fattet. Etter dette ble det nedsatt komiteer og innført tiltak som skulle belyse og forbedre situasjonen blant utøverne. Dette kan tolkes som tegn på at NIF la forholdene til rette for at toppidretten kunne bli profesjonalisert. En holdningsendring til profesjonaliseringsspørsmålet hadde dermed funnet sted. I staten var det ikke tegn til tilsvarende holdningsendringer på begynnelsen av 1980-tallet. Da den tredje kulturmeldingen ble presentert i 1981 ble det advart mot utviklingen i toppidretten. Både den økende kommersialiseringen, bruk av dopingpreparater og helsemessige konsekvenser ble brukt som argumenter mot profesjonaliseringen. I ettertid fremstår den tredje kulturmeldingens synspunkter som konservative, og ikke i samsvar med de tendensene som var i ferd med å endre idretten. Dermed kan det konkluderes med at avstanden mellom idretten og staten var blitt større ved inngangen til 1980-årene. Meningsforskjellene kom tydeligere til uttrykk. Den fjerde kulturmeldingen skulle igjen føre idretten og staten nærmere hverandre. Meldingen var positiv til alternative inntektskilder, og overlot i større grad, enn den tredjemeldingen, ansvaret for den videre utviklingen til idrettsorganisasjonen selv. Dette kan tolkes som et stilltiende samtykke til de endringene som var i ferd med å skje i toppidretten.

### **Profesjonaliseringsutviklingen et tegn på den generelle samfunnsutviklingen?**

Profesjonaliseringen av toppidretten kan settes inn i et større historisk perspektiv. I den sammenheng kan det påstås at utviklingen på mange måter reflekterte de generelle tendensene som var i ferd med å endre samfunnet på 1970- og 1980-tallet. På begynnelsen av 1970-tallet var samfunnet preget av styringstro og reformvilje. Gjennom grundig planlegging skulle fellesskapet styres i riktig retning. Idealet var et samfunn preget av likhet, utjevning og varsomt forbruk. Disse holdningene ses igjen i de tidligste diskusjonene om situasjonen i toppidretten. Profesjonelle utøvere med høy inntekt som krevde spesialbehandling var ikke forenlig med idrettslederne og politikernes holdninger. Utover 1970-tallet endret derimot flere syn. Forholdet til den internasjonale idretten var en viktig faktor, men man kan undres om det endringen var et resultat av den generelle samfunnsutviklingen. Den økonomiske veksten var stor, og dette svekket noen av idrettens gamle idealer. Ideene om utjevning og varsomt forbruk ble erstattet av prestasjons- og belønningssystemer. I den sammenheng ble aksepten for profesjonell idrett også større. Utøverne skulle belønnes for gode prestasjoner. Den første avgjørende regelendringen, til fordel for profesjonell idrett, kom i 1978. Dette skjedde samtidig som veksten i samfunnsøkonomien stanset. Den økonomiske krisen førte til at de

nye idealene ble styrket. Troen på markedet vokste. Statlig regulering og finansiering skulle erstattes av de frie markedskreftene. Liknende endringer skjedde også i toppidretten. En aksepterte at privat kapital fikk større innflytelse. For norsk toppidrett betydde dette at det økonomiske grunnlaget for profesjonell idrett var realitet.

Profesjonaliseringsutviklingen fulgte dermed de generelle tendensene i samfunnsutviklingen. I så måte blir holdningene til toppidrett synonymt med de ideene som preget samfunnet på 1970- og 1980-tallet. I den forbindelse kan det konkluderes med at profesjonaliseringen var et barn av sin tid.

### **Nye forskningsoppgaver**

Tatt i betraktning idrettens store utbredelse i Norge er det gjort forholdsvis få historiske studier om idrett. Det finnes derfor flere spennende temaer man kan velge å fordype seg i. I forbindelse med profesjonaliseringen av toppidretten kunne en for eksempel sett nærmere på enkelte særforbund. Det finnes flere forbund som ikke er blitt gjenstand for historiske undersøkelser. En kunne for eksempel undersøkt hvordan et enkelt særforbund arbeidet med problematikken. Forholdet mellom de internasjonale særforbundene, IOC og organene i Norge kan også undersøkes. Hvordan var kontakten mellom disse instansene? Hvilke signaler kom fra de internasjonale organisasjonene?

Det er også mulig å forske videre på kulturmeldingene. En kunne for eksempel se nærmere på meldingenes syn på barneidrett, anleggsutbygging, idrett som helseforebyggende faktor etc. Det er også mulig å granske idrettsmeldingene som kom på 1990- og 2010-tallet. Endres statens holdning til idrett idet meldingene ikke lengre er del av kulturmeldingene? Hvilke synspunkter fremmes om den profesjonaliserte toppidretten? Hvilke holdninger har departementet angående forholdet mellom statlig og privat finansiering?

Spørsmålene som kan stilles er mange. Ukjente opplysninger som kan bidra til større kunnskap finnes blant annet på Riksarkivet, i ulike medier og hos idrettsorganisasjonen selv. Ved siden av å være et forholdsvis udekket forskningsfelt, kan større kjennskap til idrettshistorien også bidra til å skape en bredere forståelse for dagens idrettsbilde og hverdagskultur i Norge. I en samtid preget av stort fokus på idrettsaktivitet både for topp og



bredde kan idrettshistorisk forskning ansees som et svært aktuelt tema. Jeg kan derfor anbefale fremtidige masterstudenter å skrive en oppgave om idrettshistorie.

### **Sluttord**

Profesjonaliseringen førte til at toppidretten ble forandret. Idrettsutøver er blitt en yrkesbetegnelse med de retter og plikter dette inkluderer. Denne delen av profesjonalisering er dermed et fullført prosjekt. Argumentene som ble brukt i diskusjonene på 1970- og 1980-tallet er likevel aktuelle i dag. Dette har sammenheng med at den profesjonaliserte toppidretten er stilt overfor nye utfordringer. Blant annet er kravene til den enkelte idrettsgren og utøvernes prestasjoner blitt større. Samtidig er medias og næringslivets innflytelse også blitt sterkere. For eksempel er tradisjonelle konkurranseformer erstattet av mer publikumsvennlige tevlinger. Hoppbakkene er blitt større, mens langrennskonkurranser nærmest foregår inne på stadion. Hvorfor er idrettskonkurransene blitt endret? Har idretten latt seg overstyre av utenforliggende faktorer? Forholdet mellom topp og bredde er også annerledes nå enn hva det var før. Spesielt har profesjonaliseringen påvirket barneidretten. Dette har ført til nye diskusjoner. Bør for eksempel barn og unge trenes av profesjonelle trenere? Hvor tidlig skal barn begynne med spesialisert trening? Det kan også stilles spørsmål ved de helsemessige konsekvensene av dagens toppidrett. Deler av det norske langrennslandslaget bruker for eksempel astmamedisiner fordi idretten har gitt belastningsskader. Har en ensidig, spesialisert og overdreven trening ført til dette? Burde en beskytte utøverne før de blir syke? Vi ser dermed at dagens idrettsdiskusjoner er konsentrert rundt mange av de samme spørsmålene som på 1970- og 1980-tallet. Dette må bety at spørsmålene rører ved noe dypere. De omhandler noen av grunnspørsmålene i idretten. For hva er meningen med toppidrett? Hvilken samfunnsnytte har slik aktivitet? Disse spørsmålene fører oss tilbake til de to perspektivene, folkehelseidealet og det olympiske ideal. Spørsmålene har brakt oss tilbake til den moderne idrettens opprinnelse. I så måte er ringen sluttet. Det viser at toppidrettens karakter, finansiering, utvikling og etikk alltid vil være gjenstand for diskusjon. Profesjonaliseringsdebatten var i så måte bare et ledd i en større diskusjon.



## Vedlegg 1

### **Fellesbestemmelser vedrørende forholdet til profesjonell idrett m.v.**

1. Norges Idrettsforbund samarbeider kun med profesjonelle idrettsorganisasjoner når slikt samarbeid er godkjent av vedkommende internasjonale særforbund. Slikt samarbeid skal godkjennes av og underlegges kontroll av vedkommende idretts norske særforbund.
2. Profesjonelle idrettsutøvere i godkjente organisasjoner kan delta i andre idrettsgrener når vedkommende særforbund for den ikke profesjonelle gren gir tillatelse til det.
3. Gjenverv av amatørskap avgjøres av det enkelte særforbund.
4. Ingen har i egenskap av tillitsmann eller representant for Norges Idrettsforbund eller tilsluttede ledd anledning til å stille eller medvirke til å stille baner, anlegg, e.l. til disposisjon for profesjonelle idrettslige arrangementer uten spesiell godkjenning fra vedkommende særforbund.
5. Intet medlem av Norges Idrettsforbund eller tilsluttede kan på noen måte medvirke i profesjonelle idrettslige arrangementer som ikke er godkjent av vedkommende særforbund,
6. Norges Idrettsforbund har ikke felles amatørbestemmelser. De enkelte særforbund fastsetter selv sine eventuelle amatørbestemmelser innenfor rammene av vedkommende internasjonale forbunds bestemmelser.
7. Finner Idrettstyret at et forhold vedrørende amatørbestemmelsene eller amatør/profesjonister er av stor prinsipiell betydning, kan det selv ta opp saken eller forlange den oversendt til behandling eller overprøving.



## Kilder

### Litteraturliste

- Aanderaa, Johs. "Femten år med «ny kulturpolitikk»". I *Kulturårboka '94*, redigert av Georg Arnestad. Oslo: Det Norske Samlaget, 1994.
- Arnestad, Georg. "Frå sinke i Europa til det mest avanserte landet i verda?". I *Kulturårboka '94*, redigert av Georg Arnestad. Oslo: Det Norske Samlaget, 1994.
- Bangstad, Ole Jacob. "To alen av samme stykke". I *Norsk Idrett: Organ for Norges Idrettsforbund: Kvinne i front og andre frontlinjer nå og før*, redigert av Per Hauge-Moe, Oslo: 1974.
- Bryhn, Rolf. "Arbeidernes Idrettsforbund". Store norske leksikon. [http://www.snl.no/Arbeidernes Idrettsforbund](http://www.snl.no/Arbeidernes_Idrettsforbund). (20.04.2011).
- "Curriculum Vitae" i *Fred er ei det beste: Festskrift: Hans B. Skaset 70 år*. Redigert av Dag Vidar Hanstad og Matti Goksøyr. Oslo: Gyldendal Norske Forlag AS, 2005.
- Dahl, Hans Fredrik og Helseth, Tore. *To knurrende løver: Kulturpolitikens historie 1814-2014*. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.
- Dalby, Åge, Greve, Jan og Jorsett, Per. *Olympiske vinterleker 1924-2006*. Oslo: Akilles Forlag, 2006.
- Goksøyr, Matti (red.), Andersen, Espen og Asdal, Kristin. *Kropp, kultur og tippekamp; Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946 - 1996*. Oslo: Universitetsforlaget, 1996.
- Goksøyr, Matti. *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag AS, 2008.
- Goksøyr, Matti. *Idrett for alle: Norges Idrettsforbund 150 år: 1861-2011*. Oslo: Aschehoug, 2010.
- Goksøyr, Matti. *Idrettsliv i borgerskapets by: En historisk undersøkelse av idrettens utvikling og organisering i Bergen på 1800-tallet*. Dr. scient. Avhandling. Norges Idrettshøgskole. Oslo, 1991.
- Goksøyr, Matti og Olstad, Finn. *Fotball!: Norges Fotballforbund 100 år*. Oslo: Norges Fotballforbund, 2002.
- Goksøyr, Matti. "Rolf Hofmo – utdypning (NBL-artikkel)". Store norske leksikon. [http://www.snl.no/.nbl\\_biografi/Rolf\\_Hofmo/utdypning](http://www.snl.no/.nbl_biografi/Rolf_Hofmo/utdypning). (05.04.2011).
- Heskestad, Audun. "Johannes Aanderaa – utdypning (NBL-artikkel)". Store norske leksikon. [http://www.snl.no/.nbl\\_biografi/Johannes\\_Aanderaa/utdypning](http://www.snl.no/.nbl_biografi/Johannes_Aanderaa/utdypning). (15.04.2011).

- Hansen, Jørn. *Ringene Samles: En fortælling om den olympiske bevægelse*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2004.
- Karlsen, Wilhelm. ”Rikskonsertene: distribusjon og desentralisering: Rikskonsertenes etablering og institusjonens første år (1968-1980) i et kulturpolitisk perspektiv”. Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, 1998.
- Kleberg, Carl-Johan. ”Johs. Aanderaas rolle i ett grannelandsperspektiv”. I *Kulturårboka '94*, redigert av Georg Arnestad. Oslo: Det Norske Samlaget, 1994.
- Landrø, Marit Ingebjørg og Wangensteen, Boye. *Bokmålsordboka: Definisjons- og rettskrivningsordbok*, 2. utgave, 2. opplag. Oslo: Universitetsforlaget AS, 1994.
- Norges Idrettsforbund, *NIFs historie*, Norges Idrettsforbund, 2009, <http://www.idrett.no/omnif/historikk/Sider/Historikk.aspx>. (21.1.2011)
- Norges Idrettsforbund. *Om idrettskretsene*. Norges Idrettsforbund. 2009. <http://www.idrett.no/krets/Sider/omkretsene.aspx>. (13.12.2010).
- Norges Idrettsforbund. *Om Særforbund*. Norges Idrettsforbund. 2009. <http://www.idrett.no/saerforbund/Sider/omsaerforbund.aspx>. (13.12.2010).
- Norges Idrettsforbund. *Organisering*. Norges Idrettsforbund. 2009. <http://www.idrett.no/omnif/Sider/organisering.aspx>. (26.11.2010).
- Norges Idrettsforbund. *Årbok 1972-73*. Oslo, 1973.
- Norges Idrettsforbund. *Årbok 1980-81*. Oslo, 1981.
- Olstad, Finn. ”Idrett – en del av historien?” i *Valg og vitenskap: Festskrift til Sivert Langholm*, av Knut Kjeldstadli, Jan Eivind Myhre og Tore Pryser (red.). Oslo: Den Norske Historiske Forening, 1997.
- Olstad, Finn. *Forsvar, sport, klassekamp 1861 – 1939*, i *Norsk idretts historie*, bd. 1, av Finn Olstad og Stein Tønnesson. Oslo: Aschehoug, 1987.
- Pedersen, Rune, for ABC Penger. ”Inflasjonskalkulator”, <http://www.abcnyheter.no/node/82246>, (27.01.11, 01.02.2011 og 01.03.2011).
- Proffkomiteen. Profesjonaliseringen i samfunnet og i idretten: en utredning om profesjonell idrett i Norge”. Oslo, 1973.
- Reinertsen, Jarle Eivind. ”Sendingen blir presentert av...”: *Kommersialiseringen av norsk fotball ved hjelp av TV-mediet i perioden 1969- 1999*. Hovedoppgave i historie. Universitetet i Oslo, 2001.
- Riordan, James. “Soviet Sport and Soviet Foreign Policy” i *Soviet Studies*. bd. 26. nr. 3. 1974, <http://www.jstor.org/stable/150858>, (lest 18.03.2011).

Skaset, Hans B. "Den nordiske idrettsmodellen". Sportsanalyse & SPORTSMEDIA AS, 20.10.2009. <http://www.sportsanalyse.no/wip4/nordiske-idrettsmodellen/d.epl?id=445305>. (05.05.2010).

Tønnesson, Stein. *Folkehelse, trim, stjerner 1939 – 1986*, i *Norsk idretts historie*, bd. 2, av Finn Olstad og Stein Tønnesson, Oslo: Aschehoug, 1986.

### Statlige publikasjoner

"Forhandlinger i Stortinget nr. 10: Erklæring fra Regjeringen" i *Stortingsforhandlinger: Tidende*. bd. 7A. Oslo: Centraltrykkeriet, 1973.

"Forhandlinger i Stortinget nr. 249. Sak 1" i *Stortingsforhandlinger: Stortingstidende (1981-82)*. bd. 7C. Oslo: Centraltrykkeriet. 1982

Forhandlinger i Stortinget nr. 317 "Kulturdebatten" (09.01.1975). i *Stortingsforhandlinger: Tidende*, bd. 7B. Oslo: Centraltrykkeriet. 1975.

"Forhandlinger i Stortinget nr. 392. Spørsmål 3" (31.05.1972) i *Stortingsforhandlinger: Tidende*, bd. 7C. Oslo: Centraltrykkeriet, 1972.

Kirke- og undervisningskomitéen. *Innst. S. nr. 23 (1974-75) Innstilling fra kirke- og undervisningskomitéen om kulturarbeid og kulturpolitikk* i *Stortingsforhandlinger: Innstillinger*. bd. 6A. Oslo: A/S O. Fredr. Arnesen Bok- og Akcidenstrykkeri. 1975.

Kirke- og undervisningskomiteen. *Innst. S. nr. 132 (1984-85) Innstilling fra kirke og undervisningskomiteen om kulturpolitikk i 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken* i *Stortingsforhandlinger: innstillinger*. bd. 6A. Oslo. A/S Fredr. Arnesen Bok- og Akcidenstrykkeri. 1985

Kultur- og vitenskapsdepartementet. St. meld. nr. 27 (1983-84) *Nye oppgaver i kulturpolitikken* i *Stortingsforhandlinger: proposisjoner og meldinger*. bd. 3C. Oslo.

Kulturdepartementet. St. meld. nr. 41 (1991-92) *Idretten – folkebevegelse og folkeforlystelse* i *Stortingsforhandlinger: proposisjoner og meldinger*. bd 3C. Oslo.

Kulturdepartementet. St. meld. nr. 61 (1991-92) *Kultur i tiden* i *Stortingsforhandlinger: proposisjoner og meldinger*. bd. 3D. Oslo.

"Kulturpolitikk for 1980-åra og nye oppgaver i kulturpolitikken" i *Stortingsforhandlinger: Tidende*. bd. 7B. Oslo: Centraltrykkeriet Østerås A/S. 1985.

Kyrkje- og undervisningsdepartementet. St. melding nr. 8 (1973-1974) *Om organisering og finansiering av kulturarbeidet* i *Stortingsforhandlinger: preposisjoner og meldinger*. bd. 3B. Oslo.

Kyrkje- og undervisningsdepartementet. St. meld. nr. 23 (1981-82) *Kulturpolitikk for 1980-åra* i *Stortingsforhandlinger: proposisjoner og meldinger*. bd. 3C. Oslo.

## Kilder

Kyrkje- og undervisningsdepartementet. St. meld nr. 52 (1973-74) *Ny kulturpolitikk: Tillegg til St. meld. nr. 8 for 1973-74 Om organisering og finansiering av kulturarbeid i Stortingsforhandlinger: preposisjoner og meldinger.* bd. 3D. Oslo.

### Medier

*Aftenposten Aften*  
*Aftenposten (morgenutgave)*  
*Arbeiderbladet*  
*Dagbladet*  
*NRK*  
*Verdens Gang*

### Riksarkivet

#### PA: Norges Idrettsforbund, Saksarkiv Dd:

Boksnr.	Navn på boks
0344	Kirke- og undervisningsdepartementet
0370q	Idrettsstyret, protokoll 1972-1973
0377.o	NIF-rundskriv 1972-1974

#### Kirke- og undervisningsdepartementet, Kulturavdelingen, Saksarkiv Dc:

Boksnr.	Navn på boks
0410	Klasse 6: kultur og vitenskap
0413	Klasse 6: kultur og vitenskap

#### Kirke- og undervisningsdepartementet, STUI, 1972 – 1981, Saksarkiv D:

Boksnr.	Navn på boks
0004	Klasse 0: organisasjon og administrasjon
0008	Klasse 0: organisasjon og administrasjon
0174	Klasse 6: kultur og vitenskap
0189	Klasse 6: kultur og vitenskap
0192	Klasse 6: kultur og vitenskap



